

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

**Učivo výtvarné výchovy na 1. st. ZŠ,
jeho identifikace a interpretace učitelem
v závazných pedagogických dokumentech
pro uvedený stupeň vzdělávání**

**The art education curricula on the first grade of elementary schools, its identification
and interpretation by the teacher in mandatory pedagogical documents
for this grade of education.**

Vedoucí diplomové práce: PaedDr. Helena Hazuková, CSc.

Autorka diplomové práce: Markéta Platzová
roz. Červenková

Praha 2007

Abstrakt:

Tato diplomová práce se zabývala deskripcí současné situace výtvarné výchovy na 1. stupni základní školy. Jako teoretická východiska byly zpracovány dvě kategorie, *profesní kompetence učitele a učivo výtvarné výchovy*.

Výzkumná část práce se snažila postihnout a zmapovat, které profesní kompetence pro výuku výtvarné výchovy učitelé primární školy prokazují a které mají naopak nedostatečně rozvinuté, popř. je zcela postrádají. Ukazatelem byl způsob, jakým učitelé užívali výtvarnou kategorii učivo při plánování výuky výtvarné výchovy i při vlastní realizaci vyučování. Na základě výstupů z kvalitativního výzkumného šetření byly následně stanoveny hlavní příčiny nedostatečně rozvinutých profesních kompetencí učitelů, které brání realizaci nového vzdělávacího programu v oblasti výtvarné výchovy (RVP ZV) a byla formulována možná východiska pro odstranění těchto příčin, která by se podílela na zkvalitnění výuky výtvarné výchovy na primárním stupni vzdělávání.

Klíčová slova:

Výtvarná výchova, profesní kompetence učitele, didaktická a výtvarná dimenze, multidisciplinarita učitelské profese, funkční slovník učitele, didaktické kategorie, učivo výtvarné výchovy, hodnota učiva, vzdělávací program, připravenost učitele k realizaci RVP ZV

Abstract:

This diploma thesis describe current situation in the area of art education on the first grade of elementary schools. Professional competency of the teacher and the art classes curricula are being used as theoretical basis for the thesis.

The research part of the paper aspires to map which competencies for art education are commonly present among teachers, which are

not satisfactorily developed and which ones are missing altogether. The way in which teachers used the category 'curricula' while planning art education was used as criteria. Based on the outcomes of the qualitative research, the main reasons for art teachers' lacking competencies – which prevents the implementation of the new art education program (RVP ZV) - were identified. Consequently, some possible solutions for dealing with encountered challenges were proposed. These solutions should contribute to improving the quality of art education on the first grade of elementary schools.

Key words:

Art education, teachers' professional competencies, didactic and artistic dimension, multidisciplinary approach, teacher profession, teacher's functional dictionary, didactic categories, art education curricula, value of the learning, educational program, teacher's readiness to implementation of RVP ZV

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením PaedDr. Heleny Hazukové, CSc. V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.

Praha, 9. listopadu 2007

.....

podpis

ÚVOD.....	8
1 PROBLEMATIKA DIPLOMOVÉHO ÚKOLU	11
1.1 CÍL PRÁCE	14
1.2 ÚKOLY A PROSTŘEDKY K DOSAŽENÍ CÍLE	14
2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRO ŘEŠENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU.....	16
2.1 UČITEL PRIMÁRNÍ ŠKOLY V ČR A JEHO KOMPETENCE.....	17
2.1.1 <i>Profesionalizace učitelské profese</i>	18
2.1.2 <i>Učitel výtvarné výchovy</i>	21
2.2 MULTIDISCIPLINARITA UČITELE	23
2.3 VYUČOVÁNÍ, UČIVO	24
2.3.1 <i>„Idea“ hodnoty předmětu výtvarná výchova a její historické srovnání</i>	25
2.3.2 <i>Současné osnovy pro předmět výtvarná výchova</i>	26
2.4 PŘÍPRAVA ŠVP PODLE KONCEPCE RVP ZV	27
2.5 NÁHLED NA EMPIRICKÝ VÝZKUM	33
3 VÝZKUMNÁ ČÁST.....	35
3.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU.....	36
3.2 CÍL VÝZKUMU A FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	36
3.3 SOUČASNÝ STAV POZNÁNÍ V DANÉ OBLASTI.....	38
3.4 POUŽITÁ METODIKA ZKOUMÁNÍ	39
3.4.1 <i>Charakteristika výzkumného vzorku, respondenti</i>	41
3.4.2 <i>Dotazník</i>	42
3.4.3 <i>Pozorování</i>	43
3.4.4 <i>Analýza pedagogické dokumentace</i>	44
3.4.5 <i>Rozhovor</i>	44
4 SHRNUÍ A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	46
4.1 UČITELOVA INTERPRETACE UČIVA VV <i>učiva výtvarné výchovy</i>	48
4.1.1 <i>„Učivo“ uvedené v tematických plánech</i>	48
4.1.2 <i>„Učivo“ uvedené v třídních knihách</i>	53
4.2 UČITELOVA IDENTIFIKACE UČIVA VV	56
4.3 ÚROVEŇ NABYTÝCH KOMPETENCÍ	59
4.3.1 <i>Ve výtvarné dimenzi</i>	59
4.3.2 <i>V psychodidaktické dimenzi</i>	62
4.4 MOŽNÉ PŘÍČINY ZJIŠTĚNÝCH NEDOSTATKŮ	65

5 ZÁVĚRY PRO ÚČINNÉ FORMY PŘÍPRAVY UČITELŮ NA POCHOPENOU REALIZACI RVP	69
5.1 NAVRHOVANÉ ŘEŠENÍ.....	70
6 HODNOTÍCÍ REFLEXE POUŽITÉ METODIKY ZKOUMÁNÍ	72
6.1 KOREKCE METODIKY.....	73
ZÁVĚR.....	75
POUŽITÁ LITERATURA	78
PŘÍLOHY:	84

Úvod

*„Učitel je tmem v oku rodičům, dětem, veřejnosti a často i kolegům...
Je to nevděčná práce!“ (respondentka výzkumu)*

Jako učitelka zažívající každodenně realitu „školního prostředí“ snad i rozumím jistému rozčarování, které respondentka výše vyjádřila, ačkoli se s ním plně neztotožňuji. Moje pozice – studenta a současně učitele – mi umožňují nahlížet na problematiku školství dvěma různými pohledy souběžně. Převažující ideály, které si člověk vytvoří na základě studií na pedagogické fakultě, si pro sebe konfrontují s realitou přímo ve školním procesu.

Ze stejných pozic zvažuji i aktuální problematiku ve školství, kterou je nové vzdělávací kurikulum. Z této konfrontace však vzešel spíše jakýsi rozpor mezi oběma pohledy. Ideály o Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (dále RVP ZV) se rychle rozplývaly ve světle praktické zkušenosti s přípravou na jeho zavedení do škol. Shledávala jsem, že okolnosti, které jsou teoretikům tak jasné a průzračné, činí „praktikům“ nemalé potíže. Začala jsem si daleko více této problematiky všimnat, sledovat ji, pozorovat v praxi. Ve svém názoru jsem se stále častěji utvrzovala, že učitelé mají „problém“. Daleko náročnější se jevil požadavek zjistit, v čem konkrétně se onen problém skrývá, jaké jsou jeho příčiny a případné následky. A mohu s touto situací sama něco dělat, mohu ji nějak (byť lokálně) změnit nebo alespoň pozitivně ovlivnit?

Zaměřila jsem se tedy na hledání takové pomoci pro učitele, aby se dokázal vypořádat s touto problematikou žádoucím způsobem. Uvědomovala jsem si však, že pomoc může být účinná především tehdy, je-li žádána a vyhledávána. Stane-li se ale nutností, pozbývá svého smyslu.

Akční výzkum se zdál být vhodnou odpovědí na mé otázky. Obě dvě jeho fáze (1. reflexe aktuální situace, 2. vlastní akce) odpovídaly mé představě možného řešení zvoleného úkolu. Situace, jak jsem ji výše uvedla, se stala výchozím momentem akčního výzkumu. Vlastní „akcí“ či jednáním pak byla zamýšlena příprava organizace vzdělávacích seminářů či kurzů, které by na zjištěná fakta reagovaly a přispěly tak k nápravě výchozí situace.

Stěžejním úkolem bylo především stanovit vhodnou metodiku zkoumání, která by v tomto konkrétním případě poukázala na možné příčiny zjištěných nedostatků. Současně však tato metodika měla být připravena jako nástroj použitelný pro kontrolní činnost (například pro řídicí pracovníky), který by přinesl informace o aktuálním stavu určité problematiky.

Výchozím momentem bylo vymezit zkoumanou oblast, cíle, úkoly výzkumu atd. Zaměřila jsem se především na oblast výtvarné výchovy, neboť právě v ní jsem zaznamenala prvotní signály o nepříznivé situaci. Ačkoli jsem se věnovala převážně oblasti výtvarné výchovy, jistě by se dala některá východiska využít i v obecnějším měřítku.

Konkrétně mne zajímalo, jak učitelé identifikují učivo tohoto předmětu a jak jej slovně uchopují, v čem spatřují jeho hodnotu a jsou-li v rámci výtvarné výchovy dostatečně vybaveni na nadcházející transformaci ve školství. Svou rozvahu jsem nakonec „ukotvila“ v požadovaných profesních kompetencích, což je (jak se později ukázalo) termín sice běžně užívaný, ale významově značně rozostřený. Má-li učitel podle nové koncepce vzdělávacího programu žádoucím způsobem rozvíjet kompetence u žáků, je nutné, aby ve vlastních kompetencích dosáhl taktéž žádoucí úrovně.

Teoretická východiska sledují, které konkrétní kompetence by učitel měl mít rozvinuté, jak jsou vymezeny. Jejich dosaženou úroveň se snaží postihnout výzkumná část práce.

1 Problematika diplomového úkolu

„Já tu výtvarku nijak nedramatizuju, trochu to namotivuju, rozhodím čtvrtky a jedem, to bysme jinak nic nestihli...“ (respondentka výzkumu)

Pro svůj výzkum jsem zvolila jednu z hlavních oblastí problémů, které dlouhodobě ohrožují naplňování vzdělávacích cílů výtvarné výchovy jako všeobecně vzdělávacího předmětu na primárním stupni školy. Předchozí výzkumy i zkušenosti z pedagogických praxí studentů v tomto vyučovacím předmětu ukázaly, že dosud značný počet učitelů tohoto stupně vzdělávání nereaguje adekvátně na skutečnost, že i výtvarná výchova má své „vlastní“ specifické výtvarné učivo.

Zdá se, že ani řada změn v pojetí výtvarné výchovy v průběhu uplynulých 50ti let nepřinesla očekávané pozitivní změny; a to ani tehdy, kdy byla zpřehledněna forma prezentace učiva v osnovách výtvarné výchovy jako závazných vzdělávacích dokumentech a kapitola, kde bylo pro daný stupeň a postupné ročníky učivo uvedeno, byla nadpisem „Učivo“ nadepsána.

Výpovědi respondentů uvedených výzkumů dokládaly, že mnozí ve výtvarné výchově s osnovami (a tedy ani učivem) vůbec nepracovali, jiní o učivu výtvarné výchovy neuvažovali nebo je spatřovali v jiné než výtvarně vzdělávací oblasti, a někteří jeho existenci dokonce popírali.

Tuto situaci pochopitelně nelze pokládat za příznivou pro úspěšnou realizaci aktuálního pojetí výtvarné výchovy jako součásti Rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání. Aby mohl učitel skutečně plnit svoji profesní roli, musí být schopen učivo uvedené v platném vzdělávacím dokumentu rozpoznat, interpretovat a transformovat je do podob účinných v interakci se žáky v průběhu vzdělávacích procesů.

Za stěžejní v této práci jsem zvolila vztah učivo – učitel (respektive učivo výtvarné výchovy – učitel výtvarné výchovy na primární škole). Tento vztah jsem v jednotlivých kapitolách nahlížela z následujících hledisek:

- Z hlediska obecné charakteristiky povolání pedagoga, tzn. obecných zásad, kompetencí, které jej vymezují. Problém

vymezení profesních kompetencí učitele však (jak ukáží dále) není dosud uspokojivě vyřešen.

- Z hlediska specifík učitele na primárním stupni vzdělávání, jehož významnou charakteristikou je multidisciplinarita. Spočívá v tom, že kompetence pro výuku výtvarné výchovy je jen jednou z mnoha dílčích kompetencí profesionální výbavy učitele tohoto stupně. Předpokládá se totiž, že bude učit všem předmětům na tomto stupni vzdělávání, přičemž je pochopitelné, že k některým bude mít „odborně i osobně blíže“.
- Z hlediska učiva výtvarné výchovy, které je pro každého učitele primárního stupně jakýmsi „pracovním materiálem“ a je vymezeno platnými vzdělávacími programy. Jeho znalost je klíčová pro kvalitní průběh vzdělávacího procesu, který právě učitel zajišťuje.
- Z hlediska současných požadavků na školy, aby vytvářely vlastní školní programy jako transformace Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále RVP ZV). Neboť vymezení pozice výtvarné výchovy ve školním vzdělávacím programu bude podmíněno schopnostmi a aktivitou výtvarného pedagoga při získávání a obhajování místa pro tento předmět¹. Toto místo však mohou učitelé obhajovat pouze tehdy, jsou-li o něm sami skutečně přesvědčeni. To jest jsou-li si vědomi přínosů, kterými výtvarná výchova přispívá specifickému i obecnému rozvoji takových schopností žáků, které jsou významné i pro jejich život v dospělosti.

¹ VANČÁT, J. *Poznávací a komunikační obsah výtvarné výchovy v kurikulárních dokumentech*. 1. vyd. [s.l.]: Sdružení MAC, 2003. 32 s. ISBN 80-86015-90-4.

1.1 Cíl práce

Hlavním cílem této diplomové práce bylo přispět k pochopení realizaci nového vzdělávacího programu v oblasti výtvarné výchovy, což v uvedeném kontextu znamená hledat hlavní příčiny nedostatečně rozvinutých profesních kompetencí učitelů, které této realizaci brání a možná východiska pro vytváření předpokladů pro jejich odstranění.

Plánovaným výstupem byl návrh obsahu a formy vzdělávacích kurzů a seminářů, které by pomohly učitelům postupně vědomě rozvinout všechny podstatné předpoklady pro zkvalitnění výuky výtvarné výchovy na primárním stupni vzdělávání.

1.2 Úkoly a prostředky k dosažení cíle

K dosažení cíle diplomové práce v jeho uvedených oblastech jsem si stanovila tyto základní úkoly:

- Zpracovat oblast profesních kompetencí učitele (resp. učitele výtvarné výchovy) jako teoretické východisko k posouzení výzkumných výstupů.
- Provést deskripci a zhodnocení současného stavu výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ jako podklad pro posouzení připravenosti učitelů (zvl. jejich kompetencí) reagovat na požadavky související s přijetím RVP ZV a jeho pochopenou realizací ve výtvarné výchově.
- Uspořádat výzkumná zjištění do přehledného systému, který umožní zmapovat největší mezery (manka) v těchto kompetencích jako podklad pro návrh vzdělávacích kurzů a jejich programů.
- Na základě výzkumných dat a jejich vyhodnocení posoudit dosaženou úroveň dílčích kompetencí učitele (respektive

učitele výtvarné výchovy) ve smyslu jejich využití jako podkladů pro návrh.

- Vytvořit návrh vzdělávacích kurzů a jejich programů.

Prostředky dosažení vytyčeného cíle :

- Studium odborných pramenů, které umožní poučenější náhled na problematiku definování profesních kompetencí učitele a aktuální stav jejího řešení.
- Seznámení s výsledky předchozích výzkumných šetření s obdobným zaměřením.
- Realizace vlastního výzkumného šetření zaměřeného na poznání aktuální úrovně kompetencí učitelů pro výuku výtvarné výchovy.
- Využití principů a metod kvalitativního výzkumu a možností výzkumu akčního.

2 Teoretická východiska pro řešení výzkumného problému

„Ať se taky přijdou teoretici někdy podívat, jak to tady v praxi vypadá. To zas někdo něco vymyslel. My přece nemáme čas furt se pitvat v nějakých pojmech, dyť my musíme taky někdy učit...” (Respondentka výzkumu nad tématikou RVP ZV)

2.1 Učitel primární školy v ČR a jeho kompetence

Co charakterizuje profesi učitele? Existuje jednoznačné vymezení pro tuto profesi? Je vůbec nutné?

Proměna učitelské profese a její současná podoba se odvíjí od transformace primární školy po roce 1989, kdy model školy i učitele, který byl dosud známý, přestal splňovat nové požadavky. S touto změnou dochází na primární škole i k úpravám v hierarchii cílů vzdělávání.

Výrazně tedy posílilo zaměření primární školy na rozvoj osobnosti, na celkovou kultivaci osobnosti dítěte, na jeho vývojové a individuální možnosti. Dítě má být vybaveno vědomím o společenských hodnotách a základními kulturními dovednostmi jako instrumenty k dalšímu vzdělávání. Dítě je vedeno k vytváření vlastní identity a sebejistoty, k probouzení zájmů a získávání dítěte pro školu a vzdělávání². Do popředí se dostávají především postoje (k lidem, přírodě, vzdělání apod.) a hodnoty (občanské, mravní), potom dovednosti (funkčně pracovat s informacemi, komunikovat, kooperovat apod.) a nakonec vědomosti (podstatné, v souvislostech, nejlépe „vštípené“ na základě vlastního prožitku).

Konkrétní učivo je vybíráno s ohledem na antropologické hledisko, respektuje potřeby a vývojové možnosti dítěte mladšího školního věku. Vyučování směřuje od doposud rozšířeného transmisivního pojetí spíše k liberálnímu, kooperativnímu.

Změny se týkají také výukových metod, hodnocení, otevřenosti školy k okolí, celkového klimatu školy.

S transformací primárního vzdělávání se mění i dřívější dominantní postavení učitele ve vyučování, které vyvolávalo u žáka pasivitu. Nyní je vztah učitel – žák povýšen na partnerský, komunikativní, tolerantní, plný porozumění. Nutně tedy vyvstává i požadavek na nové pojetí učitelství coby profese, změnu rolí a klíčových kompetencí učitele. Neboť tím, že je učitel chápán jako facilitátor

² SPILKOVÁ, V. *Současné proměny vzdělávání učitelů*. Brno : Paido, 2004. 271 s. ISBN 80-7315-081-6

žákova vývoje a učení, který se snaží dotáhnout každého žáka ke stropu jeho individuálních možností, otevírá se širší záběru jeho působení a zodpovědnosti za dítě. Do pozornosti je stavěna tzv. široká, otevřená profesionalita učitele³.

2.1.1 Profesionalizace učitelské profese

Jaké je ale konkrétní vymezení toho, čemu se dnes vzletně říká profesionalizace učitelské profese, je stále předmětem diskusí teoretiků. Hledání toho, co je jeho samotnou podstatou, se rozčlenilo na dva základní přístupy. Každý z nich operuje s jiným klíčovým pojmem:

a) Pedagogická znalost učitele

b) Profesní kompetence učitele

- **Pedagogická znalost učitele**

Tento proud navazuje na myšlenky německého teoretika Shulmana. Ten, přestože své práce publikoval již před dvaceti lety, je pro současnou diskusi teoretiků týkající se proměn učitelského vzdělávání u nás velice inspirativním. Ve své teorii⁴ vymezuje sedm základních oblastí profesních znalostí:

1) znalosti obsahu - znalosti předmětové/oborové

2) obecné pedagogické znalosti (principy a strategie výuky)

3) znalosti kurikula (programy, materiály, učebnice)

4) didaktické znalosti obsahu - oborově didaktické znalosti (porozumění obsahu vzdělání a způsoby jeho interpretace dětem)

³ SPILKOVÁ, V. *Současné proměny vzdělávání učitelů*. Brno : Paido, 2004. 271 s. ISBN 80-7315-081-6

⁴ SHULMAN, L. S. Knowledge and teaching. Foundations of the new Reform. *Harvard Educational Review*, 1987, 57, č. 1, s. 1-22. EJ 351 846.

- 5) znalosti o žákovi a jeho charakteristikách (vývojových i individuálních)
- 6) znalosti o kontextu vzdělávání (sociokulturní kontexty – rodina, způsob řízení školy, školský systém...)
- 7) znalosti o cílech, smyslu a hodnotách vzdělávání - klíčové hodnoty ve vzdělávání a jejich filosofické a historické zázemí

Autor současně poukazuje na rizika spojená s přílišným zúžením pojmu „**professional knowledge**“ pouze na znalosti. On tento pojem vnímá spíše jako specializované poznání a hlubší profesionální vzdělání. A toto poznání považuje za základ pro praktické činnosti učitele, pro jeho rozhodování i jeho sebereflexi. Z tohoto autora u nás vychází T. Janík, který pod pojem pedagogická znalost řadí dva pojmy podřazené – teoretické znalosti a praktické znalosti⁵.

V podstatě ve shodě s tímto je i vymezení pojmu „**znalost**“ v Pedagogickém slovníku, v širším významu zde zahrnují znalosti nejen poznatky, ale též dovednosti a schopnosti k vykonávání určitých činností⁶.

- **Profesní kompetence učitele**

Druhým klíčovým přístupem k definování podstaty profesionality učitele je pojem kompetence. Jakkoli se zdá být pojem **kompetence** novým, „*snahy o jeho vymezení v kontextu profesionality učitele jsou zaznamenány již od 60. let minulého století*“⁷. Postupně bylo popsáno množství systémů a klasifikací s vymezenými činnostmi, dovednostmi a vlastnostmi, kterými by měl učitel disponovat. Tyto se podrobovaly kritice a dalším úpravám. Vznikaly nové tzv. reálné

⁵ JANÍK, T. *Znalost jako klíčová kategorie učitelského vzdělávání*. Brno : Paido, 2005. 171 s. ISBN 80-7315-080-8

⁶ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník* : 3. doplněné a aktualizované vydání . Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2

⁷ SPILKOVÁ, V. *Dilemata v pojetí pedagogické přípravy studentů učitelství*. Pedagogika, 2006, roč 56, č.1, s. 19-28. ISSN 0031-3815, str. 20

kompetence, individualizované, zpochybňované a opět upevňované. Důraz teoretici kladou na dynamické pojetí kompetencí, které vyjadřuje pohyb, směřování, přibližování se k žádoucím parametrům učitelské profese oproti statickému pojetí, které vyvolává představu stavu, kterého má být nebo je dosaženo. V. Spilková zároveň uvádí, že „*dodnes u nás přetrvávají nejasnosti při vymezování pojmu kompetence*“⁸, přestože (nebo právě protože?) je tento pojem v posledních letech zde jedním z nejfrekventovanějších. Dochází ke značné pojmové pluralitě, taxonomie profesních kompetencí vycházejí z různých teoretických a metodologických východisek a paradigmat. Problémové je i jazykové hledisko, užívání termínu v singuláru a plurálu, dále nejednotnost v překladech termínů z angličtiny, velké množství synonymních výrazů a významové překrývání s jinými termíny.

Při porovnání obou hlavních proudů, které se snaží vymezit profesionalizaci učitelské profese, lze říci, že jsou v zásadě vymezeny ve vzájemné shodě. Termíny „*professional knowledge*“⁹ a „*competence*“¹⁰ lze v širším pojetí chápat jako synonymní – oba zahrnují znalosti, dovednosti, postoje, motivační tendence, hodnotové orientace a jsou základem pro jednání učitele. Častěji jsou však profesní znalosti chápány jako součást profesních kompetencí¹¹.

Ať již uvažujeme o znalostech či kompetencích, patrně bude do budoucna potřeba vymezit jejich podobu více konkrétně a jednotně. Bez nějakého vhodného evaluačního nástroje půjde jen těžko posuzovat, je-li učitel (ve smyslu absolvent pedagogické fakulty) náležitě profesně vybaven pro své povolání. Právě jejich konkrétní a

⁸ SPILKOVÁ, V. *Dilemata v pojetí pedagogické přípravy studentů učitelství*. Pedagogika, 2006, roč 56, č.1, s. 19-28. ISSN 0031-3815, str. 21

⁹ SHULMAN, L. S. Knowledge and teaching. Foundations of the new Reform. *Harvard Educational Review*, 1987, 57, č. 1, s. 1-22. EJ 351 846

¹⁰ WEINERT, F. E. *Concepts of competence (contribution within the OECD project Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations)*. Neuchatel: Deseco, 1999. Dostupný z WWW: <http://www.portal-stat.admin.ch/deseco/weinert_report.pdf>

¹¹ ŠVEC, V. *Pedagogické znalosti učitele: Teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2005. 136 s. ISBN 80-7357-072-6

pokud možno jednoznačné vymezení je důležitým úkolem do budoucna zejména pro pedagogickou teorii a výzkum a pro oborové didaktiky¹².

2.1.2 Učitel výtvarné výchovy

Pro absolventy učitelství s výtvarnou výchovou definoval nezbytné profesní kompetence již v r. 1992 J. Slavík jako minimální požadavky na úroveň znalostí absolventa učitelského studia výtvarné výchovy (dále ASOVV). Na základě Slavíkova vymezení zpracovala pro učitelky MŠ kompetence pro výtvarnou výchovu v MŠ H. Hazuková¹³.

Jako evaluační kritérium ve výzkumné části práce jsem si stanovila právě toto vymezení kompetencí, které uvádím.

Profesní kompetence ASOVV má dvě základní dimenze:

- 1) výtvarnou
- 2) psychodidaktickou

- **Výtvarná dimenze**

Výtvarná dimenze profesní kompetence ASOVV má 3 složky, produktivní, receptivní a teoretickovýtvarnou.

- Produktivní složka kompetence se projevuje jako motivovanost a připravenost k vlastní výtvarné tvorbě plošné, prostorové, akční, konceptuální a v potřebné míře i mediální.
- Receptivní složka kompetence se projevuje jako motivovanost a připravenost k vyhledávání, vnímání a prožívání výtvarně relevantních objektů nebo situací.

¹² SPIILKOVÁ, V. *Dilemata v pojetí pedagogické přípravy studentů učitelství*. Pedagogika, 2006, roč 56, č.1, s. 19-28. ISSN 0031-3815

¹³ HAZUKOVÁ, H. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I.*. 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta UK, 1994. 36 s.

- Teoreticko-výtvarná složka kompetence se projevuje jako motivovanost a připravenost odborně pojmenovávat výtvarně relevantní fenomény a zasazovat je do podstatných kulturních, historických, sociálních, psychologických, politických aj. kontextů.

Úroveň každé z těchto tří složek je závislá na dalších faktorech.¹⁴

- **Psychodidaktická dimenze**

Psychodidaktická dimenze profesní kompetence ASOVV má 4 složky - psychosociální, projektovou, realizační a reflektivní.

- Psychosociální (humánní) složka kompetence se projevuje jako psychická stabilita osobnosti ASOVV, sociální inteligence, sociální vstřícnost, motivovanost k práci pro druhé lidi.
- Projektová (modelová) složka kompetence se projevuje jako motivovanost a připravenost k vytvoření psychodidaktického projektu (modelu, přípravy, plánu) jednotlivých etap výchovného procesu.
- Realizační složka kompetence se projevuje jako motivovanost a připravenost realizovat výchovný model (projekt, plán) a dosahovat zamýšlených cílů v aktuálních podmínkách výuky.
- Reflektivní složka kompetence se projevuje jako motivovanost a připravenost k zapamatování, analýze, strukturaci, popisu a hodnocení průběhu a výsledků (vlastní) výuky.

Úroveň každé z těchto čtyř složek je opět závislá na dalších faktorech.¹⁵

¹⁴ HAZUKOVÁ, H. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I.* 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta UK, 1994. 36 s.

2.2 Multidisciplinarita učitele

Touto profesní kompetencí, zvláště pak její výtvarnou dimenzí, je role výtvarného učitele v podstatě vymezena jako pozice odborníka na výtvarnou výchovu. Ovšem na učitele primární školy čeká vedle výtvarné výchovy další šíře předmětů. I v nich se musí pohybovat jako odborník. Tímto je pozice učitele primární školy velmi specifická. Být mnohostranně vzdělán a zároveň být ve všech souvisejících oborech specialista. Jak se tyto dva požadavky navzájem slučují?

Igor Zhoř ve svém příspěvku¹⁶ vyslovuje myšlenku, zda má být výtvarný pedagog (myšleno absolvent oborového studia výtvarné výchovy) více umělec nebo více pedagog, či zda má být rovným dílem umělec a současně pedagog. Jaké mají být jeho odborné znalosti, nebo přesněji - jeho kompetence? Zároveň konstatuje svůj pocit, že se mezi těmito polaritami zrodil jakýsi kompromis. Tedy koncept učitelského vzdělání, který však velmi často produkuje spíš průměr než vrcholy.

Pokud je jako „průměr“ vnímána pozice výtvarného pedagoga, tedy specialisty (absolventa oborového studia výtvarné výchovy), jak si ve světle této „průměrnosti“ stojí učitel primární školy? Jakým odborníkem je v každé z disciplín? Jakým odborníkem je ve výtvarné výchově?

Právě multidisciplinarita je jedním z problémů, na něž poukazují teoretici již v 90. letech minulého století, kteří se zabývají přípravou budoucích učitelů primární školy: „Velká šíře disciplín s sebou nese značnou povrchnost (mnoho výuky je na úrovni základních kurzů). Příliš široký záběr a s ním spojené důsledky vedou u studentů k pocitům nepřipravenosti a profesionálního neklidu“.¹⁷

¹⁵ HAZUKOVÁ, H. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I.* 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta UK, 1994. 36 s.

¹⁶ ZHOŘ, I. Umění, teorie a poslání učitele. In *Horizonty vzdělávání učitele výtvarné výchovy : Sborník symposia INSEA 1997*. 1. vyd. [s.l.] : Česká sekce INSEA, 1998. Místo pro vzdělání: universita nebo umělecká škola?. s. 14-25.

¹⁷ SPILKOVÁ, V. *Současné proměny vzdělávání učitelů*. Brno : Paido, 2004. 271 s. ISBN 80-7315-081-6, str. 112

Právě multidisciplinarita učitele může být jednou z počátečních příčin, proč si učitelé stanovují předměty na hlavní a okrajové, vybírají, co je dle jejich mínění „to důležité“. Za ony okrajové jsou považovány právě výchovy (výtvarná, hudební, tělesná). Tyto předměty jsou však plně rovnocenné všem ostatním. Mají své vymezené učivo, svou nespornou hodnotu, kterou se podílejí na celkovém rozvíjení osobnosti, nelze je tedy ve vzdělávání opomenout a toho by si měl být každý z učitelů plně vědom.

2.3 Vyučování, učivo

Vyučování je neoddělitelně spjata s hodnotou vlastní vyučované věci. Poznatky a dovednosti, které učitel svým žákům předává, musejí mít tyto hodnoty samy v sobě. Vzdělávání je tedy rozhodujícím způsobem postaveno na učivu a na jeho spojení s nějakým pojetím hodnoty (hodnoty pravdy, estetické hodnoty, morální hodnoty nebo hodnoty seberealizace atd.).¹⁸

Vymezení předmětů, jejich učiva, „hodnot“, nám určují vzdělávací programy, osnovy, pro jednotlivé stupně a typy vzdělávacích zařízení. Předkládají nám jakousi ideu. Jak ale tyto hodnoty skutečně „ožívají“? Teprve prostřednictvím pedagoga a jeho uvědomělého zacházení s nimi. On je tím, kdo s nimi operuje, tím, kdo má moc je naplnit či zcela zatratit. Neboť jakkoli vzletná myšlenka, není-li uchopena a rozvíjena s primárním pochopením a odpovídající aplikací, se může minout svým účinkem (což konec konců pohled do historie již ukázal). Proto je nutno apelovat právě na profesionalitu pedagogických pracovníků, na jejich připravenost objevovat a předávat ony hodnoty, identifikovat a interpretovat je, obecně tedy na profesní kompetence pedagoga.

Ve své práci jsem zaměřila pozornost na učivo výtvarné výchovy. Sledovala jsem jeho vývojovou proměnu, zvláště pak kategorii cíle.

¹⁸ ŠTECH, S. *Reforma kurikula, jako kulturní změna* [online]. 2005, 18.1.2005 [cit. 2006-07-20]. formát PDF. Dostupný z WWW: <<http://www.kvk.zcu.cz/sympozia/insea/prispevky/stech.pdf>>.

2.3.1 „Idea“ hodnoty předmětu výtvarná výchova a její historické srovnání

I když se aktuální podoba idey předmětu výtvarná výchova vyvíjela zhruba dvě stě let, některé závěry výzkumů dokládají, že se tento vývoj týkal spíše teorie. Ukazuje se, že na školách není potenciál výtvarné výchovy dosud plně využíván a vývoj v praxi za teorií významně pokulhává. Stále je kladen důraz hlavně na technické dovednosti, čistotu práce atd. Na některé nežádoucí jevy, které odolávají všem inovačním a modernizačním záměrům, upozorňuje H. Hazuková. Mimo jiné zmiňuje právě spatřování smyslu výtvarné výchovy v pouhém osvojení technických dovedností.¹⁹

Vzdělávací a výchovný potenciál předmětu byl opravdu nejprve spatřován především v ryze účelových požadavcích (kreslení kružítkem, pravítkem jakož i rukou volnou). Vedle dovedností se časem objevoval požadavek na rozvoj paměti pro tvary a barvy, představivosti, koordinace ruky a oka atd. A tak jak postupně nabývaly poznatky z oblasti psychologie (motorika, smyslové vnímání, výtvarné aktivity jako přirozené projevy dítěte, tvořivé schopnosti,...), posílilo se i postavení výtvarné výchovy jako formativně účinného, tedy významného vyučovacího předmětu, který rozvíjí současně obecné i speciální (výtvarněestetické) dispozice žáků. Toto postavení si drží i v Rámcovém vzdělávacím programu, ve vzdělávací oblasti Umění a kultura.

Pro demonstraci tohoto vzdělávacího posunu jsem vybrala klíčová slova z cílových kategorií z těchto dokumentů:

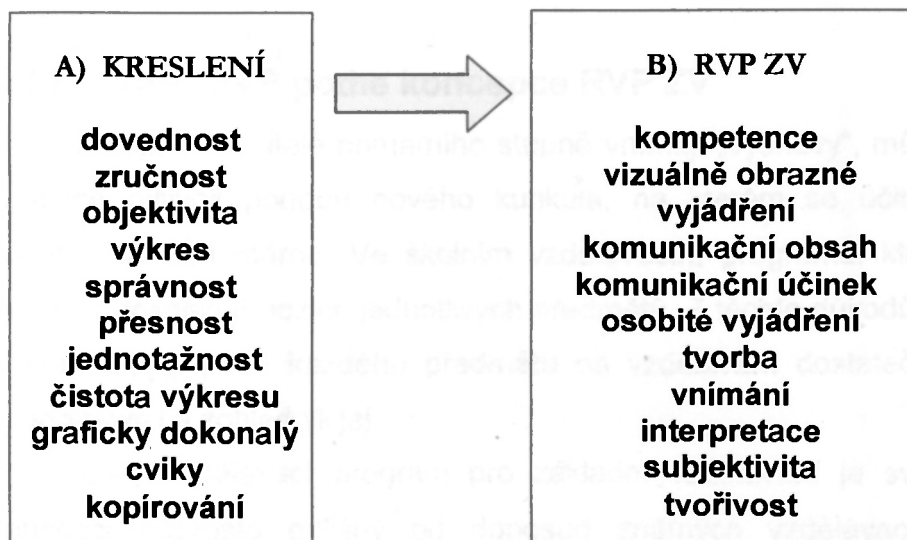
A) Metodika - Kreslení²⁰

B) Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání²¹

¹⁹ HAZUKOVÁ, H. Výtvarná výchova jako integrovaná a integrující složka primárního vzdělávání. In *K současným problémům vnitřní transformace primární školy*. 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta UK, 1998. s. 125-145. ISBN 80-86039.

²⁰ RŮŽIČKA, A. *Kreslení*. 1. vyd. Praha : [s.n.], 1933. 163 s.

²¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. 2004-08-24 , 2006-10-17 [cit. 2006-12-18] Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>>

Jaké pozůstatky z minulosti (nejen v terminologii) stále přetrvávají, jaké stereotypy a překonané myšlenky zakořenily v praxi výtvarné výchovy dodnes, sleduje výzkumná část práce.

2.3.2. Současné osnovy pro předmět výtvarná výchova

Výtvarná výchova na základních školách probíhá v současnosti podle těchto platných vzdělávacích programů, schválených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky:

S platností od 1. září 1996 Vzdělávací program Obecná škola

S platností od 1. září 1997 Vzdělávací program Národní škola

S platností od 1. září 1996 Vzdělávací program Základní škola (+ varianta A, B, C)

Tyto platné osnovy je možno doplňovat dílčími programy a projekty podle konkrétních požadavků každé jednotlivé školy. Dále je schválena koncepce Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, podle které má každá škola vytvořit vlastní školní vzdělávací program. Ve školním roce 2007/2008 již bude

zahájena výuka v 1. a 6. ročníku základní školy podle zmíněného dokumentu.

2.4 Příprava ŠVP podle koncepce RVP ZV

Způsob, jakým učitelé primárního stupně vnímají „výchovy“, může znatelně ovlivnit podobu nového kurikula, na kterém se učitelé podílejí zásadní měrou. Ve školním vzdělávacím programu, který vytvářejí, vymezují pozice jednotlivých předmětů. Z těchto důvodů je nutné, aby si podíl každého předmětu na vzdělávání dostatečně uvědomovali a zohlednili jej.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je svou koncepcí naprosto odlišný od doposud známých vzdělávacích programů. Je však otázkou, zda tímto nastoluje před pedagoga (respektive pedagoga výtvarné výchovy) specifické požadavky, nebo mu otevírá zajímavé možnosti. Toto rozlišení je velmi subjektivní, každý z učitelů by si měl odpověď formulovat sám pro sebe, stanovit si, co od nového vzdělávacího programu vlastně očekává a co mu může sám dát, čím může přispět.

J. Slavík v rozvaze nad koncepcí nového programu vyslovuje obavy, zda RVP v praxi skutečně vyhoví očekávaným nadějím a zda naopak neustrne ve formalismech plynoucích z bezradnosti. *„Jestliže RVP, tak jako v minulosti leckteré jiné, byť dobře míněné inovace ve školství, zůstane pouhým formalismem a učitelé mu neporozumí a nepřijmou jej za své aktivně a profesionálně, ke škodě věci se tím prohloubí „úřednický“ charakter evaluace výuky a zvýší se závislost vyučujících na řízení zvnějšku, mimo profesní oblast.“*²²

Co očekává kurikulum od pedagoga, s čím u něj „počítá“? K této otázce se vyjadřuje čím dál více teoretiků. Vybírám tři prameny, které se této problematice týkají:

²² SLAVÍK, J. RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A VÝTVARNÁ VÝCHOVA : Rámcový vzdělávací program a reflektivní práce v přípravě učitelů [online]. 2005 , 18.1.2005 [cit. 2006-07-12]. Formát rtf. Dostupný z WWW: <<http://www.kvk.zcu.cz/sympozia/insea/INSEA.htm>>., str. 1

- 1) Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, požadavky samotného vzdělávacího programu vymezující personální podmínky²³,
- 2) rozhovor s Markétou Pastorovou²⁴,
- 3) publikaci Jaroslava Vančáta „*Poznávací a komunikační obsah výtvarné výchovy v kurikulárních dokumentech*“²⁵.

Kurikulum se konkrétně vyjadřuje k pedagogickým pracovníkům jako k osobám s potřebnými profesními dovednostmi. Ty specifikuje jako komunikativní (ve směru k žákům, rodičům, ostatním pedagogům, odborníkům), dále diagnostické (ve smyslu diagnostiky žáků, jejich motivace, udržení kázně), též autodiagnostické (ve smyslu průběžného dalšího sebevzdělávání, hodnocení a modifikace vlastní činnosti).

Pedagogický sbor pak charakterizuje jako schopný týmové práce, která probíhá na bázi vzájemně vstřícné komunikace a spolupráce. Očekává účast všech učitelů pedagogického sboru na přípravě a realizaci školního vzdělávacího programu (dále ŠVP).

M. Pastorová klade v komunikaci důraz zvláště na schopnost argumentace při obhajování pozice výtvarné výchovy. Za významný považuje mezioborový dialog, při kterém by si učitelé třibili své názory a přístupy a vycházeli z něj při snaze scelit celkový ŠVP. Apeluje na učitelovu zodpovědnost, odbornost, ale i vlastní tvořivost. Pedagog má pomáhat žákovi o vlastní tvorbě a výtvarném umění komunikovat a přemýšlet, pomáhat mu hledat vhodné prostředky k

²³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. 2004-08-24 , 2006-10-17 [cit. 2006-12-18]
Dostupný z WWW:
<<http://www.msmt.cz/pro-novinare/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>>

²⁴ PASTOROVÁ, M. *Metodický portál RVP : Základní vzdělávání* [online]. 2004 , 25.10.2007 [cit. 2006-06-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.rvp.cz/clanek/6/43>>.

²⁵ VANČÁT, J. *Poznávací a komunikační obsah výtvarné výchovy v kurikulárních dokumentech*. 1. vyd. [s.l.] : Sdružení MAC, 2003. 32 s. ISBN 80-86015-90-4.

vyjádření toho, co chce svým výtvarným projevem sdělit..., to se většinou daří tehdy, když se sám učitel zajímá o co nejvíce alternativ, když ho baví je porovnávat, pátrat po příčinách jejich vzniku.

Zajímavě také poukazuje na vztah učitel – žák, který by měl fungovat na bázi přátelství, partnerství, otevřenosti a nikoli na autoritativním prosazování role učitele. Uvádí, jak důležitá je vzájemná komunikace mezi oběma, jak hodnotná a přínosná je zpětná vazba v dialogu nad vlastní tvorbou. Velmi věcně formuluje také, čeho by se měl pedagog vyvarovat, tedy nebýt předpojatý, jednostranný, odmítavý a striktně žákovi nevnučovat pouze své vidění a představy.

Taktéž J. Vančát konkretizuje podmíněnost úspěšného zakotvení výtvarné výchovy ve ŠVP schopností a aktivitou výtvarného pedagoga obhajovat nezastupitelnou pozici tohoto předmětu, a to nejen v pedagogickém kolektivu, ale také v konfrontaci se žáky, rodiči i veřejností.

Jako pozitivní hodnotí J. Vančát²⁶ příliv systému pojmů, díky kterým bude pedagog moci obsažně komunikovat i mimo svůj obor a zvýšit tak svůj podíl na všeobecném vzdělání.

Komunikace, argumentace, spolupráce založená na respektu, **aktivita**, ale též **vědomí cíle, obsahu, zodpovědnost** atd., to jsou podle výše uvedeného žádoucí kvality současného pedagoga. Naskytá se otázka, jsou tyto kvality opravdu „nové“? Znamená to snad, že pedagog dosud tyto kvality mít nemusel? Patrně nikoli, s jistou dávkou samozřejmosti byly u něho víceméně očekávány.

Zásadní rozdíl je ale nyní v míře zasahování do vzdělávacího dokumentu. Dříve bylo učivo jednoznačně vymezeno, předměty měly svou hodinovou dotaci, pojmenování, zařazení, to vše bez možnosti jakýchkoli zásahů ze strany pedagoga. Nenabízela se příležitost k

²⁶ VANČÁT, J. *Poznávací a komunikační obsah výtvarné výchovy v kurikulárních dokumentech*. 1. vyd. [s.l.] : Sdružení MAC, 2003. 32 s. ISBN 80-86015-90-4.

nějaké argumentaci, nebylo nutno nic obhajovat, pozice předmětu byla dána. Jedním ze základních cílů nové koncepce je tuto situaci změnit. Osnovy, tedy školní vzdělávací program, bude vycházet od učitele jako experta na vzdělávání.

Vytvoření ŠVP je ale jen prvním krokem ve změně života školy jako takové, jejímž nositelem je učitel. Problém je však v tom, že učitelé to vidí jinak. „*Tvorba školního vzdělávacího programu se v současnosti stává nepravým cílem kurikulární reformy. Učitelé spíše chápou RVP a ŠVP jako „politické a odborné tlaky shora“, kterým je třeba vyhovět do té míry, aby byl požadavek formálně splněn v „papírové“ podobě. Méně již předjímají podstatu změny a její přínos pro vlastní profesi, život školy a kvalitu vzdělávání*“²⁷.

Chystaná změna s sebou nese důsledky také v rovině vztahů uvnitř školy a vztahu školy k okolí, k veřejnosti. O to více musí učitelé a ředitelé škol posílit svou úlohu expertů na vzdělávání. Hlavní změna, ke které má dojít, vychází tedy zevnitř celého systému, a ještě úžeji, právě zevnitř učitele samotného. On je tím, kdo má v rukou možnost záměr zrealizovat nebo zatratit. On si tuto zodpovědnost musí opravdu uvědomit a fakt, zda ji akceptuje či nikoli, ovlivní úspěšnost veškerého potenciálu nové koncepce vzdělávání.

Nezapomínejme na rodičovskou veřejnost, budou se ptát, budou pátrat, co taková změna přináší do školy nového. A dnešní rodič už vskutku není pasivní příjemce. Čím dál více se zajímá o dění ve škole a roste jeho touha po účasti. A chce-li učitel před rodiči obstát, musí být připraven a komunikačně vybaven.

Tyto faktory by se tak mohly stát motivačními především pro sebereflexi jednotlivých učitelů a vést tak k optimální situaci – pedagog podnikne všechny podstatné kroky které povedou k dovednostem obhajovat svá rozhodnutí a konání podložené expertními znalostmi.

²⁷ VAŠUTOVÁ, J. Kvalifikace učitelů pro permanentní změnu. *Učitelské listy* [online]. 2007 [cit. 2007-02-05] Dostupný z WWW: <http://www.ucitelske-listy.cz/Ucitelskelisty/Ar.asp?ARI=102946&CAI=2155>

Co však v případě, když změnu neakceptují, případně plně neakceptují? Nejspíše by pak reforma kurikula proběhla pouze na formální úrovni. Požadavek vytvoření ŠVP by se minul svým účinkem, neboť by nesměřoval k žádoucí změně ve výuce a celém školním systému. Zdálo by se, že k tomuto nemůže dojít, vždyť funkční program si musí vytvořit každá základní škola. S větší či menší účastí se tak každý učitel musí s přípravou setkat. Přesto myslím existují poměrně zásadní rizika.

Sdružení Tvořivá škola, sídlící v Brně, se věnuje vzdělávacímu systému činnostního učení. Jde o sdružení učitelů s mnohaletou praxí na základních školách, kteří měli možnost seznámit se s českým činnostním učením a jeho metody a formy používají po celou dobu své učitelské praxe. Své poznatky šíří dál mezi zájemce z řad pedagogické veřejnosti. V nastalé situaci vzdělávání na základních školách přikročili ke vstřícnému gestu a zpracovali projekt, který dle jejich slov vyhovuje podmínkám RVP ZV. V jeho rámci nabízejí jednotlivým základním školám pomocnou ruku při tvorbě vlastního ŠVP²⁸. **Modelový školní vzdělávací program Tvořivá škola**, jak se jejich projekt jmenuje, nabízí školám dohodu o spolupráci. Na základě této dohody obdrží škola ŠVP, který je v podstatě hotovým vzdělávacím dokumentem, ve kterém si školy mohou činit vlastní úpravy, vkládat dodatky. Dále z dohody vyplývá, že škola může postupně vysílat své pedagogy na vzdělávací akce, které se věnují problematice činnostního učení, jež je pro celý tento program stěžejní a navíc časem získá učebnice a metodiky pro samotnou výuku na školách.

Byť primárně nebylo mým úmyslem pouštět se do jakékoli kritické analýzy této koncepce, to je úlohou spíše jednotlivých zapojených škol, či jiných organizací povolaných k evaluaci, přece jen jsem prostudovala část dokumentu, která se věnuje výtvarné výchově. Velmi problematické jsem shledala především učební plány, kde

²⁸ *Tvořivá škola* [online]. 2004, 24. října 2007 [cit. 2007-05-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.tvorivaskola.cz/>>.

autoři disponují nikoli výtvarným učivem, ale převážně náměty a technikami (viz příloha č. 12). V celkové koncepci předmětu (viz příloha č. 13) a jeho vymezení se mi některé pasáže jevily jako *načte* *sluší* diskutabilní.

Nad čím se ale ještě naléhavěji zamýšlím, je úskalí této spolupráce v intencích výše zmíněných požadavků RVP ZV, ŠVP.

Samotný proces tvorby ŠVP totiž stimuluje a rozvíjí zásadní kompetence právě u pedagogů. Tím, že program osobně vytváří, jsou nuceni se nad ním a jeho obsahem zamyslet, snažit se jej pochopit a uchopit, uvědomit si vlastní pojetí výuky a vzít v úvahu klíčové učivo i kompetence jím rozvíjené. To vše kvalitně sestavit v dialogu se svými kolegy a přijmout za své. Ovšem toto vše má příležitost se „vytrazit“ právě takovou, byť velmi dobře míněnou spoluprací. Neboť školy dostávají do rukou opět hotový produkt. Samozřejmě mají možnost zásahu a úprav, ale mám obavu, že většina kantorů již nebude „mít potřebu“ měnit něco, co je již hotové, celistvé a vyhovuje požadavkům „vyšším“ (a nemusí v tomto nutně hrát roli nechť či nevole).

Informační webový portál organizace Tvořivá škola obsahuje také přehled již zapojených škol do této sítě²⁹. Ke dni, kdy jsem uvedla tuto informaci, dosahoval počet zapojených škol z různých krajů celkem počtu 654 a každým dalším dnem tento počet pozvolna narůstá, neboť školy a jejich ředitelé se navzájem informují a motivují ke spolupráci. Škola, kde jsem zaměstnána jako pedagog, byla do této sítě též zapojena. Prezentuji zde svou vlastní zkušenost. Ředitelka školy oznámila svým zaměstnancům, že „ŠVP *nebudeme muset dělat, už ho dostaneme hotový...*“ Z rozhovoru s ní vyplynulo, že ona sama se dozvěděla o tomto programu na poradě ředitelů,

²⁹ *Tvořivá škola* [online]. 2004, 24. října 2007 [cit. 2007-05-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.tvorivaskola.cz/index.php?obsah=cteni2.php&skok=203&zaznam=217>>.

kde se v podstatě všichni zúčastnění shodli na tomto „pasivně přijímacím“ postupu.

Z mého pohledu je takto projekt Tvořivé školy, byť s dobře míněným záměrem, v jistém slova smyslu paradoxně postaven proti záměru ŠVP, RVP ZV. Samozřejmě, že však záleží na tom, v jaké formě jej jednotlivé školy převezmou pro vlastní vzdělávání a kolik vlastní iniciativy do něj vloží.

2.5 Náhled na empirický výzkum

Dříve než se budu věnovat výzkumné části své práce, ráda bych se ještě krátce pozastavila nad tím, jaké zisky přináší (pokud vůbec) obecně empirický výzkum.

Primárně by měl samozřejmě poskytnout odpovědi na vytyčené otázky výzkumu. Sekundárně však pozitivně ovlivňuje také komunikaci mezi teorií a praxí, a to velmi zásadně. Doc. J. Slavík ji velmi přitažlivě pojímá coby „*most mezi teorií a praxí*“³⁰. Teoretikům pomáhá výzkumná práce vyznat se v reálné školní praxi a domluvit se s učiteli, učitelé jsou přiváděni ke komunikaci s teoretiky a tímto pozitivně stimulováni. Na tento jev poukazuje ve svém výzkumu i H. Hazuková: „*Za hodné pozoru v kontextu, který sledujeme, bylo však zjištění, že již v průběhu rozhovoru (30 – 40 min.) se komunikační schopnosti některých učitelek výrazně zlepšovaly. Rychle si osvojovaly tazatelkou nabízenou odbornou terminologii či jiná výstižná pojmenování a formulace a užívaly je ve vhodných kontextech. Jedna z učitelek po skončení rozhovoru uvedla, že kdyby si mohla v klidu znovu rozmyslet odpovědi na otázky a pak je*

³⁰ SLAVÍK, J. Empirický výzkum ve výtvarné výchově. In SLAVÍK, Jan. *Věda a výzkum ve výtvarné výchově : Sborník příspěvků z vědeckého semináře katedry výtvarné výchovy pořádaného u příležitosti 650. výročí založení Univerzity Karlovy ve dnech 9. a 10. října 1997*. 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta UK, 1998. Výzkum ve výtvarné výchově. s. 49-57. ISBN 80-86039-59-5., str. 52

teprve formulovat, „trefila by se do těch kategorií“ a obnovila by se její schopnost „pohybovat se v nich“.³¹

Výzkum lze tedy považovat za přínosný i v případě, kdy dospěje k nepříznivým závěrům, a to ve dvou rovinách. Zjištěné negativní jevy jsou motivem pro práci teoretiků a objektem nápravy. A samotný průběh výzkumu může vyvolat sebereflexi u respondentů, obohacovat je a vést tak ke zlepšování stavu.

Výtvarná výchova je svou povahou natolik specifická, že při eventuelním výzkumu nelze dost dobře použít kvantifikujících testových metod³⁴. To může být jedním z důvodů, proč je informací o stavu současné praxe spíše nedostatek, a tedy každý (byť malý) krok tímto směrem může být střípkem do postupně se skládající příslovečné mozaiky.

³¹ HAZUKOVÁ, H. RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A VÝTVARNÁ VÝCHOVA : *Koncepce výtvarné výchovy a funkční slovník učitele* [online]. 2005 , 18.1.2005 [cit. 2006-07-12]. Formát rtf. Dostupný z WWW: <<http://www.kvk.zcu.cz/sympozia/insea/INSEA.htm>>., str. 3

³⁴ DAVID, J. Výzkum ve výtvarné výchově z hlediska ekofilosofie. In SLAVÍK, Jan. *Věda a výzkum ve výtvarné výchově : Sborník příspěvků z vědeckého semináře katedry výtvarné výchovy pořádaného u příležitosti 650. výročí založení Univerzity Karlovy ve dnech 9. a 10. října 1997*. 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta UK, 1998. Pojetí výtvarné výchovy - teorie a praxe. s. 27-35. ISBN 80-86039-59-5.

3 Výzkumná část

„Kresba hrudkou a úhlem“ (Učivo výtvarné výchovy, jak jej vymezila respondentka v tematickém plánu.)

3.1 Vymezení výzkumného problému

Učivo všech vyučovacích předmětů, vymezené v aktuálních vzdělávacích programech, je pro učitele závazné. Jeho obsah tvoří jádro všech setkávání učitele se žáky ve výuce, a tedy taktéž v situacích výtvarné výchovy. Přesto však není tento požadavek mnoha učiteli na primárním stupni vzdělávání dlouhodobě důsledně naplňován.

Pro řešení tohoto neuspokojivého stavu výuky výtvarné výchovy se jeví jako nezbytné nejen ověřit a pojmenovat projevy profesionální (ne)kompetence učitelů ve školní praxi tohoto vzdělávacího předmětu, ale také hledat příčiny zjištěných problémů a možnosti jejich prevence i odstraňování.

Realizované výzkumné šetření proto bylo zaměřeno na konkrétní podoby skutečné školní praxe výtvarné výchovy; zejména:

- na sledování vzdělávacích obsahů a s nimi spjatých hodnot, které jsou žákům skutečně předávány či zprostředkovány skrze tento výukový předmět
- na souvislost (resp. soulad) těchto obsahů a hodnot s cíli (a ideou, formulovanou v aktuálním vzdělávacím programu.

Při hledání cesty, kterou se mám v práci dát, se jevila jako nejvhodnější cesta akčního výzkumu. Ten ve své podstatě odpovídal mému záměru i možnostem studentky a současně učitelky v praxi. Potřeba řešení specifických problémů ve výtvarné výchově se mi jevila natolik naléhavá, že mne motivovala k úvahám, zda mohu být osobně ku prospěchu a nějakým způsobem se podílet na zlepšení této situace.

3.2 Cíl výzkumu a formulace výzkumného problému

Cílem výzkumu bylo ověřit na konkrétním výzkumném vzorku respondentů - učitelů na primárním stupni školy, které kompetence pro výuku výtvarné výchovy učitelé prokazují, které mají

nedostatečně rozvinuté, popř. je zcela postrádají. Na jeho základě jsem formulovala výzkumný úkol v podobě následujících hlavních otázek :

1. Používají učitelé 1. st. ZŠ při (pro) rozvažování nad obsahem výuky výtvarné výchovy didaktickou kategorii „učivo“ ? Tzn. :

Používají tuto kategorii

- a) při tvorbě a písemném zpracování dlouhodobých plánů výtvarné výchovy?
- b) při hledání „náplně“ jednotlivých hodin výtvarné výchovy (popř. zpracování písemné přípravy na ně)?
- c) při výuce v situacích výtvarné výchovy (interakcích se žáky)?

Pokud ne, proč ?

2. Využívají pro plánování výuky (krátkodobé, dlouhodobé) učivo vymezené pro konkrétní stupeň (postupný ročník) všeobecného vzdělávání v závazných pedagogických dokumentech?

Pokud ne, proč ?

Dílčí výzkumné otázky:

- a) Mají učitelé dokumenty skutečně k dispozici ?
- b) Znájí učitelé učivo výtvarné výchovy vymezené ve vzdělávacím programu (ZŠ, RVP ZV)?
- c) Znájí učitelé hodnotu předmětu výtvarná výchova?
- d) Jsou učitelé výtvarné výchovy připraveni a dostatečným způsobem vybaveni v oblasti profesních kompetencí na změnu vzdělávacího programu a nároky, které na učitele primární školy klade požadavek vytvoření ŠVP ?

3.3 Současný stav poznání v dané oblasti

Svým výzkumným šetřením jsem navazovala na výzkum H. Hazukové³⁵, který se obecně zabýval stavem VV v praxi. Pro svou práci jsem jej z hlediska teoretických východisek považovala za klíčový. Uváděné závěry poukazovaly na nepříliš uspokojující situaci. V zorném poli tohoto výzkumu se ocitl především funkční slovník učitele výtvarné výchovy. Veškeré nedostatky byly uvažovány z hlediska souvislostí s dosavadním vymezováním učiva ve vzdělávacích programech, s postavením předmětu výtvarná výchova na primární škole, s osobním přijetím předmětu pedagogem.

Autorka staví tyto závěry do kontextu s připravovaným RVP ZV, vymezuje jistá očekávání v realizaci RVP ZV, respektive při tvorbě ŠVP ZV:

„Podaří-li se skutečně prosadit, že učitelé budou své plány nejen tvořit, ale i vysvětlovat a obhajovat, hledat a formulovat argumenty, budou muset o významu výrazů, které jim nejsou ihned srozumitelné, také uvažovat, stejně jako o svých pedagogických záměrech. Budou tak rozvíjet i své „dospělé“ komunikační schopnosti, včetně odborného jazyka výtvarné výchovy. Tvorba a obhajoba vlastních rámcových programů se má stát i jedním z možných kritérií pro odlišení různé úrovně profesionálních kompetencí učitelů.“³⁶

Tematikou práce jsem dále reagovala na diplomovou práci studentky PedF UK Anny Wurmové³⁷. Ta se zaměřila na zadávání výtvarných úkolů na prvním stupni základní školy a následně na jejich preferování ze strany učitelů i žáků. V souvislosti s tímto se dotýkala didaktických kategorií a povědomí učitelů o nich. I její

³⁵ Výzkumný záměr MSM 11410006 *Multidisciplinární komunikace jako edukační princip humanitních věd a umění*. UK, Pedagogická fakulta 1999 – 2003

³⁶ HAZUKOVÁ, H. RAMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A VÝTVARNÁ VÝCHOVA : *Koncepce výtvarné výchovy a funkční slovník učitele* [online]. 2005 , 18.1.2005 [cit. 2006-07-12]. Formát rtř. Dostupný z WWW: <<http://www.kvk.zcu.cz/sympozia/insea/INSEA.htm>>., str. 9

³⁷ WURMOVÁ, A. *Preference různých typů výtvarných úkolů u žáků a učitelů 1. stupně primárního vzdělávání*. [s.l.], 2000. 81 s. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, katedra výtvarné výchovy. Vedoucí diplomové práce PaedDr. Helena Hazuková, CSc.

závěry nebyly nikterak povzbuzující, cítila limitovanost učitele jistou dávkou stereotypu.

Stavem praxe výtvarné výchovy se zabývala také tematická inspekce³⁸, která na podzim 1997 předložila výsledky zadavateli, tj. MŠMT a dalším partnerům – školám, zřizovatelům, státní správě, vysokým školám připravujícím učitele. Vycházela jsem z těchto závěrů, které uváděly, že výtvarná výchova na mnohých školách je na dobré úrovni. Zároveň však poukazyvaly na poměrně silnou skupinu méně fundovaných učitelů, kteří potřebují metodickou pomoc.

3.4 Použitá metodika zkoumání

Výzkum jsem stanovila jako akční, kvalitativní, deskriptivní. Základním souborem byli učitelé výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ v ČR. Výzkumný vzorek byl vybrán z jedné větší pražské školy a čítal 11 respondentů - 10 pedagogů 1. stupně ZŠ + zástupkyně ředitele. Pro získávání informací jsem volila následující metody:

- 1) Analýza oficiálních vzdělávacích programů (osnovy)
- 2) Analýza školní pedagogické dokumentace
 - třídní knihy (dále TK)
 - tematické roční plány pro výuku předmětu výtvarná výchova (dále TP)
- 3) Dotazníkové šetření (dotazník pro pedagoga)
- 4) Pozorování
 - vyučovací jednotky výtvarné výchovy
- 5) Strukturovaný individuální rozhovor
 - učitelé
 - vedení školy

³⁸ VALEŠ, V. Stav současné praxe výtvarné výchovy ve světle závěrů tematické inspekce. In SLAVÍK, Jan. *Věda a výzkum ve výtvarné výchově : Sborník příspěvků z vědeckého semináře katedry výtvarné výchovy pořádaného u příležitosti 650. výročí založení Univerzity Karlovy ve dnech 9. a 10. října 1997*. 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta UK v Praze, 1998. Výzkum ve výtvarné výchově. s. 58-71. ISBN 80-86039-59-5.

Metodiku zkoumání jsem volila se snahou získat soubor informací o respondentech, který by mi pomohl identifikovat míru jejich profesních kompetencí. Každá z navrhovaných dílčích metod měla přispět a podpořit vznikající a co možná nejvíce komplexní obraz o stávající situaci v praxi výtvarné výchovy.

Analýza oficiálních vzdělávacích programů (osnov) sledovala především ideu obsahového vymezení tohoto předmětu v platných závazných dokumentech (učitel by měl přesně vědět, co si mají žáci osvojit, rozvíjí tak svou výtvarnou dimenzi profesní kompetence, .. především pak její teoretickovýtvarnou složku a s touto vědomostí pak odpovídajícím způsobem zachází). Všemi ostatními nástroji zkoumání jsem sledovala míru nabytých kompetencí přímo v kontaktu s pedagogy:

Dimenze	Složka	Výzkumný nástroj
výtvarná	produktivní	rozhovor, analýza školní pedagogické dokumentace(TK, TP)
	receptivní	rozhovor
	teoretickovýtvarná	rozhovor, dotazník, analýza školní pedagogické dokumentace (TK, TP), pozorování
psychodidaktická	psychosociální	pozorování
	projektová	analýza školní pedagogické dokumentace (TK, TP), pozorování, rozhovor, dotazník
	realizační	pozorování
	reflektivní	pozorování, rozhovor

Přímý kontakt s vlastními aktéry výzkumu je nenahraditelný. Zároveň ovšem je tím výzkum limitován. Stává se časově náročný. Pro vyvození přesnějších závěrů je totiž žádoucí opakované

setkávání se s respondenty, raději individuálního charakteru. To však předpokládá, že ti budou ochotni spolupracovat a vyčlení si na výzkumníka svůj volný čas (respondenti – učitelé navíc eventuelně tolerují jeho přítomnost při vlastní výuce).

Všechny tyto parametry ztížily mé šetření. Sloučit možnosti učitelů s těmi vlastními vyžadovalo značné úsilí i mnoho času. Dohodla jsem si s nimi časový harmonogram, avšak více než polovina sjednaných setkání či pozorování se musela operativně přizpůsobit, některá dokonce zrušit.

3.4.1 Charakteristika výzkumného vzorku, respondenti

Respondenti byli moji bývalí kolegové (z předchozího zaměstnání). Očekávala jsem vstřícnější (nebo alespoň neodmítavé) přijetí a otevřenější výpovědi ve výzkumném šetření než v „cizí“ škole. Menší vzorek mi umožnil hlubší zkoumání několika výzkumnými nástroji a poskytl tím větší objem dat, což teorie nazývá triangulací. Byla jsem si vědoma, že vzhledem k velikosti výzkumného vzorku nebyla zajištěna jeho plná externí validita, výsledky bylo nutné uvažovat právě lokálně v daném kontextu. Nicméně jsem se domnívala, že se výzkumný vzorek svým zastoupením nebude významněji lišit od vzorku základního.

Deset respondentů byli učitelé primární školy, z toho sedm z nich bylo plně kvalifikovaných (vysokoškolské vzdělání – učitelství 1. na stupni ZŠ) a tři měli ukončené střední vzdělání (dva z nich pedagogické, jeden klasické - gymnázium), jedenáctým respondentem byla zástupkyně ředitele (vysokoškolské vzdělání, učitelství pro 2. stupeň ZŠ, aprobace matematika, branná výchova). Z těchto jedenácti osob bylo celkem 10 žen a 1 muž.

- **Vzdělávací program školy (osnovy)**

Škola, kde jsem výzkumné šetření realizovala, vyučovala podle vzdělávacího programu Základní škola. Školní vzdělávací program podle požadavků RVP ZV zde připravovali, podle rozhovoru se

zástupkyní ředitele byli učitelé „*aktivními účastníky*“ přípravných školení k novému vzdělávacímu programu.

Tiskopis celého vzdělávacího programu ZŠ byl k dispozici kantorům ve volně přístupné sborovně, každý z nich navíc získal svůj vlastní výtisk. Tudíž by jej měl mít stále k dispozici. Stejně tak každý z kantorů obdržel svůj výtisk RVP ZV a manuál ke zpracování ŠVP. Příslušné platné osnovy byly tedy učitelům bez problémů dostupné, zacházení s nimi nebylo v tomto směru nijak limitováno. Škola nedoplňovala vzdělávací program žádnými dílčími projekty či programy.

3.4.2 Dotazník

Dotazníkové šetření jsem volila především k získání vstupních informací vedoucích k dalšímu bližšímu kontaktu s pedagogem. Zaznamenané odpovědi mi sloužily jako východisko k rozhovorům.

Výzkumný dotazník obsahoval otázky uzavřené, polouzavřené i otevřené, skládal se ze tří částí:

- 1) Úvodních deset položek bylo vztaheno k vlastní zkušenosti pedagoga se vzdělávacími programy (viz příloha č. 1).
- 2) Další část dotazníku byla zaměřena na konkrétní pojmy z připravovaného RVP ZV a jejich interpretaci (viz příloha č. 2).
- 3) Poslední část dotazníku byla uspořádána formou tabulky, kde záměrně chyběly některé položky. Tyto měli učitelé doplnit a prokázat tím svou orientaci v didaktických kategoriích jako je cíl, námět, úkol a další, se kterými by se běžně měli setkávat při plánování i realizaci svých hodin výtvarné výchovy (viz příloha č. 3).

Dotazník byl osobně distribuován dvakrát. Poprvé v květnu 2005, návratnost byla nulová, což jsem připisovala vrcholícímu školnímu roku a vyšší míře povinností pedagogů s tímto spojené. Druhá

distribuce proběhla v říjnu 2005, zpět se mi vrátilo 7 paré, z toho jedno zcela proškrtnuté s komentářem. Všichni dotazovaní uváděli, že vyplnění dotazníkových položek bylo velmi náročné, s některými otázkami si prý nevěděli rady, a proto je ponechali volné, bez odpovědi (náročnost pak někteří prezentovali na jednání jedné z kolegyň, která dotazník roztrhala a vyhodila do koše, dvě další mi doznaly, že měly nutkání učinit totéž, nicméně „situaci zvládly“).

3.4.3 Pozorování

Použila jsem pozorování přímé, zúčastněné, strukturované, zjevné. Mým cílem bylo sledovat pedagogický proces v jeho přirozených podmínkách. Účastnila jsem se celkem 18 vyučovacích jednotek. Byla jsem si vědoma rizik spojených s přímým kontaktem, se zúčastněným pozorováním, totiž že účast pozorovatele vždy svým způsobem naruší standardní průběh běžného vyučování. Navíc mi nebylo vedením školy povoleno používat jakoukoli záznamovou techniku (videokameru, fotoaparát, diktafon). Proto jsem v průběhu vyučované jednotky dílčí sledované jevy zaznamenávala do pozorovacího archu (viz přílohy č. 8, 9).

Uvědomovala jsem si, že tato metoda je svou povahou vždy subjektivní.

V průběhu vyučovacího procesu jsem sledovala několik oblastí:

- Didaktické kategorie - cíl, učivo, námět, úkol ve vyučovací jednotce výtvarné výchovy (vhodnost výběru, jejich vzájemná kompatibilita, vědomá práce s kategoriemi...).
- Činnost pedagoga (způsob zadávání práce, vlastní organizace vyučování, způsob komunikace - styl, terminologie, stanovení hodnotících kritérií, způsob hodnocení prací, preference typů výtvarných úkolů a činností, osobní pojetí výuky).
- Činnost žáků (pochopení zadávaného úkolu - zpětná vazba učiteli, způsob komunikace s pedagogem i spolužáky,...).

Ihned po vyučování proběhl krátký doplňující rozhovor (cca 10 minut) s příslušným kantorem.

3.4.4 Analýza pedagogické dokumentace

Vybrala jsem k analýze tyto dokumenty, kde se s učivem zachází:

- tématické učební plány (dále TP) pro předmět výtvarná výchova (viz přílohy č. 5, 6)
- třídní knihy (dále TK), zápisy (viz příloha č. 7)

Ze školního archivu mi byly k analýze zapůjčeny učební plány pro předmět výtvarná výchova za školní roky 2004/2005 a 2005/2006.

Dále třídní knihy všech deseti pedagogů vyučujících na 1. stupni této základní školy, a to zpětně za posledních pět let. Z nich jsou pro zkoumanou oblast klíčové údaje vypovídající o činnosti, která zde probíhala v rámci výuky výtvarné výchovy (orientačně též zápisy z jiných předmětů k porovnání jejich obsahů) a data, zaměření a průběh případných hospitací ve výuce. Ačkoli jsem zamýšlela analyzovat také písemné přípravy učitelů na jednotky výtvarné výchovy, tento záměr nebyl uskutečněn, neboť žádný z respondentů si je nečinil.

3.4.5 Rozhovor

Pro svůj výzkum jsem zvolila dva typy rozhovoru - částečně strukturovaný a nestrukturovaný. Nestrukturovaný probíhal při každém setkání s učiteli, jeho podoba byla velice neformální, časové vymezení bylo různorodé (rozhovory zpravidla nepřesahovaly 20 minut), učitelé se v podstatě spontánně a živelně vyjadřovali k nastíněnému tématu výtvarné výchovy, ale i k jiným aktuálním problémům. Ačkoli tyto rozhovory neměly z hlediska formy nějakou fixní podobu, byly útržkovité, přesto z nich přirozeně vyplývaly informace o problémech, jak je pociťovali učitelé uvnitř vzdělávací struktury. Tyto informace dokreslovaly celkový pohled na zkoumanou problematiku.

Strukturovaný rozhovor pak byl jakýmsi zakončením mého setkávání se s pedagogy v rámci výzkumu. Volila jsem jej jako individuální, stanovila jsem si několik okruhů, ke kterým byly otázky obecně vázány. Konkrétní podobu a četnost otázek jsem však musela operativně transformovat podle výstupů předchozích částí výzkumu (výpovědi respondentů v dotazníku, závěry z pozorování, informace zjištěné analýzou pedagogických dokumentů) jako reakce na ně, atd.

4 Shrnutí a interpretace získaných dat

„No ono v matematice nebo v jazyce atd., tam je to jasný, tam to učivo JE. Ty předměty ho maj, ... Ale ve výtvarce není, to je těžký.“
(Komentář zástupkyně ředitele k tematickým plánům)

Zjištěné informace jsem roztrídila s ohledem na sledované cíle do následujícího systému:

a) Učitelova interpretace učiva VV

Zde jsem uvedla všechny pozorované znaky, které se vztahují k tomu, jak učitel prezentuje učivo v běžných písemných projevech pedagogického procesu, tj. jak jej plánuje (krátkodobě i dlouhodobě) – zapisuje do tematických plánů a jak jej zapisuje do třídní knihy jako odučené učivo.

b) Učitelova identifikace učiva VV

V této části jsem se zaměřila více na to, jak učitel realizuje učivo ve vlastním vyučování. Dále jsem sledovala, zda-li je případný problém na formální úrovni, tedy zda učitelé učivo znají a akceptují, ale z nějakého důvodu jej plně neužívají (případně jej nevhodně formulují), nebo zda si učiva nejsou vědomi a následně pak nemohou vykazovat žádoucí výsledky.

c) Kompetence učitele výtvarné výchovy

V tomto zhodnocení jsem z jednotlivých výzkumných výstupů posuzovala, jaké úrovně profesních kompetencí učitelé dosáhli, případně které konkrétní kompetence či jejich dimenze je nutno u učitelů ještě rozvíjet.

d) Možné příčiny zjištěných nedostatků

Zde jsem se zamýšlela nad příčinami zjištěných nedostatků a nad výhledovými možnostmi jejich odstranění.

Pro konkrétnější představu jsem ke své interpretaci připojila mnohdy i výpovědi respondentů. Každou část jsem doplnila krátkým závěrem, kde jsem shrnula podstatná zjištění.

4.1 Učitelova interpretace učiva VV

Nikdo z respondentů neměl potíže s identifikací učiva matematiky, jazyka (mateřského či cizího), přírodovědy či jiných předmětů. Zajímalo mne, zda je stejná situace i v oblastech „výchov“, jak si stojí se svým kreditem výtvarná výchova. Tu respondenti zařadili mezi předměty okrajové, nepodstatné, relaxační, či jí připisovali ryze technické parametry.

4.1.1 „Učivo“ uvedené v tematických plánech

K tematickým plánům a jejich tvorbě se přímo vztahovaly dotazníkové položky č. 3, 4, 5 a 6, spíše v souvislosti s připravovaným RVP ZV. Ze šetření bylo patrné, že respondenti považovali tvorbu tematického plánu na celý rok za velmi problematickou. Plán jim připadal jako nutné zlo, které po nich vedení školy požadovalo. Potíže jim činil hlavně časový úsek, který v něm museli obsáhnout. Problém spatřovali hlavně ve směřovatnosti toho, co jednou do plánu vložili:

R10: „Vadí mi, že si v září musím naplánovat, co budu dělat na jaře. Nemůžu pak už dělat něco jiného, protože kdyby náhodou přišla hospitace a já dělala něco jiného, byl by to průšvih...“

R8: „Když musím udělat plán na celý rok a pak mi to nevyjde, jsou v tom třeba prázdniny nebo divadlo nebo třeba plavání, tak už s tím nemůžu nijak pohnout.“

R7: „Lépe by mi vyhovovalo plánovat v kratších úsecích. No jo, ale pak bychom zas nadávali, že po nás chtěj častěji nějaký lejstra...“

R4: „Jsem hrozně svázaná plánem, nevyhovuje mi, že si v září musím napsat, co budu dělat v květnu. Pak mi do toho přijdou další věci, který chci s nima dělat.“

T: „Pracuješ s plánem? Řídíš se jím při vyučování?“

R4: „*Ne, dělám to podle sebe.*“

Bylo patrné, že tematický plán, který byl od kantorů vedením školy žádán, se stal pouhou formalitou, a to pro obě strany. Kantoři jej sice sepsali a odevzdali, ale tím byli s plánem hotovi a dále jej nikterak ve výuce nevyužívali. Nedrželi se jej (ačkoli právě na nutnost jeho „dodržování“ si nejčastěji stěžovali), na což poukázalo mimo jiné porovnání plánů se zápisy v třídních knihách. Při rozhovoru si často již nevzpomněli, co v plánu vlastně měli uvedeno. Překvapilo mne, že plán u sebe neměli. Vedení školy plány shromáždilo a uložilo do patřičných míst, tak, aby byly pohotově k ruce, přijde-li do školy inspekce. Nikdo je více nečetl. Proč?

R11: „*Je jich příliš mnoho...*“

Samotná analýza tematických plánů nejen potvrdila neradostná fakta vyplývající již z rozhovorů, ale navíc poukázala na další problémové oblasti. V rámci výzkumného šetření jsem analyzovala učební plány pro výtvarnou výchovu v 1. – 5. ročníku ZŠ se dvěma paralelními třídami, tedy celkem deseti tříd, ze školního roku 2004/2005 a 2005/2006. Na první pohled se tyto dva ročníky plánů různily svou grafickou strukturou (viz přílohy č. 5, 6). Plány pro rok 2005/2006 byly oproti předešlému ročníku uspořádány do tabulky operující s pojmy kompetence, evaluace, učivo, patologické jevy a další, což jsem chápala jako přípravu na tvorbu ŠVP. Obsahově se však tyto dva roční plány ani v jediném případě nelišily, každý z respondentů (resp. každá dvojice respondentů – viz dále) svůj plán převzal z předešlého roku a podle požadavků vedení školy (zástupkyně ředitele vytvořila pro TP tabulku) jej „vměstnal“ do příslušných kolonek (jistě by bylo zajímavé nahlédnout i do plánů z předešlých let, toto mi však nebylo umožněno). Tyto „kolonky“ však svým obsahem ve velké většině nekorespondovaly se svým pojmenováním, názvem. Pod **učivem** byly zařazeny úkoly, náměty, techniky, a to v naprosté většině:

Pod kategorií UČIVA se nacházela formulace:				
	učiva	úkolu	námětu	techniky
Četnost sledovaného jevu z celkového počtu 188 zápisů:	2	17	113	56
Procentuální zastoupení z celku	1,06 %	9,04 %	60,11 %	29,79 %

Pro celkovou představu jsem zde uvedla příklady zápisů **učiva**, tak, jak jej ve svých plánech interpretovali vyučující:

„...seznámení se správným postupem při kresbě, seznamování se správnou technikou skládání papíru, správné držení pastelky, využití prostoru-kresba voskovou pastelkou, upevňování správné techniky práce s lepidlem (čistota)-trhání a lepení papíru, obkreslení postavy-dokreslení pastelkami, práce s těstem, kresba bílou křídou, kresba ÚHLEM a HRUDKOU (doslovný přepis!), příhoda z prázdnin, podzimní ovoce, rajče, staré auto (2 hod), přáníčko k Vánocům, zimní krajina, hodina tělocviku, krmení ptáků, větvíčka zlatého deště, portrét celebrity, písmenko pro prvňáky, naši zpěvní ptáci, kraslice, barevní koně, prázdniny mých snů, podzimní ovoce v míse, listy stromů-obtisk, pokojíček snů, domácí spotřebič, prostřihávané obličej, zažehlování voskovek, kamevalová maska,...“

Pod pojmem „**evaluace (vyhodnocení)**“, jak jej měli učitelé uveden v plánu, se skrývaly opět především náměty, techniky a úkoly, jen více rozvitě:

„...projev na základě vlastního prožitku, propíjení a míchání vodových barev, vystihnout jak roste strom, nakreslení a vybarvení řezu rajčete podle předlohy, aranžování vařečky, vytvoření dynamičnosti linie, vystižení stavby lidského obličej, poznání techniky stříkání barvy přes šablonu, postižení postavy sportovce-pohyb postavy, otisk ornamentu v ploše, kontrast terakotového

podkladu s alabastrem, modelování v ploše, obrázek na VYPOSLECHNUTÝ příběh, kresba pohádkové postavy na základě již vytvořené slohové práce, domalování druhé poloviny obličeje, zachycení postavy v pohybu, pestrobarevné zachycení mimozemské krajiny metodou otiskování barevných skvm, zhotovení jedné stránky atlasu ptactva, zvíře se kterým žiji, zoo, STRUK TURA sněhové vločky, pyžamo-otisky štětce, kombinované techniky-stříkaná technika, rozkreslený pohádkový příběh dle vlastní fantazie,...

Kategorie **kompetence** byla v plánech vymezena čísly 1-6, což měly být zřejmě „klíčové kompetence RVP ZV“. Učitelé je přiřadili k jednotlivému „učivu“ tak, jak se domnívali, že jsou tímto učivem rozvíjené. Toto však bylo plně nefunkční, zpětně nebyli učitelé schopni identifikace příslušné kompetence.

Plány byly vyhotoveny vždy za ročník, ne za každou třídu zvlášť. Přestože se na tvorbě každého z nich podíleli dva vyučující (třídní z paralelních tříd každého ročníku), nacházely se v plánech formální a obsahové nedostatky. Bylo patrné, že s osnovami při jejich tvorbě nepracovali, což ani nijak neskrývali.

R5: „Já už ty osnovy ani nesleduju, něco tam holt napíšem, on to stejně nikdo nečte...“

R2: „Ani nevím, kde je mám, já do nich moc nekoukám. No možná v září, ale to tak na matiku a češtinu. No ale to vlastně jedu podle učebnice, takže ani to ne.“

Srovnávala jsem zápisy z tematických plánů se zápisy v třídních knihách, projevil se fakt, že činnosti během školního roku se rozhodně podle vytyčeného plánu neodvíjely. V plánech se ukázalo neporozumění pedagogů didaktickým kategoriím jako je učivo – námět – technika. Terminologie postrádala odbornost, nacházely se zde výrazy neobratné, technické, či zcela chybné – obsahově i gramaticky.

S vědomím těchto závěrů jsem znovu provedla rozhovor se zástupkyní ředitele (ZŘ). Moje dotazy směřovaly k oblasti struktury

tematických plánů, dále pak k problematice RVP ZV v této škole. Níže jsou uvedeny vybrané pasáže:

T: „*Co je míněno EVALUACÍ v TP? (ukazují na TP).*“ Tato kategorie se jevila jako jedna z problematických, chtěla jsem zjistit, zda se nejedná pouze o komunikační nedorozumění mezi interpretací zástupkyně a pedagogů.

ZŘ: „*Já to vidím, že to tam není, tomu pojmu nerozumí. Evaluací tady bylo myšlený jako způsob, jakým zjistí, jestli tu látku naučili, takže by tady měl být třeba test. A na základě toho zjištění návrh řešení, co s tím budou dělat.*“

T: „*Mají učitelé potíže pouze s touto kategorií? Jsou ostatní kategorie v plánu v pořádku?*“

ZŘ: „*Tady si myslím, že to učivo je, napsali ho tam,*“ dívá se na kolonku UČIVO. „*Tomu asi rozumějí.*“

Ukázala jsem na zápis učiva „SPRÁVNÉ DRŽENÍ PASTELKY“ a vybízela k reakci.

ZŘ: „*No ono v matematice nebo v jazyce atd., tam je to jasný, tam to učivo JE. Ty předměty ho maj,... Ale není ve výtvarce, to je těžký.*“

Předložila jsem kopii z osnov výtvarné výchovy, kde je učivo uvedené a shledala jsem rozpaky u respondentky. Poukázala jsem na vybrané pasáže z plánů s označením nevyhovujících částí.

ZŘ: „*No když já jsem to ještě nečetla...*“

Jelikož sama zástupkyně vytvořila pro zpracování plánu tabulku koncipovanou podle potřeb RVP, mohly by pro ni být plány evaluačním nástrojem. Plánům se však více nevěnovala, ačkoli jsou pro školní rok 2005/06, v podstatě se shodovaly s loňskými a tento rozhovor probíhal v květnu 2006.

ZŘ: „Vím, že tam jsou chyby, že těm pojmům nerozumějí. Oni podle toho stejně nejedou. Je to takový začátek pro vytvoření RVP, aby se naučili s tím pracovat...“

Závěr

Ze zjištěných výstupů bych označila za nejzávažnější fakt, že plán byl pro učitele i vedení školy pouhým formalismem s obsahovými i formálními chybami. Nevycházel z osnov, neoperoval jejich terminologií ani obsahem. Nesplňoval požadavek celistvosti a koncepčnosti, který je v tvorbě plánu stěžejní. Učitelé coby vytvořili, odevzdali, splnili tím požadavek vedení školy. Nikdo se plánem více nezaobíral.

Vedení školy projevilo snahu „připravit“ učitele na podmínky ŠVP, avšak nabízelo jim prozatím spíše výčet pojmů, které víceméně vyhovovaly terminologii RVP ZV. Zpětně nikdo nezjišťoval, zda skutečně pojmům porozuměli a pochopili je.

Shledala jsem jako poněkud problematický záměr vedení školy vycházet při tvorbě nové koncepce výuky z chybných a nevyhovujících materiálů, jakými se tyto plány jeví.

4.1.2 „Učivo“ uvedené v třídních knihách

Na otázku „Jaké učivo bylo tedy v hodinách výtvarné výchovy skutečně vyučováno?“ by logicky měly odpovědět zápisy v třídních knihách (TK). A stejně jako při svém výzkumu H. Hazuková nenašla v TK výhradně kategorii učiva³⁹, ani já jsem nenacházela situaci příznivější. V dokumentu tak důležitém, ba jediném, který má věrohodně uchovat skutečnou realitu obsahu vyučovacího procesu a který má mít vypovídací hodnotu, bylo možno najít také obsahové i formální nedostatky. Alarmující se ukázala statistika zápisů:

³⁹ Výzkumný záměr MSM 11410006 *Multidisciplinární komunikace jako edukační princip humanitních věd a umění*. UK, Pedagogická fakulta 1999 - 2003

Pod kategorií UČIVA se nacházela formulace:				
	učiva	úkolu	námětu	techniky
Četnost sledovaného jevu z celkového počtu 1893 zápisů:	15	103	1273	502
Procentuální zastoupení z celku	0,8 %	5,4 %	67,3 %	26,5 %

Ze zápisů jsme se nedozvěděli, co se skutečně v hodinách odehrávalo – „vytahování tuší - náradí, soutěž pražský voříšek, „pravidelné obrazce, postižení malin - kresba nohou, jarní krajina - malování za mokra, žába v hmičku, ...“. zápisy obsahovaly i gramatické chyby.

Často zápis nesl známky spíše jiného předmětu: „výroba pomůcky na vlastivědu, plán Hloubětína, zhotovení pomůcky na přírodovědu, lidské tělo - obkresl. těla dítěte - dokreslení voskovkami, kresba úhlem, modelujeme písmenka která známe, turistické značky, obrázek v mléce - zažehlený, geometrické obrazce, ...“

Pokud jsem pohlédla na strukturu námětů během celého školního roku, první a poslední hodiny byly vždy neměnné. Školní rok byl zahájen „zážitkem z prázdnin“ a ukončen výhledem „kam pojedeme na prázdniny“, případně doplněn úklidem třídy. Mezidobí kolovalo po standardní osnově – „desky na výkresy, podzimní ovoce, barevné listí, čerti, vánoční strom, výzdoba, nejlepší vánoční dárek, Masopust, jarní větvička, velikonoční figurky, přání ke Dni matek a zážitky ze školy v přírodě. Doplněvaly je malby nálady či krajiny (nebo obojího) z jednotlivých ročních období – podzim, zima, jaro. Zbývající hodiny měly snahu přinést více netradiční námět.

A právě náměty a techniky byly v TK pod učivem nejhojněji uvedeny. Výtvarná výchova také ustupovala činností zcela jiným. V jednom případě bylo během školního roku šestkrát uvedeno „není vyučováno“ (zkouška na slavnost, divadlo, masopustní rej nebo bez udání důvodů). U jiného respondenta se zas výtvarná výchova

snoubila s pracovními činnostmi, 23 zápisů z celkových 28 bylo pro oba předměty sloučeno (políčka byla v třídní knize hned pod sebou), téměř vždy se jednalo o „výrobu“ čehosi. Tato „výrobní tendence“ opět nebyla pouhým nahodilým jevem. V zápisech v TK se objevila velmi často.

Závěr

Učivo, které učitelé zapsali do třídních knih, neodpovídalo učivu vymezenému v osnovách. Zápisy v třídních knihách nebyly jednoznačné a neměly vypovídací hodnotu o učivu, spíše o námětu či technice (obsahovaly též gramatické chyby). Z velké většiny nekorespondovaly s vymezeným „učivem“ v tématickém plánu.

Z tohoto pohledu se zdálo, že smysl výtvarně výchovných činností a jejich přínosů k rozvoji osobnosti žáka není učitelům stále ještě znám. Analyzované písemné materiály (tématické plány, třídní knihy) poukazovaly na to, že se výtvarné aktivity omezovaly pouze na výtvarnou tvorbu a bývalo zapomenuto na další výtvarné činnosti, jako je např. záměrné vnímání nebo imaginativní či explorační činnosti. Ona výtvarná tvorba byla však také poznamenána, neboť učitelé nerozlišovali výtvarný úkol, námět a techniku a tyto kategorie navzájem zaměňovali, respektive výtvarný úkol opomíjeli. Cílem byl u nich spíše materiální produkt žáka než rozvíjení jeho osobnosti.

Dalším problémem, který s touto situací úzce souvisel, byla integrace výtvarné výchovy s dalšími předměty. Velmi často se stávalo, že ono „výtvarné“ se z výuky vytratilo a podřizovalo se vzdělávacím cílům a obsahům jiných oblastí, např. přírodovědné, jazykové aj. Výtvarná výchova také často přejímala funkci pracovních činností nebo její hodinová dotace byla využita k aktivitám zcela jiným než výtvarným, například k úklidu třídy, návštěvě kina, třídnické práci atd.

4.2 Učitelova identifikace učiva VV

Úvodní rozhovory s učiteli, které předcházely vlastnímu pozorování, jakoby předjímaly některé z později projevených problémů:

R2: „*Viš co, já tu výtvarku nijak nedramatizuju. Trochu tu hodinu namotivuju a rozhodim čtvrtky a jedem. To bysme jinak nic nestihli.*“

R9: „*Řekni mi, co potřebuješ vidět? Jakou hodinu ti mám udělat?*“

Jelikož jsem chtěla vidět vyučování v jeho (co možná nejvíce) „přirozeném prostředí, nepožadovala jsem výuku „na zakázku“. Poukázala jsem na plán a jeho aktuální učivo.

R9: „*Já podle něj nejedu, už nevím, co tam mám. Vždycky něco vymyslim.*“ Bere knihu K. Cikánové „*Tak uděláme třeba tohle, to je docela hezký...*“

Zápisy v třídních knihách a tématické plány nemusí mít samy o sobě plnou vypovídací hodnotu. Z různých důvodů mohou poněkud zkreslit (pozitivně či negativně) pohled na skutečnou realitu výuky výtvarné výchovy. V provedeném výzkumu se učivo prezentované učitelem ve zmíněných pedagogických dokumentech jevílo spíše jako nepochopené. Chtěla jsem si v zúčastněném pozorování průběhu vyučování tyto závěry a profilující se skutečnosti upřesnit.

Výstupy z pozorování jsem formálně rozdělila na tři základní okruhy:

- Volba výtvarného úkolu ve vztahu k učivu VV
 - Realizace výtvarného úkolu ve vyučování
 - Hodnotící náhled pedagoga, sebereflexe
-
- **Volba výtvarného úkolu ve vztahu k učivu VV**

Originalita nápadů při výběru výtvarného námětu zadávaného dětem se projevila pouze v malé míře. Nápady se mnohdy opakovaly, lze je charakterizovat jako tradiční a známé, nijak

novátorské. Smysl zadaného úkolu byl (alespoň částečně) přítomen ve většině z nich, avšak prezentován byl spíše bezděčně, neuvědoměle. Úkoly byly pak izolovanými jednotkami, v žádném z pozorování se neprojevovala jejich další ani předchozí návaznost. Kriteria hodnocení (směřovaly spíše k technickému provedení než k výtvarným kvalitám – viz dále) dětem nebyla sdělována.

- **Realizace výtvarného úkolu ve vyučování**

Jako pozitivní jev se ukázala atmosféra ve třídě. Až na výjimky učitel přátelsky komunikoval se žáky, vytvářel pohodovou atmosféru, která by se dala pro kreativitu využít.

Motivace nebyla vždy součástí vyučování, mnohdy byl samotný úkol zahájen vlastním popisem postupu práce (technickým). Ukázka v některých případech hrála zástupnou roli motivace, jinde byla funkčně využívána a jinde zas fungovala jako nejvyšší ideál výsledků dětských prací – převážně byla-li použita z didaktických knih.

Míra prostoru pro vlastní tvořivost dětí byla různorodá - závisela na konkrétním úkolu. Žáci se často dožadovali hodnotícího komentáře charakteru: „Můžu to mít takhle? Můžu tam udělat srdíčko?“, kterého se jim dostávalo. Učitelé měli zpravidla jasně a přesně promyšlenou organizaci práce (ve smyslu pracovního postupu, bezpečnosti práce s nástroji apod.), vymezili ji dětem.

Hodnocení ani v jediném případě neprobíhalo kolektivně. Po dokončení dítě práci odevzdalo bez možnosti dále se k ní vyjádřit. U prvních ročníků vždy učitelka na závěr pochválila děti celkově za jejich práci, zhodnotila, že se jim všem „výkresy“ povedly a všechny vystavila na třídní nástěnkou. Známkování v polovině případů vůbec neprobíhalo, u ostatních se známky pohybovaly ve škále 1, 2, hodnoceny byly především technické parametry (čistota, pečlivost). Znamku žák získal, aniž by byl seznámen s reflexí pedagoga (či spolužáka) k vlastní práci.

Pro dokreslení celkové představy o průběhu vyučovací jednotky výtvarné výchovy jsem připojila přílohu č. 11 s grafickým záznamem zásadních momentů z jednoho pozorování.

- **Hodnotící náhled pedagoga, sebereflexe**

Každý z respondentů hodnotil svůj výkon ve vyučování v záznamovém archu (viz přílohy č. 8, 10). Každou z jeho dvaceti jednotlivých položek měli ohodnotit bodovým rozsahem 1 - 5 bodů, maximálně tedy mohli získat 100 bodů. Některé termíny z uvedených hodnotících položek jim nebyly jasné (což uváděli v komentáři), v nich měli tendenci hodnotit se průměrně a nijak nevybočovat (např. položka 11. „Zřetelné didaktické členění jednotlivých fází řešeného úkolu“ - 3 body uvedlo devět z deseti respondentů). Celkově se však hodnotili poměrně vysokým bodovým ohodnocením v rozmezí 85 – 92 bodů, medián těchto hodnot připadá na bodové skóre 87 bodů. Každého ze sledovaných respondentů jsem hodnotila ve stejném archu také já. Rozsah tohoto hodnocení byl poměrně nižší, pohyboval se v rozmezí 38 – 45 bodů. Medián z tohoto hodnocení odpovídá hodnotě 42 bodů. Zajímavé je srovnání obou hodnot – 87 : 42.

Závěr

U pedagogů se potvrdila neznalost základních didaktických výtvarných kategorií. Cíle výuky byly zaměňovány s jejich prostředky. Vymezené učivo tak nebylo splňováno, respektive vědomě splňováno. Ačkoli některé vyučovací jednotky nosný úkol obsahovaly, pedagog z nich nedokázal těžit a učivo skrze ně žákům nepředával, respektive vědomě nerozvíjel žáky žádoucím směrem. Orientace v oblasti výtvarných prostředků a činností byla intuitivní a slabá, stejně jako odborná terminologie, která zaznívala v hodinách jen velmi zřídka.

Problematické bylo i hodnocení. V mnoha případech nebylo prováděno vůbec, případně se jeho funkce omezovaly hlavně na funkci motivační či informační. Chyběla funkce poznávací. Kritérii hodnocení byly převážně technické parametry, nikoli výtvarné kvality prací.

Ze sebereflexí bylo patrné, že učitelé si nejsou svých nedostatků vědomi. Své výkony hodnotili jako velmi dobré, ačkoli v nich výtvarný úkol (záměr) téměř nefiguroval.

4.3 Úroveň nabytých kompetencí

Jako nástroj pro posouzení úrovně nabytých kompetencí jsem si zvolila klasifikaci profesní kompetence absolventa učitelského studia výtvarné výchovy (viz oddíl – 2.1.2. Učitel výtvarné výchovy). Přihlížela jsem k jednotlivým faktorům, na kterých je tato úroveň závislá⁴⁰.

4.3.1 Ve výtvarné dimenzi

- Složka produktivní

Samotný název této složky předznamenává, jakého okruhu činností pedagoga se složka týká. Jde tedy o jeho vlastní výtvarné aktivity. Bylo až s podivem, jak jsem učitele touto tematikou doslova šokovala.

R10: „*Tohle já už mám za sebou,...to jako, to ne, fakt ne, já tak ty vajíčka a tak...*“

R3: „*Já jsem na výtvarku byla vždycky levá, mně šel víc ten tělák, no naštěstí ty mé děti ho mají stejně radši.*“

(A není to právě proto? Myslím, že preference jiného oboru u respondentky se odráží také u dětí. Ať už vědomě či podvědomě tato paní učitelka zaujímá nevstřícný postoj k výtvarné výchově a na výuce se to nejspíše projeví.)

Nikdo z dotazovaných učitelů se cíleně nevěnuje vlastní tvorbě. Když se učitelky zamýšlely, kdy naposledy se tak stalo, uváděly

⁴⁰ HAZUKOVÁ, H. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I.*. 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta UK, 1994. 36 s.

dobu vlastního studia na vysoké, případně střední škole. Za výtvarné aktivity považovaly:

R1: „Kreslení a malování.“

R3: „Hlavně kreslení, malování asi stříhání a lepení.“

R4: „Rozpouštění barev, zapouštění barev do sněhu, kresba, nalepování, koláž.“

R6: „Rozpíjení barev, malování, batika, asi i kreslení.“

Těžko lze posuzovat autenticitu výrazu či originalitu formy projevu, když se s jejich vlastní tvorbou neshledáme. Co se týče variability osvojených technik a instrumentů, jejich škálu jsem zjišťovala z rozhovorů, ale taktéž ze záznamů v třídních knihách a tematických plánech, protože jsem předpokládala, že se zde také projeví. Škála technik a instrumentů v nich byla omezena ve výtvarném vyjadřování plošném na malbu (šlo především o akvarel a malbu temperou) a kresbu (hlavně pastelky, fix, méně často pak suchý i mastný pastel, tuš, rudka, uhel, pero, dřívko), zřídka pak grafiku, koláž. Ve výtvarném vyjadřování prostorovém to byla plastika, skládání, stříhání, trhání. Časoprostorové vyjadřování zcela absentovalo. Když porovnávám tyto preference s výzkumem p. Anny Wurmové, závěry z její diplomové práce se mi potvrdily.⁴¹

Úroveň složky produktivní se takto jevila jako velmi nízká. Přitom právě skrze vlastní tvorbu může pedagog pochopit a přiblížit se tvorbě žáka. Stejně jako výuka učitele zeměpisu, který cestuje různými zeměmi a seznamuje pak žáky s vlastní zkušeností, bude „šťavnatější“ než výuka učitele, který čerpá ze zprostředkovaných informací.

⁴¹ WURMOVÁ, A. *Preference různých typů výtvarných úkolů u žáků a učitelů 1. stupně primárního vzdělávání*. [s.l.], 2000. 81 s. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, katedra výtvarné výchovy. Vedoucí diplomové práce PaedDr. Helena Hazuková, CSc.

- **Složka receptivní**

Úroveň receptivní složky výtvarné kompetence se dá poměrně těžko diagnostikovat, neboť zde hrají roli ryze subjektivní parametry, které by vyžadovaly intenzivnější zkoumání v kontaktu s učiteli. Například hloubka výtvarného prožívání, rozsah a diferencovanost výtvarných zkušeností a znalostí, motivovanost k vyhledávání nebo k přípravě výtvarných zážitků. Když jsem například poslední zmíněný parametr konkretizovala třeba jako návštěvu galerie či výtvarné výstavy, pak jsem ani zde nenašla odezvu, neboť většina z učitelů se tímto (ani jiným) způsobem výtvarným uměním nezabývala. V rozhovoru tento fakt vysvětlovali například:

R7: „*Na návštěvu galerie nemám čas.*“

R8: „*Stojí to dost peněz, to si ani nemůžu s rodinou dovolit.*“

R10: „*Moderní umění mě vůbec nezajímá, mě se to nelíbí.*“

Když jsem je vybídla, aby zapátrali v paměti, kdy naposledy byli na nějaké výstavě, většina z nich si nevzpomněla. Jeden z nich uvedl, že „navštívil nějakou výstavu fotografií“, ale autora ani místo si nevybavil, bylo to před dvěma roky.

Ovšem vnímání a prožívání výtvarně relevantních objektů je pole subjektivní a navíc velmi široké, uvedme například vnímání přírodních forem. Proto mohu pouze obecně konstatovat, že receptivní složka výtvarné kompetence se mi jevila jako nerozvinutá, nebo lépe nerozvíjena žádoucím způsobem a v plné míře, avšak její diagnostika byla limitována svou subjektivní povahou.

- **Složka teoretickovýtvarná**

Už na první pohled zaznamenávala tato složka značné rezervy. Mělo by mimo jiné jít o znalosti estetickovědní, uměnovědní a výtvarně relevantní psychologické (sociologické aj.). V této kategorii určitě figuruje funkční slovník učitele, odborná terminologie a vůbec celková orientace v široké a jemné síti všech odvislých pojmů. Z

pojmu, které by učitelům měly být vlastní jsem některé vybrala a posuzovala jejich interpretaci učitelem:

- **Kritéria hodnocení** - byla především *čistota provedení, pečlivost, správné vybarvení, správný postup, správné držení pastelky.*
- **Učivem** - nazývali *upevňování správné techniky, správné držení pastelky, otisk listů, práce s těstem, staré auto, strom v mlze, kapr, prostřihávané obličejky atd.*
- **Úkol** - popisovali jako *rozpouštění barev, zdobení nočních košilek, cirkusový stan, tuž, maringotky – domov cirkusáků, tisk gumičkama atd.*
- **Cíle** - spatřovali ve *správném nácviku techniky, rozvoj jemné motoriky.*
- **Terminologie** - byla celkově zastaralá - *výkres, výroba.*

Bylo patrné, že tato oblast dělala respondentům velké potíže. Znalost a aplikace odborné výtvarné terminologie buďto zcela absentovala, nebo zaznamenávala velmi závažné nedostatky. Chyběla dovednost popisovat, analyzovat a hodnotit výtvarné jevy.

Dimenzi teoretickovýtvarnou jsem takto posoudila jako na nedostačující úrovni.

4.3.2 V psychodidaktické dimenzi

Oproti výtvarné kompetenci, kterou lze za určitých podmínek sledovat i mimo kontakt respondentů s dětmi (žáky), kompetence psychodidaktická může být plně zhodnocena teprve v přímém kontaktu se žáky.

- **Složka psychosociální**

K posouzení této složky jsem přistupovala přes její vymezení D. Sztablovou⁴². Autorka uvádí, že učitel, který má nedostatky v této složce ve vztahu k výtvarné výchově (z různých důvodů):

- koncipuje výuku výtvarné výchovy jako formální, netvořivou, schematickou a strohou,
- v krajním případě ji nahradí předmětem jiným,
- vyhýbá se náročnějším podobám výtvarné práce s dětmi,
- nevyužívá příležitosti k výtvarnému vzdělávání žáků.

Přitom podotýká, že se v běžném sociálním kontaktu se žáky.. může jevit jako sociálně citlivý, vstřícný i altruistický.

Učitelé, kteří byli středem mého zájmu, obsáhli všechny čtyři výše vymezené položky. Výuka byla opravdu formální, podle zjištění z třídních knih byla často zastoupena jiným předmětem, nebo často zcela ustoupila – návštěva divadla, úklid třídy, příprava výzdoby na ukončení školního roku, Masopust, vánoční besídka, výzdoba třídy atd. Náročnějším podobám výtvarné práce se učitelé vyhýbali zcela programově:

R5: „*To bysme nestihli za tu hodinu vůbec nic udělat, oni mají potíže i něco jen tak namalovat... No podívej, jak to má umatlaný...*“

R6: „*Dneska seš jednou nohou pořád v kriminále, když jim dáš třeba nůžky, skoro pravidelně si něco udělaj. To já přece nebudu riskovat.*“

R7: „*Já třeba když fakt nestíhám, tak dám dětem práci a opravím si i sešity z češtiny...*“

Nelze ale jednoznačně říci, zda se takto projevovali i v jiných předmětech. Myslím si, že velkou měrou tuto složku ovlivňovala nedostatečně rozvinutá výtvarná dimenze profesní kompetence.

⁴² SZTABLOVÁ, D. Otázky a konflikty nad rolí učitele výtvarné výchovy v primární škole : Požadavky na dimenze a složky způsobilosti učitele primární školy k vyučování výtvarné výchovy. In *Sborník prací Pedagogické vědy 5 : Sborník prací pedagogické fakulty ostravské univerzity*. 1. vyd. Ostrava : Ostravská univerzita Ostrava, Pedagogická fakulta, 1998. s. 81-98. ISBN 80-7042-137-1.,str. 85

Avšak svou roli zde mohly sehrát i další faktory, které s touto složkou či dimenzí bezprostředně nesouvisely.

Úroveň této složky se jevila jako neuspokojivá.

- **Složka projektová (modelová)**

Stejným způsobem hodnotím i projektovou složku. Neboť chybí-li učitelům základní znalosti výše vymezené, těžko mohli koncipovat psychodidaktický projekt odpovídající kvality.

- **Složka realizační**

I zde jsou na tom učitelé podobně jako v předcházejících složkách, „ze stejných důvodů byl výběr vhodných cílů a prostředků i kvalita prezentace obsahu limitována. Organizace a struktura výuky sice obsahovala jakýsi plán, ten se ale týkal formy, nikoli obsahu (příprava pomůcek, poučení o bezpečnosti, časový harmonogram,...)

Kvality z hlediska výtvarného náhledu nedosahovaly žádoucí podoby, ve struktuře výukové jednotky chyběla motivace („*trochu tu hodinu namotivuju, rozdám čtvrtky a jedem.*“), mnohdy i smysluplné zadání výtvarného úkolu (problému) a cíle. Stanovení hodnotících kritérií zcela absentovalo ve všech případech pozorovaných výukových jednotek, neproběhlo kolektivní hodnocení, respektive komunikace nad problémem. Z těchto důvodů jsem posuzovala též realizační složku této dimenze jako problematickou, nevyhovující.

- **Složka reflektivní**

Vzhledem k tomu, že si učitelé nebyli plně vědomi specifík edukačního procesu ve výtvarné výchově, didaktických kategorií atd. bylo problematické hledat v jejich práci náhled na dosažené výsledky z hlediska jejich profesionální i výtvarné úrovně. Reflektivně nespatořovali ve svém jednání žádný problém.

- **Závěr**

Úhrnem lze tedy zkonstatovat, že učitelé dosahovali velmi nízké úrovně v dimenzi výtvarné, zvláště pak v její teoretickovýtvarné

složce. To je posléze limitovalo v dosažení přijatelné úrovně v dimenzi psychodidaktické, především ve složce projektové, realizační a reflektivní.

Dlužno dodat, že jsem zde uvažovala v intencích výtvarné výchovy. Tyto ukazatele však nemusely být totožné v předmětech jiných, kde respondenti mohli vykazovat výsledky zcela odlišné. Jistě by bylo zajímavé podrobit tento jev hlubšímu zkoumání.

4.4 Možné příčiny zjištěných nedostatků

V souhrnném náhledu na výzkumný problém jsem shledala jako nejzávažnější nedostatek fakt, že učitelé nepřijali existenci specifického výtvarného učiva. Necháпали jej jako způsob komunikace aplikující jisté znaky a významy, které lze vnímat, interpretovat, zasazovat do kontextů a které se lze skrze výtvarné aktivity do jisté míry naučit užívat. Nepřijímali jeho rozvíjející potenciál. S tímto souvisel velmi chudý funkční slovník učitelů výtvarné výchovy. K tomuto stavu zřejmě přispělo hned několik faktorů.

Předně jej (ne)ovlivnil historický vývoj obsahu i formy závazných pedagogických dokumentů (osnov i vzdělávacích programů) a přípravy budoucích učitelů. Byť tento vývoj směřoval k lepšímu, zakořeněné mýty přetrvávají dodnes a jen těžko se jich školní praxe výtvarné výchovy zbavuje. Učitelé mají stále tendenci vyučovat výtvarnou výchovu podle toho, co sami zažili, jak byl tento předmět vyučován v době, kdy byli sami žákem základní školy. Inovační změny v osnovách se tedy v praxi plně neprojeví. Z jakého důvodu?

- **Osnovy, vzdělávací program**

Ve výzkumném šetření se mi potvrdilo, že učitelé s osnovami nepracovali, byť je měli k dispozici ve sborovně. Při rozhovoru přiznávali, že základní text dosavadních platných osnov ani nečetli, brožované výtisky snad někde měli, ale „nepotřebují je“, takže pouze

dva učitelé byli schopni najít výtisk osnov „výtvarná výchova“ a ukázat mi jej. Na otázku „odkud tedy znají učivo, které mají realizovat ve svých hodinách“ uváděli:

R1: „Ty dějiny jsou stejně spíš pro druhý stupeň...“

R6: „Ta výtvarka je spíš jen hraní, tam se stejně nic neučí...“,

Ostatní se vyjádřili v tom smyslu, že učivo VV je obecně známé. Avšak když jsem je vybídla, aby mi jej konkretizovali, neuvedli nic. Na dotaz týkající se RVP ZV shodně uvedli, že tento program je psán komplikovaně, je plný nových pojmů, kterým příliš nerozumějí, proto celý dokument nečetli.

R5: „Abych si to přečetla, musela bych mít v ruce slovník.“

R9: „Je to celý k ničemu, ať se někdo přijde podívat, jak to ve školách opravdu vypadá. My přece nemáme čas vymějšlet nějaký lejstra. A ani je číst...“

Učitelé přiznávali nejen neznalost obsahu platných osnov pro ZŠ a RVP ZV, ale podívovali se též nad existencí tří dalších alternativních osnov výtvarné výchovy (A, B, C) pro VP Základní škola, které byly v r. 2001 publikovány v Učitelských novinách a Věstníku MŠMT ČR (v červenci 2001). Tento fakt omlouvali nedostatkem času:

R3: „...kdeže to bylo uvedený? V nějakém věstníku od ministerstva? No tak to vůbec, já nemám čas číst nějaký věstníky ministerstva!“

R1: „Nedá se to všechno stihnout, pořád vyplňujem nějaký papíry, jsme spíš jako úředníci než učitelé...“

R4: „Mám taky rodinu, takže když skončím ve škole, věnuju se jí. Nemám čas něco číst nebo hledat...“

R5: „To máš pořád dokola, tématické plány, výkazy, třídnice, podklady pro pedagogickou radu, vysvědčení, individuální plány, sešity... Na další papíry už nemám čas ani chuť...“

Zároveň uváděli v dotazníkovém šetření velkou spokojenost s osnovami. Z rozhovoru však vyplývalo, že jde spíše o spokojenost z hlediska formy než obsahového hlediska:

R3: „Jsou dobře zpracované a dobře se v nich orientuje.“

R4: „Už přesně nevím, co tam všechno je.“

Tedy neporozumění pojmům, nedostatečná jazyková vybavenost učitelů se zdá být jednou z hlavních příčin toho, že osnovy zůstávají nevyužity. Když učitelé pojmům nerozumí, uchylují se ke známým stereotypům z dob vlastní školní docházky.

- **Příprava budoucích učitelů výtvarné výchovy**

Byť studenti během své přípravy na vysoké škole procházejí množstvím kurzů, které je profesně vybavují na kompetentní vykonávání zvoleného povolání, ukazuje se, že po nástupu do praxe učitelé tuto svou výbavu pozvolna zase ztrácejí.

Jednou z příčin je fakt, že mnohé ze své profesní přípravy v praxi nevyužijí, nebo lépe, nikdo to po nich již nevyžaduje. Nemají dostatečný prostor k diskusi, **nemusí** tolik obhajovat své záměry, jako tomu bylo při studiích. A navíc ve sledovaných materiálech nebyla ani jedinkrát zmínka o hospitaci řídících pracovníků ve vyučování výtvarné výchovy. Pozvolna dochází k tomu, že funkční slovník učitele postupně vyhasíná.

Hned další příčinou je široký záběr oborů, které učitel na 1. stupni základní školy musí zvládnout, jakási univerzálnost ve všech potřebných disciplínách. Vysokoškolská příprava sice jistě profilace umožňuje ve formě specializací (VV, HV, TV, DV), nicméně v praxi není těmto specializacím dán takový prostor, jaký by si žádaly.

Nutno přihlédnout také k situaci, kdy na škole vyučují i lidé bez vysokoškolského vzdělání. Ti byli ochuzeni o možnost vůbec se setkat s rozvíjením osobních kvalit učitele výtvarné výchovy. I tito učitelé se logicky uchýlovali k výuce, která jim byla známá, tedy z dob vlastních školních let.

5 Závěry pro účinné formy přípravy učitelů na pochopenou realizaci RVP

„Dohledám a doučím – školení“ (Odpověď respondentky na otázku dotazníku č.10: Jak budete řešit případnou neznalost významu některých termínů, uvedených v RVP ZV?)

5.1 Navrhované řešení

Závěry výzkumu a práce celkově nejsou jen samoúčelné. Cílová kategorie práce byla postavena jako koncept teoretických východisek k přípravě a organizaci seminářů a kurzů určených pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Takováto realizace je vázána na organizační zajištění a na ryze praktické podmínky, s jejichž vědomím jsem svůj záměr započala.

Mimo svá studia na PedF UK Praha a zaměstnání jako učitelka na primárním stupni vzdělávání pracuji též v Agentuře Euroeduka, které jsem spoluzakladatelkou.

Tato agentura je akreditována u MŠMT ČR jako vzdělávací instituce oprávněná k provádění vzdělávacích programů akreditovaných pro účely zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících pod č. j.: 19 512/05-25. Zaměřuje se na výchovu a mimoškolní vzdělávání, pořádání odborných kurzů, školení a jiných vzdělávacích akcí včetně lektorské činnosti. V současnosti má agentura akreditováno 37 kurzů z různých oborů. Spolupracujeme především s pedagogy i studenty z PedF UK Praha, kteří jsou našimi lektory.

Z organizačního hlediska by tedy uspořádání semináře/kurzu bylo zajištěno. Znamená to postoupit rámcový koncept semináře/kurzu akreditační komisi MŠMT ČR k projednání a schválení, poté jej nabídnout příslušné škole, případně rozšířit jeho lokaci na další školy.

Co se týče vymezení rámcové podoby seminářů/kurzů, je nutno zvážit několik parametrů. Z výzkumu vyplynulo, že učitelé mají potíže v profesní kompetenci především v dimenzi výtvarné, zvláště pak v její teoretickovýtvarné složce. Chybí znalost odborné výtvarné terminologie, potíže nastávají i s terminologií didaktickou. Jejich pozornost není zaměřena na výtvarné učivo. Tímto jsou v oboru výtvarné výchovy limitováni a nedosahují požadované úrovně ani v dimenzi psychodidaktické.

Co je však zásadní a pozitivní moment, učitelé výtvarný obor zcela nezavrhují. Obecně jejich pozornost upoutávají především a výhradně „zajímavé výtvarné techniky“. Na tento fakt poukazuje též H. Hazuková⁴³ a jistým způsobem jsme ji zaznamenali i v naší agentuře. Osvědčilo se nám organizování kurzů především praktického charakteru, pokud už školy volí teoretické semináře či přednášky, týkají se hlavně „žhavých“ témat, jako je drogová problematika či rizikové chování dětí a mládeže.

Připravovaný kurz či seminář jsem tedy rozvažovala v intencích výše zmíněného. Aby byl pro pedagogy motivační a „přitažlivý“, měl by mít nejspíše „praktický“ charakter. Jinými slovy, volají-li učitelé po „zajímavých výtvarných technikách“, nabídněme jim je, nebo lépe, ukažme jim, co lze „vytěžit“ z technik jim již dobře známých. Nepředkládejme pouze syrovou substanci, nýbrž prostředek vzdělávání, nabývání poznatků z výtvarného oboru ve svých vzájemných souvislostech.

Dospěla jsem k návrhu, že by setkávání s učiteli mohlo mít podobu diskuse nad souborem výtvarných prací jejich žáků, které si učitelé donesou. Smyslem by bylo identifikovat výtvarné učivo v intencích RVP ZV, slovně jej uchopit a pomoci tak učitelům vyznat se v terminologii nejen nové, ale i té stávající, postihnout kompetence, které je možno tímto rozvíjet u dětí a současně tak rozvíjet kompetence u pedagoga. Pátrat v dialogu s nimi, jaké možnosti se jim v tomto oboru otevírají. Především pak je žádoucí probudit u pedagogů zájem o výtvarnou výchovu jako vzdělávací předmět a nadchnout je pro možnost tomuto předmětu vyučovat, což u mnohých zásadním způsobem chybělo.

⁴³ HAZUKOVÁ, H. *RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A VÝTVARNÁ VÝCHOVA : Koncepce výtvarné výchovy a funkční slovník učitele* [online]. 2005 , 18.1.2005 [cit. 2006-07-12]. Formát rtť. Dostupný z WWW: <<http://www.kvk.zcu.cz/sympozia/insea/INSEA.htm>>., str. 5

6 Hodnotící reflexe použité metodiky zkoumání

„Nedomnívám se, že podobným dotazníkem se cokoli vyřeší.“

(Poznámka uvedená respondentkou pod proškrtnutým dotazníkem.)

6.1 Korekce metodiky

V úvodu samotného výzkumu jsem stanovila metodiku zkoumání, kterou jsem ověřovala na vybraném výzkumném vzorku respondentů. Metodika sestávala z celkem 4 výzkumných metod, které ve vzájemném propojení a ovlivnění měly poskytnout celistvější přehled v stanovené problematice (triangulace), vzhledem k své povaze je tato metodika považována za kvalitativní:

analýza

dotazník

pozorování

rozhovor

Každá z těchto metod, která byla podrobněji popsána ve struktuře výzkumného projektu, by izolovaně přinesla pouze dílčí informace o zkoumaném jevu, každá z nich nese riziko jistého zkreslení izolovaných výstupů.

Analýza dokumentace a stejně tak dotazník mi opravdu poskytly vstupní informace od respondentů, na které jsem mohla navázat v rozhovoru tak, jak jsem ve vymezení metodiky očekávala.

Dotazník hodnotili respondenti jako velmi náročný, myslím však, že jejich stanovisko bylo dáno spíše obsahem dotazníku než jeho vlastní formou. Šlo spíše o neznalost uváděných termínů v dotazníku, která respondenty v jeho vyplnění limitovala.

Pozorování jsem spatřovala jako jednu ze stěžejních metod výzkumu, neboť vypovídala o skutečné realitě. Určitě by ale bylo vhodnější pracovat např. s videozáznamem, neboť samotná přítomnost mne - coby pozorovatele - narušovala „přirozenost“ celé pedagogické situace. Dále je jedinečnost a neopakovatelnost přímého pozorování limitující, pozorovatel se musí spolehnout pouze aktuální stav bez příležitosti „opakovaného záběru“. Jistě by bylo přínosnější pozorování dlouhodobější, vícerych výukových jednotek

výtvarné výchovy. Není však jednoduché proniknout do výuky, učitelé tomuto nebyli příliš nakloněni. A zcela odmítali jakýkoli záznam – audio, video (cítili snad nějakou nejistotu ve svém jednání?).

Rozhovor, jehož záznam v podobě audio či video nahrávky mi byl také odepřen, je metodou, která se mi ve výzkumu nejlépe osvědčila, neboť je natolik flexibilní, že ji lze upravit daným podmínkám a požadavkům. Zároveň má velmi osobní charakter, díky němuž se stává metodou velmi hodnotnou a nezaměnitelnou. Nezaznamenala jsem u respondentů používání „správných odpovědí“.

Závěr

Společně se výzkumné nástroje navzájem doplňovaly a sestavily celkový (byť jistě ne konečný) obraz reality edukačního procesu v dané lokalitě. Uvědomuji si však, že tento obraz není možno považovat za obecně platný. Vztahoval se pouze na konkrétní situaci v konkrétní škole, jeho závěry nemohly být zobecňovány pro celkovou situaci v našem současném školství.

Zvolená metodika, kterou jsem ověřila, se pro kvalitativní výzkum jevila jako funkční, žádoucí by ale bylo, kdybych při rozhovoru a pozorování mohla použít záznamovou techniku.

Tato metodika by mohla sloužit např. k hospitační činnosti řídících pracovníků, či k užití ve výzkumu v plošnějším zaměření, byť je (nejen) časově velmi náročná.

Závěr

„Já když se do toho rámcáku ponořím, něco mám třeba rozpracovaný, pak mi do toho něco přijde, teď třeba klasifikace, tak ji nějaký čas dělám. A pak, když se k tomu vrátím, musím začít zase od začátku. Už tomu potom totiž vůbec nerozumím...” (respondentka výzkumu)

Výzkum, který jsem realizovala za účelem získávání poznatků o situaci ve výuce výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ, postupně skládal a ostřil jistý obraz. Ačkoli vypovídal pouze o konkrétní situaci na konkrétním místě, předpokládám však, že některé jeho parametry se až tak zásadně nelišily od situace celkové.

Projevilo se, že výuka výtvarné výchovy nedosahuje žádoucích kvalit. Postrádala svou základní podstatu. Nesledovala totiž rozvíjení cílových kategorií u žáků, které jsou vymezeny ve vzdělávacím programu, ale zaostávala na úrovni pouhých prostředků, které se stávaly zástupnými cíli.

Tuto situaci ve výuce „zajišťovali“ právě učitelé. A jak bylo patrné z výzkumu, dělo se tak proto, že neměli dostatečně rozvinuté žádoucí kompetence pro výuku tohoto předmětu, zvláště pak dimenzi výtvarnou. Tuto skutečnost si učitelé nikterak neuvědomovali a ani k tomu neměli moc příležitostí, nikdo jim totiž neposkytoval zpětnou vazbu.

Třetina účastníků výzkumu neměla požadované vysokoškolské vzdělání. Dvě třetiny pedagogů byly v těchto kompetencích rozvíjeny při studiu na Vysoké škole v didaktických disciplínách na katedře výtvarné výchovy, po nástupu do praxe však u nich tyto nabyté kompetence postupně vyhasínaly a učitelé se navrátili k stereotypům, které znaly z dob vlastní školní docházky. A právě jako jedna z příčin této neuspokojivé situace se jevil nedostatek příležitostí k odbornému dialogu, k frekventovanějšímu užívání odborné terminologie a jejímu obhajování v praxi. Této terminologii přestávali postupně rozumět a orientovat se v ní. Jediné místo, kde se s ní mohli ještě setkat, byl vzdělávací program. Ten však ke své práci nijak zásadně neužívali. A lze užívat dokument, kterému nerozumí?

Když znovu sleduji výstupy výzkumu, překvapuje mne, kolik negativ obsahují: *...učitelé neznali didaktické kategorie, nesdělovali žákům kritéria hodnocení, ve výuce výtvarné výchovy neprováděli hodnocení, nepoužívali odbornou terminologii, nemotivovali žáky,...*

V takto nastolené situaci se jeví úspěšná realizace výtvarné výchovy v intencích RVP ZV spíše jako nereálná. Pozice tohoto předmětu se zdá být velmi ohrožena. Učitelé ji nemohou dostatečně obhájit, neboť o ní nejsou sami přesvědčeni. Pak se snadno stane, že bude výtvarná výchova ponejprve formálně (lépe či hůře) zpracována do školního vzdělávacího programu, ale podoba konkrétních výukových jednotek se nadále nezmění. V horším případě tyto hodiny nahradí daleko „potřebnější“ předmět. Co s tím?

Zvažuji, že pomoc jednorázová je v tomto případě bezpředmětná a nepokryla by celkovou šíři vytyčených problémů. Daleko více funkční se jeví souvislý systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v podobě bloku či několika vzdělávacích kurzů. Po jejich absolvování by bylo žádoucí znovu provést akční výzkum (případně s odpovídající akcí), který by sledoval, zdali jsou v praxi patrné alespoň minimální změny k lepšímu, což by odpovídalo samotné podstatě akčního výzkumu.

Pozitivní na nové situaci však je, že RVP ZV poskytuje právě onen prostor pro odbornou diskuzi. Pokud tento prostor učitelé v budoucnu náležitě využijí, nemusí u nich docházet k vyhasínání jednou nabytých kompetencí.

Nekladu si za cíl učitele mravokárně školit. Je nesmyslem je zahrnout množstvím informací a tím je odradit, protože dnešní učitel je „různými“ soubory „různě“ důležitých informací obklopen neustále. Zásadní je spíše probudit v nich jakýkoli zájem, pomoci jim objevit krásu a **podstatu** vyučovat výtvarnou výchovu. A také vzbudit nadšení a chuť. To jsou podle mého soudu ty nitky, které se v praxi přetrhaly a bude potřeba je znovu navázat.

Použitá literatura

Monografie

ECO, U. *Jak napsat diplomovou práci*. Ivan Seidl. Olomouc : Votobia, 1997. 271 s. Velká řada; sv. 27. ISBN 80-7198-173-7.

GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno : Paido, 1996. ISBN 80-85931-15X.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207s. ISBN 80-85931-79-6

HAZUKOVÁ, H. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I.* 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta UK, 1994. 36 s.

HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha : Karolinum, 1999. 278 s. ISBN 80-246-0030-7.

JANÍK, T. *Znalost jako klíčová kategorie učtelského vzdělávání*. Brno : Paido, 2005. 171 s. ISBN 80-7315-080-8.

JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. 4. dopl. vyd. Brno : Paido, 1999. 110 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-78-8.

KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele : Cesty k lepšímu vyučování*. Dominik Dvořák a Milan Koldinský. 2. vyd. Praha : Portál, s. r. o., 2004. 155 s. ISBN 80-7178-965-8.

MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Cesty pedagogického výzkumu : Pedagogický výzkum v teorii a praxi*. 1. vyd. Brno : Paido, 2004. 28 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-078-6.

PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha : Karolinum, 1998. 270 s. ISBN 80-7184-569-8

PASCH, M, et al. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině : Jak pracovat s kurikulem*. Milan Koldinský. 1. vyd. Praha : Portál, s. r. o., 1998. 415 s. ISBN 80-7178-127-4.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 2002. 481 s. ISBN 80-7178-631-4.

PRŮCHA, J. *Pedagogický výzkum : Uvedení do teorie a praxe*. Praha : Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-132-3.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník* : 3. doplněné a aktualizované vydání . Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.

RŮŽIČKA, A. *Kreslení*. 1. vyd. Praha : [s.n.], 1933. 163 s.

SHULMAN, L. S. Knowledge and teaching. Foundations of the new Reform. *Harvard Educational Review*, 1987, 57, č. 1, s. 1-22. EJ 351 846.

SPILKOVÁ, V. *Dilemata v pojetí pedagogické přípravy studentů učitelství*. Pedagogika, 2006, roč 56, č.1, s. 19-28. ISSN 0031-3815.

SPILKOVÁ, V. *Současné proměny vzdělávání učitelů*. Brno : Paido, 2004. 271 s. ISBN 80-7315-081-6.

ŠVEC, V. *Pedagogické znalosti učitele: Teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2005. 136 s. ISBN 80-7357-072-6.

UŽDIL, J. *Výtvarný projev a výchova*. 1. vyd. Praha : SPN, 1974. 314 s.

VANČÁT, J. *Poznávací a komunikační obsah výtvarné výchovy v kurikulárních dokumentech*. 1. vyd. [s.l.] : Sdružení MAC, 2003. 32 s. ISBN 80-86015-90-4.

VANČÁT J. *Tvorba vizuálního zobrazení (gnoseologický a komunikační aspekt výtvarného umění ve výtvarné výchově)* , Praha, Karolinum, 2000, 167s.

Akademické práce

WURMOVÁ, A. *Preference různých typů výtvarných úkolů u žáků a učitelů 1. stupně primárního vzdělávání*. [s.l.], 2000. 81 s. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, katedra výtvarné výchovy. Vedoucí diplomové práce PaedDr. Helena Hazuková, CSc.

Výzkumný záměr MSM 11410006 *Multidisciplinární komunikace jako edukační princip humanitních věd a umění*. UK, Pedagogická fakulta 1999 – 2003

Příspěvky ve sborníku

DAVID, J. Výzkum ve výtvarné výchově z hlediska ekofilosofie. In SLAVÍK, Jan. *Věda a výzkum ve výtvarné výchově : Sborník příspěvků z vědeckého semináře katedry výtvarné výchovy pořádaného u příležitosti 650. výročí založení Univerzity Karlovy ve dnech 9. a 10. října 1997*. 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta UK, 1998. Pojetí výtvarné výchovy - teorie a praxe. s. 27-35. ISBN 80-86039-59-5.

HAZUKOVÁ, H. Výtvarná výchova jako integrovaná a integrující složka primárního vzdělávání. In *K současným problémům vnitřní transformace primární školy*. 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta UK, 1998. s. 125-145. ISBN 80-86039-59-5.

SLAVÍK, J. Empirický výzkum ve výtvarné výchově. In SLAVÍK, Jan. *Věda a výzkum ve výtvarné výchově : Sborník příspěvků z vědeckého semináře katedry výtvarné výchovy pořádaného u příležitosti 650. výročí založení Univerzity Karlovy ve dnech 9. a 10. října 1997*. 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta UK, 1998. Výzkum ve výtvarné výchově. s. 49-57. ISBN 80-86039-59-5.

SZTABLOVÁ, D. Otázky a konflikty nad rolí učitele výtvarné výchovy v primární škole : Požadavky na dimenze a složky způsobilosti učitele primární školy k vyučování výtvarné výchovy. In *Sborník prací Pedagogické vědy 5 : Sborník prací pedagogické fakulty ostravské univerzity*. 1. vyd. Ostrava : Ostravská univerzita Ostrava, Pedagogická fakulta, 1998. s. 81-98. ISBN 80-7042-137-1.

VALEŠ, V. Stav současné praxe výtvarné výchovy ve světle závěrů tematické inspekce. In SLAVÍK, Jan. *Věda a výzkum ve výtvarné výchově : Sborník příspěvků z vědeckého semináře katedry výtvarné výchovy pořádaného u příležitosti 650. výročí založení Univerzity Karlovy ve dnech 9. a 10. října 1997*. 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta UK v Praze, 1998. Výzkum ve výtvarné výchově. s. 58-71. ISBN 80-86039-59-5.

ZHOŘ, I. Umění, teorie a poslání učitele. In *Horizonty vzdělávání učitele výtvarné výchovy : Sborník symposia INSEA 1997*. 1. vyd. [s.l.] : Česká sekce INSEA, 1998. Místo pro vzdělání: universita nebo umělecká škola?. s. 14-25.

Sborníky

Cahiers du CEFRES No. 15 : Transmise kultura a škola. Miloš Kučera. Praha : CEFRES , 1998. 220 s. ISBN 80-902196-6-7.

Hledání učitele : Škola a vzdělání v proměnách času. Praha : Pedagogická fakulta UK, 1996. 292 s. ISBN 80-96039-09-9.

Horizonty vzdělávání učitele výtvarné výchovy : Sborník symposia INSEA 1997. PhDr. Jaroslava Vančát. 1. vyd. [s.l.] : Česká sekce INSEA, 1998. 135 s.

Sborník prací Pedagogické vědy 5 : SBORNÍK PRACÍ PEDAGOGICKÉ FAKULTY OSTRAVSKÉ UNIVERZITY. Doc. PhDr. Zdeněk Macek, CSc.. 1. vyd. Ostrava : Ostravská univerzita Ostrava, Pedagogická fakulta , 1998. 164 s. ISBN 80-7042-137-1.

Věda a výzkum ve výtvarné výchově : Sborník příspěvků z vědeckého semináře katedry výtvarné výchovy pořádaného u příležitosti 650. výročí založení Univerzity Karlovy ve dnech 9. a 10. října 1997. Doc. Dr. Jan Slavík, CSc.. 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta UK, 1998. 100 s. ISBN 80-86039-59-5.

Články v odborných časopisech

Hazuková, H.: *Výtvarná výchova v mateřské škole.* In: RAABE Vedení mateřské školy, únor 1998, D1.10, s. 1-25.

Hazuková, H. *Zachyťte, prosím, mimozemšťana !* Výtvarná výchova, 2003, roč. 43, č.1

Hazuková, H. *Mluvte, mluvte, zajímáte nás!* Výtvarná výchova, 2003, roč.43, č.2

Hazuková, H. *Co je psáno, to je dáno! Ale co je předáváno ?* Výtvarná výchova, 2003, roč.43, č.3

Hazuková, H. *O (ne)plánování výtvarné výchovy v Čechách aneb Tematické plány ? „Vyrobeny“, odevzdány, v ředitelnách uschovány!* Výtvarná výchova, 2003, roč.43, č.34

HARBO, T. *Humanizace vzdělání a současné teorie kurikula.* Pedagogika, 40, č. 3, s. 247-256.

Webové stránky

BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentu podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla.* Verze 3.3. c 1999–2004, poslední aktualizace 11. 11. 2004. [cit. 2007-04-10]. Dostupný z WWW:

<<http://www.boldis.cz/citace/citace1.ps>>.<<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>>.

BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentu podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentu*. Verze 3.0 (2004). c 1999–2004, poslední aktualizace 11. 11. 2004. [cit. 2007-04-10]. Dostupný z WWW:

<<http://www.boldis.cz/citace/citace2.ps>>.<<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. 2004-08-24 , 2006-10-17 [cit. 2006-12-18] Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

Tvořivá škola [online]. 2004 , 24. října 2007 [cit. 2007-05-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.tvorivaskola.cz/>>.

Elektronické články

HAZUKOVÁ, H. *RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A VÝTVARNÁ VÝCHOVA : Koncepce výtvarné výchovy a funkční slovník učitele* [online]. 2005 , 18.1.2005 [cit. 2006-07-12]. Formát rtf. Dostupný z WWW: <<http://www.kvk.zcu.cz/sympozia/insea/INSEA.htm>>.

PASTOROVÁ, M. *Metodický portál RVP : Základní vzdělávání* [online]. 2004 , 25.10.2007 [cit. 2006-06-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.rvp.cz/clanek/6/43>>.

SLAVÍK, J. *RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A VÝTVARNÁ VÝCHOVA : Rámcový vzdělávací program a reflektivní praxe v přípravě učitelů* [online]. 2005 , 18.1.2005 [cit. 2006-07-12]. Formát rtf. Dostupný z WWW: <<http://www.kvk.zcu.cz/sympozia/insea/INSEA.htm>>.

STECH, S. *Reforma kurikula, jako kulturní změna* [online]. 2005 , 18.1.2005 [cit. 2006-07-20]. formát PDF. Dostupný z WWW: <<http://www.kvk.zcu.cz/sympozia/insea/prispevky/stech.pdf>>.

VAŠUTOVÁ, J. *Kvalifikace učitelů pro permanentní změnu. Učitelské listy* [online]. 2007 [cit. 2007- 02-05] Dostupný z WWW: <http://www.ucitelskelisty.cz/Ucitelskelisty/Ar.asp?ARI=102946&CAI=2155>

WEINERT, F. E. *Concepts of competence (contribution within the OECD project Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations)*. Neuchatel: Deseco, 1999. Dostupný z WWW: http://www.portal-stat.admin.ch/deseco/weinert_report.pdf

Pedagogické dokumenty

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Vzdělávací program Základní škola, Praha, Fortuna 1996

Vzdělávací program Národní škola. Praha, SPN 1997

Vzdělávací program Obecná škola (Návrh osnov obecné školy. Portál, 1993).

Přílohy:

Příloha č. 1: 1. část dotazníku pro učitele

Příloha č. 2: 2. část dotazníku pro učitele

Příloha č. 3: 3. část dotazníku pro učitele

Příloha č. 4a-d: Ukázky dotazníků vyplněných učiteli

Příloha č. 5a-c: Ukázky tematických plánů pro výtvarnou výchovu
na školní rok 2004/2005

Příloha č. 6a-c: Ukázky tematických plánů pro výtvarnou výchovu
na školní rok 2005/2006

Příloha č. 7a-d: Ukázky zápisů v třídních knihách z vyučování
výtvarné výchovy

Příloha č. 8: Pozorovací hodnoticí arch

Příloha č. 9: Ukázka pozorovatelem vyplněného hodnoticího
archu

Příloha č. 10: Ukázka učitelem vyplněného (sebe)hodnoticího
archu

Příloha č. 11: Záznam z jedné pozorované vyučovací jednotky
výtvarné výchovy

Příloha č. 12: Ukázka tematického plánu z Modelového školního
vzdělávacího programu Tvořivá škola

Příloha č. 13: Ukázka vymezení výtvarné výchovy v Modelovém
školním vzdělávacím programu Tvořivá škola

Příloha č. 1: 1. část dotazníku pro učitele

Priloha č. 1: 1. časť dotazníku pre učiteľov

1. Setkal(a) jste se již z obsahem RVP ZV jako celkem ? a) ano b) ne
2. Čím Vás obor Výtvarná výchova jako součást jedné ze vzdělávací oblasti RVP ZV - Umění a kultura - překvapil ?
3. Předpokládáte, že pracovat podle RVP ZV při přípravě dlouhodobého plánu výuky výtvarné výchovy i při přípravě na vyučovací jednotku výtvarné výchovy bude obtížné ?
a) ano b) ne Proč ?
4. Co předpokládáte, že bude pro Vás největším problémem ?
5. Při plánování činností ve výtvarné výchově podle RVP ZV začnete patrně pracovat (zaškrtněte): a) s učivem b) s kompetencemi (výstupy) c) s obojím Proč ?
6. Myslíte, že Vám pomohou při tvorbě Vašeho plánu pro výtvarnou výchovu tematické plány, které jste zpracovával(a) doposud ? a) ano b) ne Proč ?
7. Podle jakého vzdělávacího programu jste až dosud pracovala ?
a) VP Základní škola b) VP Obecná škola c) VP Náročná škola
Vyhovovaly Vám osnovy výtvarné výchovy v rámci tohoto vzdělávacího programu ?
a) ano b) ne Proč ?
8. Využil(a) jste některou ze tří dalších alternativních osnov výtvarné výchovy (A,B,C) pro VP Základní škola , které byly v r.2001 publikovány v Učitelských novinách a Věstníku MŠMT ČR (v červenci 2001) ? a) ano b) ne Proč ?
9. Předpokládáte, že po zavedení RVP ZV budete využívat některou verzi současných osnov výtvarné výchovy a) častěji než dosud b) méně než dosud c) vůbec ne Proč ?
10. a) Jak budete řešit případnou neznalost významu některých termínů, uvedených v RVP ZV ?
b) Jakou formu pomoci při zavádění RVP ZV pokládáte ze svého hlediska za nejúčinnější ?

Příloha č. 2: 2. část dotazníku pro učitele

A) Přečtete si, prosím, znovu Očekávané výstupy vzdělávacího obsahu (1-14) pro 1. a 2.období prvního stupně základního vzdělávání (1. období pro 1.-3. roč., 2.období pro 4.a 5.roč .ZŠ). Potom se pokuste se vyjádřit vlastními slovy tyto body:

(1) - rozlišuje a pojmenovává vizuálně obrazné elementy ve vizuálně obrazných vyjádřeních postihujících jeho zážitky, představy a zkušenosti :

(5) - nalézá na základě vlastních zkušeností komunikační obsah ve vizuálně obrazných vyjádřeních, které vybral, upravil, či samostatně vytvořil :

(13) – ověřuje komunikační účinky vizuálně obrazných vyjádření vybraných, upravených či samostatně vytvořených v sociálních vztazích, jichž je účastníkem :

B) Na základě Vašich zápisů v třídní knize , popř. vlastních příprav na výuku , vyberte a uveďte alespoň jednu výtvarnou činnost (námět a úkoly, které měli žáci řešit), která se v Učivu oboru výtvarná výchova RVP ZV vztahuje k bodu

Rozvíjení smyslové citlivosti

(b) – vizuálně obrazné prostředky pro vyjádření objektů a jejich seskupení – vyjádření vztahů uvnitř a mezi objekty, seskupení do celku pro statické i dynamické chápání interakce s realitou):

Uplatňování subjektivity ve vizuálně obrazném vyjádření

(e) - kategorizace představ, prožitků, zkušeností, poznatků (fantazijní, mytická, symbolická, senzuálně deskriptivní, analytická) – uplatnění při vlastní tvorbě:

Ověřování komunikačních účinků vizuálně obrazného vyjádření

(i) – individuální interpretace v pluralitní komunikaci – pozornost k odlišným interpretacím vizuálně obrazných vyjádření (samostatně vytvořených a přejatých) v rámci skupin, v nichž se dítě pohybuje, porovnávání odlišných interpretací:

Příloha č. 3: 3. část dotazníku pro učitele

Tento DOTAZNÍK poslouží ke zmapování preferencí úkolů ve Vv u učitele na 1. st. ZŠ

1. Do třídní knihy zapisujete u učební jednotky Vv cíl, námět, úkol, techniku, materiál. Příslušné podtrhněte.

2. Doplňte:

Cíl	Námět	Úkol
Rozvoj poznávacích schopností (pozorování, představivost, myšlení).	a) motivační: Vstávat! Budíček! b) popisný: Informuje čára o něčem, i když nic nepíše či nekreslí? Neverbální sdělení	Čarou vyjádřit ranní vstávání. Interpretace díla jiného autora.
Rozvoj představivosti, tvořivosti, fantazie.	a) motivační: Deštivý a větrný den za oknem. b) popisný: Nefigurativní zobrazení.	
Poznávání výtvarných vyjadřovacích prostředků (barva).	a) motivační: Paní Zima. b) popisný: Jak studí studené barvy?	
Výtvarné vyjadřovací prostředky v alternativním použití.	a) motivační: Veselé židle. b) popisný:	
	a) motivační: Tabuli je také zima! b) popisný: Oblékání školní tabule.	Dostupným materiálem obléci tabuli (vlastní oděv, papír, provaz).
Rozvoj vnímání výtvarného díla, senzibility	a) motivační: Jeden za všechny, všichni za jednoho! b) popisný: Přátelství - vyjádření vztahu.	
Rozvoj tvořivých schopností.	a) motivační: Návrhářem vzorů ložního prádla! b) popisný:	
Poznávání výtvarných vyjadřovacích prostředků (technika).	a) motivační: Co si v sadu utrhnu, to si také ... namaluju! b) popisný: Ovoce - malba.	
	a) motivační: b) popisný:	Utvoření číslice (písmena) z vlastního těla, obkreslení obrysu na papír, barevné dopracování (suchý pastel). Skupinová práce.
	a) motivační: Hurá do cirkusu! b) popisný: Atributy cirkusového prostředí.	

Příloha č. 4a-d: Ukázky dotazníků vyplněných učiteli

1. Jak často používáte RVP ZV jako základní zdroj ve vzdělávací oblasti RVP ZV - Umění a kultura?

často, velmi často, téměř každý den

2. Jak často používáte RVP ZV při přípravě dlouhodobého plánu výuky?

často, velmi často, téměř každý den

3. Jak často používáte RVP ZV při přípravě výukových jednotek?

často, velmi často, téměř každý den

4. Jak často používáte RVP ZV při přípravě výukových jednotek?

často, velmi často, téměř každý den

5. Jak často používáte RVP ZV při přípravě výukových jednotek?

často, velmi často, téměř každý den

6. Jak často používáte RVP ZV při přípravě výukových jednotek?

často, velmi často, téměř každý den

7. Jak často používáte RVP ZV při přípravě výukových jednotek?

často, velmi často, téměř každý den

8. Jak často používáte RVP ZV při přípravě výukových jednotek?

často, velmi často, téměř každý den

9. Jak často používáte RVP ZV při přípravě výukových jednotek?

často, velmi často, téměř každý den

10. Jak často používáte RVP ZV při přípravě výukových jednotek?

často, velmi často, téměř každý den

11. Jak často používáte RVP ZV při přípravě výukových jednotek?

často, velmi často, téměř každý den

12. Jak často používáte RVP ZV při přípravě výukových jednotek?

často, velmi často, téměř každý den

13. Jak často používáte RVP ZV při přípravě výukových jednotek?

často, velmi často, téměř každý den

14. Jak často používáte RVP ZV při přípravě výukových jednotek?

často, velmi často, téměř každý den

1. Setkal(a) jste se již z obsahem RVP ZV jako celkem ? (a) ano b) ne

2. Čím Vás obor Výtvarná výchova jako součást jedné ze vzdělávací oblasti RVP ZV - Umění a kultura - překvapil ?

Nic mě mně nepřekvapilo.

3. Předpokládáte, že pracovat podle RVP ZV při přípravě dlouhodobého plánu výuky výtvarné výchovy i při přípravě na vyučovací jednotku výtvarné výchovy bude obtížné ?

a) ano (b) ne Proč ?

4. Co předpokládáte, že bude pro Vás největším problémem ?

Tvorba ^{plánu} 'a' každému do RVP ZV

5. Při plánování činností ve výtvarné výchově podle RVP ZV začnete patrně pracovat (zaškrtněte): (a) s učivem b) s kompetencemi (výstupy) c) s obojím Proč ?

Protože k výstupům se dostaneme prostřednictvím učiva.

6. Myslíte, že Vám pomohou při tvorbě Vašeho plánu pro výtvarnou výchovu tematické plány, které jste zpracovával(a) doposud ? (a) ano b) ne Proč ?

Uvěřte, protože mám jednotlivá témata nepracovaná v návaznosti na látku a ostatních předmětů.

7. Podle jakého vzdělávacího programu jste až dosud pracovala ?

(a) VP Základní škola b) VP Obecná škola c) VP Náročná škola

Vyhovovaly Vám osnovy výtvarné výchovy v rámci tohoto vzdělávacího programu ?

(a) ano b) ne Proč ?

Přehledné a pro učitele nápomocné!

8. Využil(a) jste některou ze tří dalších alternativních osnov výtvarné výchovy (A,B,C) pro VP Základní škola, které byly v r.2001 publikovány v Učitelských novinách a Věstníku MŠMT ČR (v červenci 2001) ?

a) ano (b) ne Proč ?

Neznám

9. Předpokládáte, že po zavedení RVP ZV budete využívat některou verzi současných osnov výtvarné výchovy a) častěji než dosud b) méně než dosud c) vůbec ne Proč ?

Některým

10. a) Jak budete řešit případnou neznalost významu některých termínů, uvedených v RVP ZV ?

Dohledat u m a domluvit - škole!

b) Jakou formu pomoci při zavádění RVP ZV pokládáte ze svého hlediska za nejučinnější ?

Školou lektorem.

A) Přečtěte si, prosím, znovu Očekávané výstupy vzdělávacího obsahu (1-14) pro 1. a 2.období prvního stupně základního vzdělávání (1. období pro 1.-3. roč., 2.období pro 4.a 5.roč .ZŠ). Potom se pokuste se vyjádřit vlastními slovy tyto body:

(1) - rozlišuje a pojmenovává vizuálně obrazné elementy ve vizuálně obrazných vyjádřeních postihujících jeho zážitky, představy a zkušenosti :

Dovede vytvářet vyjádření své zážitky a zkušenosti.

(5) - nalézá na základě vlastních zkušeností komunikační obsah ve vizuálně obrazných vyjádřeních, které vybral, upravil, či samostatně vytvořil :

Nalézá a vytváří, mexi. strany, které samostatně vytvořil.

(13) – ověřuje komunikační účinky vizuálně obrazných vyjádření vybraných, upravených či samostatně vytvořených v sociálních vztazích, jichž je účastníkem :

Práce ve dvojicích.

B) Na základě Vašich zápisů v třídní knize , popř. vlastních příprav na výuku , vyberte a uveďte alespoň jednu výtvarnou činnost (námet a úkoly, které měli žáci řešit), která se v Učivu oboru výtvarná výchova RVP ZV vztahuje k bodu

Rozvíjení smyslové citlivosti – *barvové a tvarové vyjádření prostředí*

(b) – vizuálně obrazné prostředky pro vyjádření objektů a jejich seskupení – vyjádření vztahů uvnitř a mezi objekty, seskupení do celku pro statické i dynamické chápání interakce s realitou):

Uplatňování subjektivity ve vizuálně obrazném vyjádření

(e) - kategorizace představ, prožitků, zkušeností, poznatků (fantazijní, mytická, symbolická, senzuálně deskriptivní, analytická) – uplatnění při vlastní tvorbě:

Ověřování komunikačních účinků vizuálně obrazného vyjádření

(i) – individuální interpretace v pluralitní komunikaci – pozornost k odlišným interpretacím vizuálně obrazných vyjádření (samostatně vytvořených a přejatých) v rámci skupin, v nichž se dítě pohybuje, porovnávání odlišných interpretací:

Tento DOTAZNÍK poslouží ke zmapování preferencí úkolů ve Vv u učitele na 1. st. ZŠ

1. Do třídní knihy zapisujete u učební jednotky Vv cíl, námět, úkol, techniku, materiál. Příslušné podtrhnete.

2. Doplňte:

Cíl	Námět	Úkol
Rozvoj poznávacích schopností (pozorování, představivost, myšlení).	a) motivační: Vstávat! Budíček! b) popisný: Informuje čára o něčem, i když nic nepíše či nekreslí? Neverbální sdělení	Čarou vyjádřit ranní vstávání. Interpretace díla jiného autora.
Rozvoj představivosti, tvořivosti, fantazie.	a) motivační: Deštivý a větrný den za oknem. b) popisný: Nefigurativní zobrazení.	<i>Baron a Anna vyjadřují počasí (deštivě)</i>
Poznávání výtvarných vyjadřovacích prostředků (barva).	a) motivační: Paní Zima. b) popisný: Jak studí studené barvy?	<i>Zimní barvy</i>
Výtvarné vyjadřovací prostředky v alternativním použití.	a) motivační: Veselé židle. b) popisný:	<i>Moje židle</i>
<i>Rozvoj výtvarnosti - výtvarnosti</i>	a) motivační: Tabuli je také zima! b) popisný: Oblékání školní tabule.	Dostupným materiálem obléci tabuli (vlastní oděv, papír, provaz).
Rozvoj vnímání výtvarného díla, senzibility	a) motivační: Jeden za všechny, všichni za jednoho! b) popisný: Přátelství - vyjádření vztahu.	<i>Charla, modré stoly a krabice - přátelská práce</i>
Rozvoj tvořivých schopností.	a) motivační: Návrhářem vzorů ložního prádla! b) popisný:	<i>Visker gamelana</i>
Poznávání výtvarných vyjadřovacích prostředků (technika).	a) motivační: Co si v sadu utrhnu, to si také ... namaluju! b) popisný: Ovoce - malba.	<i>Travná parketka</i>
<i>Travná schopnost</i>	a) motivační: b) popisný:	Utvoření číslice (písmena) z vlastního těla, obkreslení obrysu na papír, barevné dopracování (suchý pastel). Skupinová práce.
<i>Rozvoj fantazie</i>	a) motivační: Hurá do cirkusu! b) popisný: Atributy cirkusového prostředí.	<i>Mašina - postavičky a klobouky</i>

1. Setkal(a) jste se již z obsahem RVP ZV jako celkem ? a) ano b) ne
2. Čím Vás obor Výtvarná výchova jako součást jedné ze vzdělávací oblasti RVP ZV - Umění a kultura - překvapil ?
nenaplnění
3. Předpokládáte, že pracovat podle RVP ZV při přípravě dlouhodobého plánu výuky výtvarné výchovy i při přípravě na vyučovací jednotku výtvarné výchovy bude obtížné ?
a) ano b) ne Proč ?
ne
4. Co předpokládáte, že bude pro Vás největším problémem ?
Plánování na celý rok
5. Při plánování činností ve výtvarné výchově podle RVP ZV začnete patrně pracovat (zaškrtněte): a) s učivem b) s kompetencemi (výstupy) c) s obojím Proč ?
6. Myslíte, že Vám pomohou při tvorbě Vašeho plánu pro výtvarnou výchovu tematické plány, které jste zpracovával(a) doposud ? a) ano b) ne Proč ?
7. Podle jakého vzdělávacího programu jste až dosud pracovala ?
a) VP Základní škola b) VP Obecná škola c) VP Náročná škola
Vyhovovaly Vám osnovy výtvarné výchovy v rámci tohoto vzdělávacího programu ?
a) ano b) ne Proč ?
8. Využil(a) jste některou ze tří dalších alternativních osnov výtvarné výchovy (A,B,C) pro VP Základní škola, které byly v r.2001 publikovány v Učitelských novinách a Věstníku MŠMT ČR (v červenci 2001) ? a) ano b) ne Proč ?
9. Předpokládáte, že po zavedení RVP ZV budete využívat některou verzi současných osnov výtvarné výchovy a) častěji než dosud b) méně než dosud c) vůbec ne Proč ?
10. a) Jak budete řešit případnou neznalost významu některých termínů, uvedených v RVP ZV ?
b) Jakou formu pomoci při zavádění RVP ZV pokládáte ze svého hlediska za nejúčinnější ?

A) Přečtěte si, prosím, znovu Očekávané výstupy vzdělávacího obsahu (1-14) pro 1. a 2.období prvního stupně základního vzdělávání (1. období pro 1.-3. roč., 2.období pro 4.a 5.roč .ZŠ). Potom se pokuste se vyjádřit vlastními slovy tyto body:

(1) - rozlišuje a pojmenovává vizuálně obrazné elementy ve vizuálně obrazných vyjádřeních postihujících jeho zážitky, představy a zkušenosti :

(5) - nalézá na základě vlastních zkušeností komunikační obsah ve vizuálně obrazných vyjádřeních, které vybral, upravil, či samostatně vytvořil :

(13) – ověřuje komunikační účinky vizuálně obrazných vyjádření vybraných, upravených či samostatně vytvořených v sociálních vztazích, jichž je účastníkem :

B) Na základě Vašich zápisů v třídní knize , popř. vlastních příprav na výuku , vyberte a uveďte alespoň jednu výtvarnou činnost (námět a úkoly, které měli žáci řešit), která se v Učivu oboru výtvarná výchova RVP ZV vztahuje k bodu

Rozvíjení smyslové citlivosti

(b) – vizuálně obrazné prostředky pro vyjádření objektů a jejich seskupení – vyjádření vztahů uvnitř a mezi objekty, seskupení do celku pro statické i dynamické chápání interakce s realitou):

Uplatňování subjektivity ve vizuálně obrazném vyjádření

(e) - kategorizace představ, prožitků, zkušeností, poznatků (fantazijní, mytická, symbolická, senzuálně deskriptivní, analytická) – uplatnění při vlastní tvorbě:

Ověřování komunikačních účinků vizuálně obrazného vyjádření

(i) – individuální interpretace v pluralitní komunikaci – pozornost k odlišným interpretacím vizuálně obrazných vyjádření (samostatně vytvořených a přejatých) v rámci skupin, v nichž se dítě pohybuje, porovnávání odlišných interpretací:

Tento DOTAZNÍK poslouží ke zmapování preferencí úkolů ve Vv u učitele na 1. st. ZŠ

1. Do třídní knihy zapisujete u učební jednotky Vv cíl, námět, úkol, techniku, materiál. Příslušné podtrhnete.

2. Doplňte:

Cíl	Námět	Úkol
Rozvoj poznávacích schopností (pozorování, představivost, myšlení).	a) motivační: Vstávat! Budíček! b) popisný: Informuje čára o něčem, i když nic nepíše či nekreslí? Neverbální sdělení	Čarou vyjádřit ranní vstávání. Interpretace díla jiného autora.
Rozvoj představivosti, tvořivosti, fantazie.	a) motivační: Deštivý a větrný den za oknem. b) popisný: Nefigurativní zobrazení.	<i>Rozpíjení kávy</i>
Poznávání výtvarných vyjadřovacích prostředků (barva).	a) motivační: Paní Zima. b) popisný: Jak studí studené barvy?	<i>U mami mami kávy - limpenci</i>
Výtvarné vyjadřovací prostředky v alternativním použití.	a) motivační: Veselé židle. b) popisný: <i>nářadí křídla ma rídla</i>	<i>židličky kávy</i>
	a) motivační: Tabuli je také zima! b) popisný: Oblékání školní tabule.	Dostupným materiálem obléci tabuli (vlastní oděv, papír, provaz).
Rozvoj vnímání výtvarného díla, senzibility	a) motivační: Jeden za všechny, všichni za jednoho! b) popisný: Přátelství - vyjádření vztahu.	<i>Možná - lish</i>
Rozvoj tvořivých schopností.	a) motivační: Návrhářem vzorů ložního prádla! b) popisný: <i>rozsložit - mami křídla</i>	<i>Balíček</i>
Poznávání výtvarných vyjadřovacích prostředků (technika).	a) motivační: Co si v sadu utrhnu, to si také ... namaluju! b) popisný: Ovoce - malba.	<i>Šur - kladina</i>
<i>Alena křídla</i>	a) motivační: <i>Přemýšlení - to radost</i> b) popisný: <i>me jméno křídla - mami křídla</i>	Utvoření číslice (písmena) z vlastního těla, obkreslení obrysu na papír, barevné dopracování (suchý pastel). Skupinová práce.
<i>Průběhová - křídla, křídla - mami křídla</i>	a) motivační: Hurá do cirkusu! b) popisný: Atributy cirkusového prostředí.	<i>Maringolky - křídla - křídla</i>

1. Setkal(a) jste se již z obsahem RVP ZV jako celkem ? a) ano ☒ b) ne

2. Čím Vás obor Výtvarná výchova jako součást jedné ze vzdělávací oblasti RVP ZV - Umění a kultura - překvapil ?

3. Předpokládáte, že pracovat podle RVP ZV při přípravě dlouhodobého plánu výuky výtvarné výchovy i při přípravě na vyučovací jednotku výtvarné výchovy bude obtížné ?

a) ano b) ne Proč ? *- individuální přístup k práci dětí*

4. Co předpokládáte, že bude pro Vás největším problémem ?

dlouhodobá plánování

5. Při plánování činností ve výtvarné výchově podle RVP ZV začnete patrně pracovat (zaškrtněte): a) s učivem ☒ b) s kompetencemi (výstupy) ☒ c) s obojím Proč ?

6. Myslíte, že Vám pomohou při tvorbě Vašeho plánu pro výtvarnou výchovu tematické plány, které jste zpracovával(a) doposud ? a) ano b) ne Proč ?

7. Podle jakého vzdělávacího programu jste až dosud pracovala ?

☒ a) VP Základní škola b) VP Obecná škola c) VP Náročná škola

Vyhovovaly Vám osnovy výtvarné výchovy v rámci tohoto vzdělávacího programu ?

a) ano ☒ b) ne Proč ?

8. Využil(a) jste některou ze tří dalších alternativních osnov výtvarné výchovy (A,B,C) pro VP Základní škola, které byly v r.2001 publikovány v Učitelských novinách a Věstníku MŠMT ČR (v červenci 2001) ?

a) ano ☒ b) ne Proč ?

9. Předpokládáte, že po zavedení RVP ZV budete využívat některou verzi současných osnov výtvarné výchovy a) častěji než dosud ☒ b) méně než dosud c) vůbec ne Proč ?

10. a) Jak budete řešit případnou neznalost významu některých termínů, uvedených v RVP ZV ?

b) Jakou formu pomoci při zavádění RVP ZV pokládáte ze svého hlediska za nejúčinnější ?

*- větší prostor učitelce
- přehlednost v hodnotě věcí*

A) Přečtete si, prosím, znovu Očekávané výstupy vzdělávacího obsahu (1-14) pro 1. a 2.období prvního stupně základního vzdělávání (1. období pro 1.-3. roč., 2.období pro 4.a 5.roč .ZŠ). Potom se pokuste se vyjádřit vlastními slovy tyto body:

(1) - rozlišuje a pojmenovává vizuálně obrazné elementy ve vizuálně obrazných vyjádřeních postihujících jeho zážitky, představy a zkušenosti :

vyjádření zážitky

(5) - nalézá na základě vlastních zkušeností komunikační obsah ve vizuálně obrazných vyjádřeních, které vybral, upravil, či samostatně vytvořil :

umí pojmenovat

(13) – ověřuje komunikační účinky vizuálně obrazných vyjádření vybraných, upravených či samostatně vytvořených v sociálních vztazích, jichž je účastníkem :

provede sdělení

B) Na základě Vašich zápisů v třídní knize , popř. vlastních příprav na výuku , vyberte a uveďte alespoň jednu výtvarnou činnost (námet a úkoly, které měli žáci řešit), která se v Učivu oboru výtvarná výchova RVP ZV vztahuje k bodu

Rozvíjení smyslové citlivosti

(b) – vizuálně obrazné prostředky pro vyjádření objektů a jejich seskupení – vyjádření vztahů uvnitř a mezi objekty, seskupení do celku pro statické i dynamické chápání interakce s realitou):

Uplatňování subjektivity ve vizuálně obrazném vyjádření

(e) - kategorizace představ, prožitků, zkušeností, poznatků (fantazijní, mytická, symbolická, senzuálně deskriptivní, analytická) – uplatnění při vlastní tvorbě:

Ověřování komunikačních účinků vizuálně obrazného vyjádření

(i) – individuální interpretace v pluralitní komunikaci – pozornost k odlišným interpretacím vizuálně obrazných vyjádření (samostatně vytvořených a přejatých) v rámci skupin, v nichž se dítě pohybuje, porovnávání odlišných interpretací:

Tento DOTAZNÍK poslouží ke zmapování preferencí úkolů ve Vv u učitele na 1. st. ZŠ

1. Do třídní knihy zapisujete u učební jednotky Vv cíl, námět, úkol, techniku, materiál. Příslušné podtrhnete.

2. Doplňte:

Cíl	Námět	Úkol
Rozvoj poznávacích schopností (pozorování, představivost, myšlení).	a) motivační: Vstávat! Budíček! b) popisný: Informuje čára o něčem, i když nic nepíše či nekreslí? Neverbální sdělení	Čarou vyjádřit ranní vstávání. Interpretace díla jiného autora.
Rozvoj představivosti, tvořivosti, fantazie.	a) motivační: Deštivý a větrný den za oknem. b) popisný: Nefigurativní zobrazení.	<i>Užhořelá přelátá - deštivě</i>
Poznávání výtvarných vyjadřovacích prostředků (barva).	a) motivační: Paní Zima. b) popisný: Jak studí studené barvy?	<i>Žlutá květina - červený papír</i>
Výtvarné vyjadřovací prostředky v alternativním použití.	a) motivační: Veselé židle. b) popisný:	<i>Pokřídlená židle - žlutá</i>
<i>Fantazie - tvořivost</i>	a) motivační: Tabuli je také zima! b) popisný: Oblékání školní tabule.	Dostupným materiálem obléci tabuli (vlastní oděv, papír, provaz).
Rozvoj vnímání výtvarného díla, senzibility	a) motivační: Jeden za všechny, všichni za jednoho! b) popisný: Přátelství - vyjádření vztahu.	<i>Společná práce - veselá láska</i>
Rozvoj tvořivých schopností.	a) motivační: Návrhářem vzorů ložního prádla! b) popisný:	<i>Prádelnice - žlutá</i>
Poznávání výtvarných vyjadřovacích prostředků (technika).	a) motivační: Co si v sadu utrhnu, to si také ... namaluju! b) popisný: Ovoce - malba.	<i>Ovoce - malba</i>
<i>Tvořivé schopnosti - senzibilita</i>	a) motivační: b) popisný:	Utvoření číslice (písmena) z vlastního těla, obkreslení obrysu na papír, barevné dopracování (suchý pastel). Skupinová práce.
<i>Představivost - pozorování - tvořivost</i>	a) motivační: Hurá do cirkusu! b) popisný: Atributy cirkusového prostředí.	<i>Cirkusový stán</i>

1. Setkal(a) jste se již z obsahem RVP ZV jako celkem ? a) ano b) ne
2. Čím Vás obor Výtvarná výchova jako součást jedné ze vzdělávací oblasti RVP ZV - Umění a kultura - překvapil ?
3. Předpokládáte, že pracovat podle RVP ZV při přípravě dlouhodobého plánu výuky výtvarné výchovy i při přípravě na vyučovací jednotku výtvarné výchovy bude obtížné ?
a) ano b) ne Proč ?
4. Co předpokládáte, že bude pro Vás největším problémem ?
5. Při plánování činností ve výtvarné výchově podle RVP ZV začnete patrně pracovat (zaškrtněte): a) s učivem b) s kompetencemi (výstupy) c) s obojím Proč ?
6. Myslíte, že Vám pomohou při tvorbě Vašeho plánu pro výtvarnou výchovu tematické plány, které jste zpracovával(a) doposud ? a) ano b) ne Proč ?
7. Podle jakého vzdělávacího programu jste až dosud pracovala ?
a) VP Základní škola b) VP Obecná škola c) VP Náročná škola
Vyhovovaly Vám osnovy výtvarné výchovy v rámci tohoto vzdělávacího programu ?
a) ano b) ne Proč ?
8. Využil(a) jste některou ze tří dalších alternativních osnov výtvarné výchovy (A,B,C) pro VP Základní škola, které byly v r.2001 publikovány v Učitelských novinách a Věstníku MŠMT ČR (v červenci 2001) ? a) ano b) ne Proč ?
9. Předpokládáte, že po zavedení RVP ZV budete využívat některou verzi současných osnov výtvarné výchovy a) častěji než dosud b) méně než dosud c) vůbec ne Proč ?
10. a) Jak budete řešit případnou neznalost významu některých termínů, uvedených v RVP ZV ?
b) Jakou formu pomoci při zavádění RVP ZV pokládáte ze svého hlediska za nejúčinnější ?

*Nedokážu říci, že podle svých dojmů
se zcela vyřeší!*

A) Přečtěte si, prosím, znovu Očekávané výstupy vzdělávacího obsahu (1-14) pro 1. a 2.období prvního stupně základního vzdělávání (1. období pro 1.-3. roč., 2.období pro 4.a 5.roč .ZŠ). Potom se pokuste se vyjádřit vlastními slovy tyto body:

(1) - rozlišuje a pojmenovává vizuálně obrazné elementy ve vizuálně obrazných vyjádřeních postihujících jeho zážitky, představy a zkušenosti :

(5) - nalézá na základě vlastních zkušeností komunikační obsah ve vizuálně obrazných vyjádřeních, které vybral, upravil, či samostatně vytvořil :

(13) – ověřuje komunikační účinky vizuálně obrazných vyjádření vybraných, upravených či samostatně vytvořených v sociálních vztazích, jichž je účastníkem :

B) Na základě Vašich zápisů v třídní knize /popř. vlastních příprav na výuku , vyberte a uveďte alespoň jednu výtvarnou činnost (námet a úkoly, které měli žáci řešit), která se v Učivu oboru výtvarná výchova RVP/ZV vztahuje k bodu

Rozvíjení smyslové citlivosti

(b) – vizuálně obrazné prostředky pro vyjádření objektů a jejich seskupení – vyjádření vztahů uvnitř a mezi objekty, seskupení do celku pro statické i dynamické chápání interakce s realitou):

Uplatňování subjektivity ve vizuálně obrazném vyjádření

(e) - kategorizace představ, prožitků, zkušeností, poznatků (fantazijní, mytická, symbolická, senzuálně deskriptivní, analytická) – uplatnění při vlastní tvorbě:

Ověřování komunikačních účinků vizuálně obrazného vyjádření

(i) – individuální interpretace v pluralitní komunikaci – pozornost k odlišným interpretacím vizuálně /obrazných vyjádření (samostatně vytvořených a přejatých) v rámci skupin, v nichž se dítě pohybuje, porovnávání odlišných interpretací:

Tento DOTAZNÍK poslouží ke zmapování preferencí úkolů ve Vv u učitele na 1. st. ZŠ

1. Do třídní knihy zapisujete u učební jednotky Vv cíl, námět, úkol, techniku, materiál. Příslušné podtrhnete.

2. Doplňte:

Cíl	Námět	Úkol
Rozvoj poznávacích schopností (pozorování, představivost, myšlení).	a) motivační: Vstávat! Budíček! b) popisný: Informuje čára o něčem, i když nic nepíše či nekreslí? Neverbální sdělení	Čarou vyjádřit ranní vstávání. Interpretace díla jiného autora.
Rozvoj představivosti, tvořivosti, fantazie.	a) motivační: Deštivý a větrný den za oknem. b) popisný: Nefigurativní zobrazení.	
Poznávání výtvarných vyjadřovacích prostředků (barva).	a) motivační: Paní Zima. b) popisný: Jak studí studené barvy?	
Výtvarné vyjadřovací prostředky v alternativním použití.	a) motivační: Veselé židle. b) popisný:	
	a) motivační: Tabuli je také zima! b) popisný: Oblékání školní tabule.	Dostupným materiálem obléci tabuli (vlastní oděv, papír, provaz).
Rozvoj vnímání výtvarného díla, senzibility	a) motivační: Jeden za všechny, všichni za jednoho! b) popisný: Přátelství - vyjádření vztahu.	
Rozvoj tvořivých schopností.	a) motivační: Návrhářem vzorů ložního prádla! b) popisný:	
Poznávání výtvarných vyjadřovacích prostředků (technika).	a) motivační: Co si v sadu utrhnu, to si také ... namaluju! b) popisný: Ovoce - malba.	
	a) motivační: b) popisný:	Utvoření číslice (písmena) z vlastního těla, obkreslení obrysu na papír, barevné dopracování (suchý pastel). Skupinová práce.
	a) motivační: Hurá do cirkusu! b) popisný: Atributy cirkusového prostředí.	

**Příloha č. 5a-c: Ukázky tematických plánů pro výtvarnou výchovu
na školní rok 2004/2005**

VÝTVARNÁ VÝCHOVA

učební plány pro první ročník
školní rok 2004/2005

a)

VÝTVARNÁ VÝCHOVA

učební plány pro první ročník
školní rok 2004/2005

**Třídy: 1. A
1. B**

Měsíc : Zář

Seznamování se správným postupem při kresbě, práci s lepidlem.	(Čtvrtka, voskové pastelky)
Pokusit se kresbou vyjádřit skutečnost-voskové pastelky	Skola-kresba voskovou pastelkou (Čtvrtka, voskové pastelky)
Vyjádření barevné linie- kresba pastelkou	Draci-kresba, skupinová práce (Velká kniha pro malé mistry 4 str. 62, Velká čtvrtka, pastelky)
Pozorování tvarů a barev- nalepování vytrhaného barevného papíru	Mísa s ovocem-kresba + nalepování papíru. Pracovní list č.2 (Voskové pastelky, barevný papír, lepidlo)

Měsíc : Říjen

Seznamování s prací s modelovací hmotou-modelování	Písmena, číslice-modelování, Čj-upevňování znalostí (modelína)
Seznamování se správnou technikou skládání papíru	Papírový pohárek-skládání (barevný papír, provázek a korálek)
Práce s lepidlem a papírem-trhání, mačkání a lepení papíru	Podzimní strom (Velká kniha pro malé mistry 2 str. 140, Čtvrtka, barevný papír, lepidlo)
Seznamování s malbou vodovými barvami	Pyžamo-otisky štětce (Pohádka K. Čapka O pyšné noční košilce, Vodové barvy, štětec, čtvrtka)

Měsíc : Listopad

Upevňování práce se štětcem a vodovými barvami-zapouštění barev do vlhkého podkladu	Podzimní list (Čtvrtka, vodové barvy, řídký škrob, štětec)
Seznamování s prací s temperovou barvou	Podzimní zahrada-otisky barvených listů (Listy stromů, barva, štětec, čtvrtka)
Upevňování správné práce s modelovací hmotou	Modelování písmen, číslic Modelování ovoce (Čj, M-upevňování znalostí, modelína)

Měsíc : Prosinec

Upevňování správné techniky práce s papírem a nůžkami-skládání a stříhání	Sněhové vločky (Bílý papír, nůžky)
Správné držení pastelky, využití prostoru-kresba voskovou pastelkou	Čert a Mikuláš (Čtvrtka, voskové pastelky)
Rozvíjení smyslu pro výtvarný rytmus-zdobení pravidelným	Zvoneček –zdobení květináče malbou

střídáním motivu	(Velká kniha pro malé mistry 2 str. 194 Květináč, štětec, barva)
------------------	---

Měsíc : Leden

Správné držení pastelky, vyplnění prostoru-kresba pastelkou + lepení	Lyžaři (Velká kniha pro malé mistry 2 str.37, Čtvrťka, pastelky, nůžky, lepidlo)
Hra s barvou, využití prostoru	Sněhulák -obtisky korkových zátek (Velká kniha pro malé mistry 2 str. 39, Korkové zátky, vodové barvy, barevná čtvrťka)
Upevňování správné práce s barvou, papírem a lepidlem	Výroba masky na Masopust (Čtvrťka, lepidlo, barevný papír)

Měsíc : Únor

Upevňování správné techniky práce s lepidlem (čistota)-trhání a lepení papíru	Ptáčky a krmítko (Trháme a lepíme str.8,Čtvrťka, barevný papír, lepidlo)
Výtvarné vyjádření lidské postavy v pohybu	Hokejista-kresba voskovou pastelkou (Čtvrťka, voskové pastelky)
Malba na základě vlastního prožitku skutečnosti-malování vodovými barvami	Zasněžená krajina (Vodové barvy, štětec,Zimní vycházka-Prv)

Měsíc : Březen

Pokusit se kresbou vyjádřit prožitek z četby-kresba pastelkou	Ilustrace k pohádce. Navázat na četbu v hodině Čj (Pastelky, čtvrťka)
Seznamovat se s různými autory ilustrací	Prohlížení dětských obrázkových knih (Návštěva knihovny)
Upevňování správné techniky mačkání a lepení krepového papíru	Květina (Krepový papír, lepidlo)
Využití prostoru, hra s linií-kresba pastelkou	Zážitek z vycházky (Projektový den Jaro)

Měsíc : Duben

Upevňování správné techniky práce s papírem, nůžkami a lepidlem (čistota)-stříhání a lepení papíru	Kohout z vajíčka (Velká kniha pro malé mistry 2 str. 86)
	Ptáček a kuřátko-stříhání a lepení papíru

	(Nápady pro sváteční chvíle str. 58)
Hra s barvou a linií	Kraslice-malování vodovými barvami (Vyfouknutá vajíčka, vodové barvy, štětec)
Pokusit se o výtvarné ztvárnění prožitku (využití prostoru)-kresba pastelkou	zoo (Projektový den ZOO)

Měsíc : Květen

Upevňování správné techniky malby vodovými barvami + stříhání papíru, nalepování	Tulipán-malování pro maminku
	Rozkvetlá louka s motýly-malování vodovými barvami, a nalepování
Připomenutí správného postupu při modelování	Pohádková bytost-postava z modelovací hmoty

Měsíc : Červen

Seznámení s kombinovanými technikami-kresba, koláž, tisk	Desky na výkresy (Voskové pastelky, čtvrtka, vodové barvy, nůžky, lepidlo)
Využití celého prostoru čtvrtky-malování vodovými barvami, stříhání, lepení	Život v moři-kolektivní práce (čtvrtky, vodové barvy, štětec, lepidlo)
Svou představu vyjádřit kresbou voskovou pastelkou	Těšíme se na prázdniny, (Voskové pastelky, čtvrtka)

b)

Předmět: Výtvarná výchova II. ročník

Měsíc : Zář

1. kresba voskovkami na zákl. vlastního prožitku	Prázdninový zážitek
2. malba temperovými barvami	Zvíře, se kterým žiji
3. hra s barvou – míchání barev	Motýlí křídla
4. dekorativní písmo	Abeceda

Měsíc : Říjen

1. práce s modelovací hmotou	Postava
2. Dotváření přírodního materiálu tuší	Věc, postava, zvíře dle fantazie
3. otisk listů	Podzimní strom
4. malba vodovými barvami	Příroda na podzim

Měsíc : Listopad

1. malba temper. barvami, kombinovaná kresbou tuší	Podzimní drak
2. obkreslení postavy ,dokreslení pastelkami	Můj spolužák
3. kresba suchými křídami	Návrh struktury na látku
4. Malba temperou na přírodniny	Kouzelný svět

Měsíc : Prosinec

1. hra s linií (tuš, vodové barvy)	Návrh zimního oblečení
2. práce s těstem	Pečeme vánoční cukroví
3. práce s moduritem	Vánoční svícen
4. hra s barvou rozfoukávání	Vánoční ozdoby

Měsíc : Leden

1. kresba úhlem. hrudkou	Strom v zimě
2. práce s modelínou	Moje oblíbená hračka
3. otisk barevné plochy	Svět v zrcadle
4. kresba bílou křídou	Zima

Měsíc : Únor

1. kresba suchými křídami	Ilustrace pohádkového příběhu -
---------------------------	---------------------------------

	leporelo
2. kombin. technika - tiskátka zvířat, dokreslení okolí pastelkami	ZOO
3. malba bílou temperou na tmavý podklad	Struktura sněhové vločky
4. práce s barevnou skvrnou - rozfoukávání, dotváření	Věci kolem nás

Měsíc : Březen

1. dotváření přírodních materiálů dle fantazie	malba temperou na kámen
2. malba temperou vytvoření kontrastu barev	Klaun
3. kresba úhlem	Můj dům
4. kombinace různých barevných technik	Hrajeme si na malíře

Měsíc : Duben

1. malba temperou – vytvoření harmonie barev(zákl. a podvojně barvy)	Pruhovaný svět
2. kresba barevnými tušemi - dekorativní zdobení (rytmické řazení prvků)	Velikonoční vejce
3. otisk ruky,dokreslení tuší	Pohádka Rukavička
4. kresba tužkou	Portrét přítele

Měsíc : Květen

1. práce s moduritem	Brož pro maminku
2. otisk tempery štětcem	Rozkvetlá louka
3. kresba křídami do klovatiny	Pohlednice
4. kresba pastelkami	Ilustrace čteného příběhu

Měsíc : Červen

1. kresba tužkou – zachycení detailu v přírodě	list, stéblo
2. malba temperou – zapouštění barev do vlhkého papíru	Léto
3. kresba suchými křídami	Planeta Štěstí
4. modelování	Ovoce,zelenina

c)

Výtvarná výchova 4

Září

Téma : kolorovaná kresba, Malba

Zážitek z prázdnin	Vlastní ztvárnění dojmů z prázdnin Volná tech. A4
Mísa s ovocem	Správné rozmístění ve formátu a barevnost prvků v zátěži Vodovka, A4
Moje oblíbené zvíře	Zobrazení zvířete, ke kterému máme vztah Volná tech A4
Strom s ovocem	Zachycení stavby stromu, dolepení ovoce Tempera, koláž A3

Říjen

Téma : hra s barvou, Malba, Kresba

Staré auto	Detailní zachycení kresby starého auta, správné poměry velikostí jednotlivých částí Kolorovaná kresba, dokreslení detailu tuží A4, vodovka, Foto auta
Stromy ve čtyřech ročních obdobích	Malba stromu v proměnách roku A3,tempera
Větvička šípku	Zachycení přírodniny ve věrné podobě ½ A4,vodovka,foto šípku
Podzimní list	Propíjení teplých podzimních odstínů, zachycení žilnatiny listu, hra s barvou, akvarel,tuž,A4

Listopad

Téma : aranžování, Kolorovaná kresba, Malba

Loutka z vařečky	Vytvoření postavičky naaranžováním předmětu denní potřeby Krátké představení postavičky Vařečka, fix, vlna, textilie, lepidlo, nůžky,nit, provázek
Vesmír	Barevná fantazie na téma vesmír Tempera, A3
Pohádková postava	Kresba pohádkové postavy na základě již vytvořené slohové práce A4, kolorovaná kresba, MPV sloh
Portrét celebrity	Domalování druhé poloviny obličeje A4, fotografie, MPV sloh

Prosinec

Téma : lidové tradice a zvyky

Cert	Portrét tváře dle fantazie
------	----------------------------

	Voskovka, vodovka A4
Okno do zimy	Vytvoření otvácího okna Zimní krajinka metodou stříkání přes šablonu A5, netradiční technika, MPV Pč
Kapr	Modelování v ploše, výtvarné využití otisku struktury Modelovací hmota, terakota

Leden

Téma : kolorovaná kresba, Modelování

Zimní sporty	Zachycení postavy v pohybu Kolorovaná kresba, A4
Krmelec- jak se vede zvířátkům v zimě	Malba zimní krajiny se zvířátky na základě citového prožitku, sníh není vždy bílý Malba tempera, A3, Foto zimní krajiny MPV Pč
Dům	Modelování v ploše, kontrast hnědé a bílé Modelovací hmota-terakota, alabastr
Zhotovení masky masopustní	Domalování a zdobení papírového vodnického klobouku Krepák, tempera, MPV Pč

Únor

Téma : modelování, Písmo, Hra s barvou

Figurka	Zhotovení a vymalování, figurky z plátu od vajec Papírové plátě od vajec
Písmenko pro prvníky	Zhotovení jedné stránky pro vyvození písmene- písmeno+obrázek+řikanka Pastelky, fixy, koláž A3
Na cizí planetě	Pestrobarevné zachycení mimozemské krajiny metodou otiskování barevných skvrn A4, vodovka

Březen

Téma : malba, Kresba

Pravěk	Zhotovení dioramatu na základě shlédnutí videa A3(2xA4), putování s dinosaury, MPV Pč-dokončení
Město	Namalování jednotlivých prvků města- domy, vytvoření kolekt.práce Balící papír, čtvrtka A4, tempera
Šplhající postava	Zhotovení výzdoby k soutěži ve šplhu Kolor.kresba, balící papír, práce dvojic
Naši zpěvní ptáci	Zhotovení jedné stránky atlasu ptactva Kolorovaná kresba A4, vodovka

Duben

Téma : kresba, Malba, Lidové tradice a zvyky

Křížovatka	Kresba křídou na chodník Kolektivní práce
Kraslice	Zhotovení vlastní kraslice technikou polepování Ovesné vlošky
Barevní koně	Malba koní na louce, barevná fantazie, sladění barev Tempera, hra s barvou
Comics	Vytvoření historického comicsu na základě přečtené pověsti pastelka

Květen

Téma : malba, Kresba

Kytice květin	Malba podle předlohy Tempera A3
Můj pan učitel, paní učitelka	Kresba svého vyučujícího Volná technika A4
Portrét spolužáka	Poznáš, kdo to je? Volná technika A4, soutěž
Pohlednice ze Svp	Vlastní pohlednice z korespondenčního lístku pastelky

Červen

Téma : kolorovaná kresba

Co jsem prožil na Svp	Zachycení vlastního zážitku Vodovka A4
Sportovní den	Postava atleta v pohybu Suchá křída A3
Prázdniny mých snů	Kresba vl. Fantazie Volná technika A4
Zhodnocení práce, úklid třídy	

**Příloha č. 6a-c: Ukázky tematických plánů pro výtvarnou výchovu
na školní rok 2005/2006**

výtvarná výchova

učební plány pro první ročník
školní rok 2005 / 2006

TYG: 1.A
1.B

Třídní učitelky: Lada Dlubalová
Mgr. Hana Mikšíková

Výtvarná výchova Lada Dlubalová

Výtvarná výchova

učební plány pro první ročník
školní rok 2005 / 2006

Třídy: 1. A
1. B

Třídní učitelky: Lada Dlubalová
Mgr. Hana Mikšíková

Vypracovala: Lada Dlubalová

TÉMATICKÝ PLÁN VÝTVARNÁ VÝCHOVA 1. ROČNÍK

2005/5006

Měsíc : **Září**

Učivo	Kompet	Evaluaace (vyhodnocení)	Poznámky, pomůcky, patolog. jevy, mezipředmětové vztahy
Seznamování se správným postupem při kresbě, práci s lepidlem. Pokusit se kresbou vyjádřit skutečnost-voskové pastelky	1 2 3	Škola-kresba voskovou pastelkou	Čtvrtka, voskové pastelky
Vyjádření barevné linie-kresba pastelkou	4	Draci-kresba, skupinová práce	Velká kniha pro malé mistry 4" str.62 Velká čtvrtka, pastelky
Pozorování tvarů a barev-nalepování vytrhaného barevného papíru	5 6	Mísa s ovocem-kresba + nalepování papíru.	Pracovní list č.2 Voskové pastelky, barevný papír, lepidlo

Měsíc : **Říjen**

Učivo	Kompet	Evaluaace (vyhodnocení)	Poznámky, pomůcky, patolog. jevy, mezipředmětové vztah
Seznamování s prací s modelovací hmotou-modelování	1 2	Písmena, číslice-modelování	Čj-upevňování znalostí modelína
Seznamování se správnou technikou skládání papíru.	3	Papírový pohárek-skládání	barevný papír (provázek a korálek)
Práce s lepidlem a papírem-trhání, mačkání a lepení papíru	4 5	Podzimní strom	Velká kniha pro malé mistry 2 str.140 Čtvrtka, barevný papír, lepidlo
Seznamování s malbou vodovými barvami	6	Pyžamo-otisky štětce	Pohádka K. Čapka O pyšné noční košilce Vodové barvy, štětec, čtvrtka

Měsíc : Listopad

Učivo	Kompet	Evaluaace (vyhodnocení)	Poznámky, pomůcky, patolog. jevy, mezipředmětové vztah
Upevňování práce se štětcem a vodovými barvami-zapouštění barev do vlhkého podkladu	1 2	Podzimní list	Čtvrtka, vodové barvy, řídký škrob, štětec
Seznamování s prací s temperovou barvou	3	Podzimní zahrada- otisky barvených listů	Listy stromů, barva, štětec, čtvrtka
Upevňování správné práce s modelovací hmotou	4 5 6	Modelování písmen, číslic Modelování ovoce	Čj, M-upevňování znalostí modelína

Měsíc : Prosinec

Učivo	Kompet	Evaluaace (vyhodnocení)	Poznámky, pomůcky, patolog. jevy, mezipředmětové vztah
Upevňování správné techniky práce s papírem a nůžkami- skládání a stříhání	1 2	Sněhové vločky	Bílý papír, nůžky
Správné držení pastelky, využití prostoru-kresba voskovou pastelkou	3 4	Čert a Mikuláš	Čtvrtka, voskové pastelky
Rozvíjení smyslu pro výtvarný rytmus-zdobení pravidelným střídáním motivu	5 6	Zvoneček-zdobení květináče malbou	Velká kniha pro malé mistry 2 str.194 Květináč, štětec, barva

Měsíc : Leden

Učivo	Kompet	Evaluaace (vyhodnocení)	Poznámky, pomůcky, patolog. jevy, mezipředmětové vztah
Správné držení pastelky, vyplnění prostoru-kresba pastelkou + lepení	1 2	Lyžaři	Velká kniha pro malé mistry 2 str.37 Čtvrtka, pastelky, nůžky, lepidlo

Hra s barvou, využití prostoru	3 4 5 6	Sněhulák-obtisky korkových zátek	Velká kniha pro malé mistry 2 str.39 Korkové zátky, vodové barvy, barevná čtvrtka
Upevňování správné práce s barvou, papírem a lepidlem		Výroba masky na Masopust	Čtvrtka, lepidlo, barevný papír

Měsíc : **Únor**

Učivo	Kompet	Evaluaace (vyhodnocení)	Poznámky, pomůcky, patolog. jevy, mezipředmětové vztah
Upevňování správné techniky práce s lepidlem (čistota)-trhání a lepení papíru	1 2	Ptáčky a krmítko	Trháme a lepíme str.8 Čtvrtka, barevný papír, lepidlo
Výtvarné vyjádření lidské postavy v pohybu	3 4	Hokejista-kresba voskovou pastelkou	Čtvrtka, voskové pastelky
Malba na základě vlastního prožitku skutečnosti-malování vodovými barvami	5 6	Zasněžená krajina	Vodové barvy, štětce Zimní vycházka-Prv

Měsíc : **Březen**

Učivo	Kompet	Evaluaace (vyhodnocení)	Poznámky, pomůcky, patolog. jevy, mezipředmětové vztah
Pokusit se kresbou vyjádřit prožitek z četby-kresba pastelkou	1 2	Ilustrace k pohádce	Navázat na četbu v hodině Čj Pastelky, čtvrtka
Seznamovat se s různými autory ilustrací	3	Prohlížení dětských obrázkových knih	Návštěva knihovny
Upevňování správné techniky mačkání a lepení krepového papíru	4 5	Květina	Krepový papír, lepidlo
Využití prostoru, hra s linií-kresba pastelkou	6	Zážitek z vycházky	Projektový den Jaro

Měsíc : Duben

Učivo	Kompet	Evaluaace (vyhodnocení)	Poznámky, pomůcky, patolog. jevy, mezipředmětové vztah
Upevňování správné techniky práce s papírem, nůžkami a lepidlem (čistota)-stříhání a lepení papíru	1	Kohout z vajíčka	Velká kniha pro malé mistry 2 str. 86
	2	Ptáček a kuřátko-stříhání a lepení papíru	Nápady pro sváteční chvíle str.58
	3		
Hra s barvou a linií	4	Kraslice-malování vodovými barvami	Vyfouknutá vajíčka, vodové barvy, štětec
Pokusit se o výtvarné ztvárnění prožítka (využití prostoru)-kresba pastelkou	5	ZOO	Projektový den ZOO
	6		

Měsíc : Květen

Učivo	Kompet	Evaluaace (vyhodnocení)	Poznámky, pomůcky, patolog. jevy, mezipředmětové vztah
Upevňování správné techniky malby vodovými barvami + stříhání papíru, nalepování	1	Tulipán-malování pro maminku	Nápady pro sváteční chvíle str.58
	2		
	3	Rozkvetlá louka s motýly-malování vodovými barvami, a nalepování	Nápady pro celý rok str.35 Vodové barvy, štětec, lepidlo, čtvrtka
	4		
Připomenutí správného postupu při modelování	5	Pohádková bytost-postava z modelovací hmoty	modelína
	6		

Měsíc : Červen

Učivo	Kompet	Evaluaace (vyhodnocení)	Poznámky, pomůcky, patolog. jevy, mezipředmětové vztah
Seznámení s kombinovanými technikami-kresba, koláž, tisk	1	Desky na výkresy	Voskové pastelky, čtvrtka, vodové varvy, nůžky, lepidlo
	2		
	3		

Využití celého prostoru čtvrtky- malování vodovými barvami, stříhání, lepení	4	Život v moři- kolektivní práce	Čtvrtky, vodové barvy, štětec, lepidlo
	5		
Svou představu vyjádřit kresbou voskovou pastelkou	6	Těšíme se na prázdniny	Voskové pastelky, čtvrtka

Předmět: Výtvarná výchova 11.ročník

Měsíc:září

učivo	kompetence	evaluace (vyhodnocení)	poznámky, pomůcky, patologické jevy
kresba voskovkami na zákl.vlastního prožitku	1 2 4 6	Prázdninový zážitek	
malba temperovými barvami		Zvíře,se kterým žiji	
hra s barvou – míchání barev		Motýlí křídla	
dekorativní písmo		Abeceda	..

Měsíc:říjen

učivo	kompetence	evaluace (vyhodnocení)	poznámky, pomůcky, patologické jevy
práce s modelovací hmotou	1 2 4 6	Postava	
dotváření přírodního materiálu tuší		Věc,postava,zvíře dle fantazie	
otisk listů		Podzimní strom	
malba vodovými barvami		Příroda na podzim	

Měsíc: listopad

učivo	kompetence	evaluace (vyhodnocení)	poznámky, pomůcky, patologické jevy
malba temper. barvami, kombi novaná kresbou tuší	1 2 4 6	Podzimní drak	
obkreslení postavy, dokreslení pastelkami		Můj spolužák	
kresba suchými křídami		Návrh struktury na látku	
malba temperou na přírodniny		Kouzelný svět	

Měsíc: prosinec

učivo	kompetence	evaluace (vyhodnocení)	poznámky, pomůcky, patologické jevy
hra s linií (tuš, vodové barvy)	1 2 4 6	Návrh zimního oblečení	
práce s těstem		Pečeme vánoční cukroví	
práce s moduritem		Vánoční svícen	
hra s barvou - rozfoukávání		Vánoční ozdoby	

Měsíc: leden

učivo	kompetence	evaluace (vyhodnocení)	poznámky, pomůcky, patologické jevy
kresba úhlem. hrudkou	1 2 3	Strom v zimě	
práce s modelínou	5 6	Moje oblíbená hračka	
otisk barevné plochy		Svět v zrcadle	
kresba bílou křídou		Zima	

5

Měsíc: únor

učivo	kompetence	evaluace (vyhodnocení)	poznámky, pomůcky, patologické jevy
kresba suchými křídami	1 2 3 5 6	Ilustrace pohádkového příběhu - leporelo	
kombin. technika – tiskátka zvířat, dokreslení okolí pastelkami		ZOO	
malba bílou temperou na tmavý podklad		Struktura sněhové vločky	
práce s barevnou skvrnou – rozfukávání, dotváření		Věci kolem nás	

Měsíc:březen

učivo	kompetence	evaluace (vyhodnocení)	poznámky, pomůcky, patologické jevy
dotváření přírodních materiálů dle fantazie	1 2 3	malba temperou na kámen	
malba temperou – vytvoření kontrastu barev	5 6	Klaun	
kresba úhlem		Můj dům	
kombinace různých barevných technik		Hrajeme si na malíře	

Měsíc:duben

učivo	kompetence	evaluace (vyhodnocení)	poznámky, pomůcky, patologické jevy
malba temperou – vytvoření harmonie barev(zákl. a podvojně barvy)	1 2 3 5 6	Pruhovaný svět	
kresba barevnými tušemi – dekorativní zdobení (rytmické řazení prvků)		Velikonoční vejce	
otisk ruky,dokreslení tuší		Pohádka Rukavička	
kresba tužkou		Portrét přítele	

Měsíc:květen

učivo	kompetence	evaluace (vyhodnocení)	poznámky, pomůcky, patologické jevy
práce s moduritem	1	Brož pro maminku	
	2		
	3	Rozkvetlá louka	
otisk tempery	5		
štetcem	6	Pohlednice	
kresba křídami do klovatiny		Ilustrace čteného příběhu	
kresba pastelkami			

Měsíc:cerven

učivo	kompetence	evaluace (vyhodnocení)	poznámky, pomůcky, patologické jevy
kresba tužkou – zachycení detailu v přírodě	1	list,stéblo.....	
	2		
	3		
	5		
malba temperou – zapouštění barev do vlhkého papíru	6	Léto	
kresba suchými křídami		Planeta Štěstí	
modelování		Ovoce,zelenina	

Měsíc : září

**Téma : kolorovaná kresba
Malba**

Učivo	Kompetence	Evaluaace	Poznámky,pomůcky
Zážitek z prázdnin	6	Vlastní ztvárnění dojmů z prázdnin	Volná tech. A4
Mísa s ovocem	6	Správné rozmístění ve formátu a barevnost prvků v zátiží	Vodovka, A4
Moje oblíbené zvíře	6	Zobrazení zvířete, ke kterému máme vztah	Volná tech A4
Strom s ovocem	6	Zachycení stavby stromu, dolepení ovoce	Tempera, koláž A3

Měsíc : říjen

**Téma : hra s barvou
Malba
Kresba**

Učivo	Kompetence	Evaluaace	Poznámky,pomůcky
Staré auto	6	Detailní zachycení kresby starého auta, správné poměry velikostí jednotlivých částí	Kolorovaná kresba, dokreslení detailu tuží A4, vodovka
Stromy ve čtyřech ročních obdobích	6	Malba stromu v proměnách roku	Foto auta A3,tempera
Větvička šípku	6	Zachycení přírodniny ve věrné podobě	1/2A4,vodovka, foto šípku
Podzimní list	6	Propíjení teplých podzimních odstínů,zachycení žilnatiny listu	hra s barvou, akvarel,tuž, A4

Měsíc : listopad

Téma : aranžování

Malba

Kolorovaná kresba

Učivo	Kompetence	Evaluační	Poznámky, pomůcky
Loutka z vařečky	6	Vytvoření postavičky naaranžováním předmětu denní potřeby Krátké představení postavičky Barevná fantazie na téma vesmír	Vařečka, fix, vlna , textilie, lepidlo, nůžky, nit, provázek
Vesmír	6		Tempera, A3
Pohádková postava	6	Kresba pohádkové postavy na základě již vytvořené slohové práce	A4, kolorovaná kresba MPV sloh
Portrét celebrity	6	Domalování druhé poloviny obličeje	A4, fotografie MPV sloh

Měsíc : prosinec

Téma : lidové tradice a zvyky

Učivo	Kompetence	Evaluační	Poznámky, pomůcky
Cert	6	Portrét tváře dle fantazie	Voskovka, vodovka A4
Okno do zimy	6	Vytvoření otvácího okna Zimní krajinka metodou stříkání přes šablonu	A5, netradiční technika MPV Pč
Kapr	6	Modelování v ploše, výtvarné využití otisku struktury	Modelovací hmota, terakota

Měsíc : leden

Téma : malba

Kolorovaná kresba

Modelování

Učivo	Kompetence	Evaluaace	Poznámky,pomůcky
Zimní sporty	6	Zachycení postavy v pohybu	Kolorovaná kresba,A4
Krmelec- jak se vede zvířátkům v zimě	6	Malba zimní krajiny se zvířátky na základě citového prožitku,sníh není vždy bílý	Malba tempera, A3 Foto zimní krajiny MPV Přv
Dům	6	Modelování v ploše,kontrast hnědé a bílé	Modelovací hmota-terakota,alabastr
Zhotovení masopustní masky	6	Domalování a zdobení papírového vodnického klobouku	Krepák,tempera,MPV Pč

Měsíc : únor

Téma : modelování

Písmo

Hra s barvou

Učivo	Kompetence	Evaluaace	Poznámky, pomůcky
Figurka	6	Zhotovení a vymalování figurky z plata od vajec	Papírové plato od vajec
Písmenko pro prvňáky	6	Zhotovení jedné stránky pro vyvození písmene- Písmeno +obrázek+řikanka	Pastelky,fixy,koláž A3
Na cizí planetě	6	Pestrobarevné zachycení mimozemské krajiny metodou otiskování barevných skvrn	A4, vodovka

Měsíc : březen

**Téma : malba
Kresba**

Učivo	Kompetence	Evaluaace	Poznámky,pomůcky
Pravěk	6	Zhotovení dioramatu na základě shlédnutí videa	A3(2xA4),putování s dinosaurů, MPV Pč-dokončení
Město	6	Namalování jednotlivých prvků města- domy ,vytvoření kolekt.práce	Balící papír,čtvrťkaA4,tempera
Šplhající postava	6	Zhotovení výzdoby k soutěži ve šplhu	Kolor.kresba,balící papír,práce dvojic
Naši zpěvní ptáci	6	Zhotovení jedné stránky atlasu ptactva	Kolorovaná kresba A4,vodovka

Měsíc : duben

**Téma : kresba
Malba
Lidové tradice a zvyky**

Učivo	Kompetence	Evaluaace	Poznámky,pomůcky
Křížovatka	6	Kresba křídou na chodník	Kolektivní práce
Kraslice	6	Zhotovení vlastní kraslice technikou polepování	Ovesné vlošky
Barevné koně	6	Malba komi na louce, barevná fantazie, sladění barev	Tempera, hra s barvou
Comics	6	Vytvoření historického comicsu na základě přečtené pověsti	pastelka

Měsíc : květen

**Téma : malba
Kresba**

Učivo	Kompetence	Evaluaace	Poznámky,pomůcky
Kytice květin	6	Malba podle předlohy	Tempera A3
Můj pan učitel,paní učitelka	6	Kresba svého vyučujícího	Volná technika A4
Portrét spolužáka	6	Poznáš,kdo to je?	Volná technika A4,soutěž
Pohlednice ze Švp	6	Vlastní pohlednice z korespondenčního lístku	pastelky

Měsíc : červen

Téma : kolorovaná kresba

Učivo	Kompetence	Evaluaace	Poznámky, pomůcky
Co jsem prožil na Švp	6	Zachycení vlastního zážitku	Vodovka A4
Sportovní den	6	Postava atleta v pohybu	Suchá křída A3
Prázdniny mých snů	6	Kresba vl. Fantazie	Volná technika A4
Zhodnocení práce, úklid třídy	6		

**Příloha č. 7a-d: Ukázky zápisů v třídních knihách z vyučování
výtvarné výchovy**

...prohlašuji, že před zápisem „učiva“ zveřejní, že křesťanky pro přeměny
...výtvarnou výchovu byly spojené s národní
...a je to tedy platný pro oba předměty.)

...naš, info: sem, zúčastnění zúčastnění, vyšší, malba

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

...malba, výtvarná, výtvarná, výtvarná

a)

Třída 3.B

(znaménko + před zápisem „učiva“ značí, že kolonky pro předměty pracovní činnosti a výtvarnou výchovu byly spojené složenou závorkou a zápis byl tedy platný pro oba předměty.)

- + „Zvoneček“ – natř. Inkoustem, zdobení zmizíkem, vystř., mašle
- + kapr – voskovka, vodovka, stříhání
- + výroba vánočního přání – zvoneček
Malba vodovými barvami – „paní zima“
Pohádka „Otesánek“ – kresba Otesánka voskovkami
- + čepice, rukavice – malba, Kresba **úhlem** – dekor. vzory
- + Výroba „Večerníčka“ – Kresba černým **úhlem**
- + výroba masopust. Masky – „Muchomůrka“
- + lidské tělo – obkresl. Těla dítěte – dokreslení voskovkami
Výuka v 1.a
- + Děti rozděleny
- + Portrét Kamaráda – kresba tužkou, malba vodovými barvami
- + Výroba velikonočního zajíce – skládání z barev. Papíru – dokreslení
- + Výroba velikon. zajíce, vajíčka – dekor. zdobení – voskovky
- + „Papírový svět“ – Kresba, vystřížení geom. tvarů, sestavení, nalepení obrázku
- + „Moje první Kniha – Já a můj svět“ – ilustrace
- + „Moje první Kniha – Já a můj svět“
Divadelní představení
- + Výroba vlaštovky x hnízda – malba, technika mačkání papíru, lepení
- + výroba květiny z papíru pro maminky – Den matek
„Moje první kniha“ – téma Já a Kamarádi, škola
- + Výroba mísy s ovocem – malba, vystřížení, lepení, zapouštění barvy
- + Malba temperou – obtisk (motýl)
- + výroba papír. Loutek, vlajek
- + kresba voskovkami – zvíře ze ZOO Liberec
- + „Akvárium“ – výroba rybiček – technika mačkání Krep. Papíru, lepení
- + Kresba tužkou v přírodě
- + Úklid třídy

b)

Třída 4.B

Naše prázdniny – voskové barvy, pastelky

Listy – rozfukávání barev

Botanicus – Co jsme viděli na výletě

Vytahování tuší – nářadí

Projekt – maskot třídy

Sklárna – jak se pracuje ve sklárně, exkurze

Pozvánka na soutěž.

Soutěž – Pražský voříšek.

Výroba vánoční pozvánky.

Vánoční – besídka

Zimní hry – voskovky, vodové barvy.

Pravidelné obrazce – abstrakce

Abstrakce – dokončení

Turistické značky – mapa, vodové barvy

Pravěké kresby – mačkání mokrého papíru, kresba uhlem

Pravěké kresby – zapsáno omylem 2.2.

Zapíjení barev – nálada.

Přání ke Dni učitelů pro bývalé pracovníky.

Postava

Velikonoční slepice, kuře.

Kresba nohou, ústy. Postižení malíři.

Razítko – mod. hmota, tempery.

Návrh desky knihy

Jak jsme lovíli živočichy – příspěvek do časopisu.

Vyšívání ke Dni matek

Návrh vlajky na ŠVP.

Návrh na vlajky družstev.

Výroba vlajky na ŠVP - mléko, křída, zažehlování

Výzdoba deníčku – ilustrace k listu

Profil kamaráda – výstava „Poznáme se?“

Zážitek z olympijského dne

Výzdoba třídy na r 2005/2006 – dějiny, Evropa

Výresy – téma Dějiny, Evropa

Úklid třídy – prázdniny

c)

Třída 1.A

Vizitka

Seznámení s barvou

Jablko s červíkem

Ježek s jablíčky

Podzimní listopad modelujeme písmenka, která známe

Podzimní deštníky – vodovými barvami

Večerníček z pohádky – pastelky, výkres.

Není vyučována

Ztvárnění pohádky „O Smolíčkovi“

Obtiskování listů vodovými barvami.

Není vyučováno – zkouška na slavnost

Zima – stavíme sněhuláka

Čert a Mikuláš

Vánoční kapr – voskovými pastelkami, obkreslování, vystřihování,
vodové barvy +pč

Vánoční stromeček-dárky-pastelky.

Není vyučováno

Zimní čepice a rukavice – vodové barvy.

Zimní krajina – vodovými barvami – dětské hry.

Není vyučována – divadlo

Zvířata v zimě

Není vyučováno – Masopust

Hra s voskovými pastelkami – návrh na závěs.

Pes u své boudy

„Spejbl a Hurvínek“ – Co jsme viděli v divadle. – pastelkou.

Svátky jara – Velikonoce – Kuřátko s vajíčkem

Velikonoční vajíčko, zdobení vosk. Pastelkami, vodovky.

Není vyučována

Rozfoukávání kaněk, domalovávání obrázků.

Návrhy na látky – voskovými pastelkami.

Dokreslování pastelkami ke kuřátku – krajinu

Vlaštovka – šablona, vystřihování, vodové barvy.návštěva knihovny

Kytka ke Dni matek

Obrázek ze Švp

Obrázek ze Švp – Co se mi líbilo

Pohádka – vodové barvy

Sluníčko se stromy a kytičkami. Voskové pastelky.

Motýl – vybarvování.

Kočka

Kam pojedeme na prázdniny.

Prázdniny

d)

Třída 4.A

Zážitek z prázdnin

List dubu – vodovka

Geometrické tvary – střídání barevné škály.

Geometrické tvary a barvy – vodové barvy.

Erb – stavovské znamení.

Nářadí – kresba vodovkou a tuší

Stavby hlavního města – vycházka

Maskot třídy

Dokreslení výstřižku z novin.

Korále.

Zvonek, hvězda, stromek – dekorace.

Čerti.

Dekorace do oken – Zima

Přáníčko a jmenovky na dárky

Ozdoby na stromeček

Domy hist. Prahy – inkoust – zmizík.

Zimní sporty

Zimní sporty – dokončení

Turistické značky.

Masopust – maska

Moje rodina

Těšíme se na jaro

Vzory podstatných jmen – skup. Práce

Obal na CD – vlastní návrh.

Mísa s kraslicemi.

Jarní krajina – malování za mokra

Obrázek v mléce – zažehlený.

Ilustrace k pohádce

Ilustrace k pohádce – dokončení.

Dárek pro maminku

Vlajky – na školu v přírodě

Označení na dveře na ŠVP

Portrét kamaráda – profil.

Zážitek ze školy v přírodě.

Žába v hrníčku.

Už brzy budou prázdniny.

Instrukce : Bodový rozsah pro každou položku je 1 – 5 bodů (max. 100 bodů)

I. Projektování - volba výtvarného úkolu a jeho didaktické zpracování

1. Originalita nápadu při výběru výtvarného úkolu zadávaného dětem.....
2. Smysl zadaného úkolu, jeho „obhajitelnost“ jako prostředku osvojování učiva výtvarné výchovy a přínosu pro obecný rozvoj dítěte i jeho výtvarnou kultivaci
3. Modifikace výtvarného nápadu (úkolu) pro konkrétní věkovou skupinu (určitý typ postižení dítěte).....
4. Soulad zadaného úkolu s námětem a dalšími realizačními výtvar. prostředky
5. Návaznost úkolu v tematické či metodické řadě při osvojování výtvarného učiva.....
6. Stanovení vhodných kritérií pro hodnocení výsledků, kterých děti hodině dosáhly

II. Realizace - posloupnost fází a kroků realizace výtvarného úkolu s dětmi

7. Navázání kontaktu s dětmi, tvoření stimulující sociální atmosféry ve třídě.....
8. Jasná formulace úkolu jako prostředku osvojování učiva výtvarné výchovy a ověření, zda děti úkol pochopily.....
9. Uplatnění výtvarného úkolu v návaznosti na úkoly předchozí, popř. příští; opakování , třídění a uspořádání předchozích výtvarných zkušeností dětí a jejich aktualizace
10. Účinné zprostředkování nových zkušeností.....
11. Zřetelné didaktické členění jednotlivých fází řešeného úkolu
12. Vytvoření dostatečného prostoru pro vlastní tvořivé přístupy dětí.....
13. Promyšlené a účinné organizační zajištění výtvarné činnosti dětí.....

III. Hodnotící (sebe) reflexe

14. Vlastní orientace učitele v oblasti výtvarných prostředků a činností
15. Vlastní orientace učitele v příslušné odborné terminologii, její funkční využívání při výuce.....
16. Náhled vyučující(ho) na dosažené výsledky z hlediska jejich výtvarné úrovně
17. Vlastní náhled vyučující(ho) na dosažené výsledky z hlediska jejich vzděl., zisku“
18. Náhled vyučující(ho) na vlastní činnost pedagogickou (příčiny úspěchu dětí při řešení výtvarného úkolu
19. Poučitelnost učitele ze zdarů i chyb a schopnost hledat cesty ke zlepšení vlastní pedagogické činnosti ve Vv.....
20. Schopnost vysvětlovat své záměry a obhajovat zvolené způsoby jejich realizace.....

Příloha č. 9:

Ukázka

archu

41 bodů

Instrukce : Bodový rozsah pro každou položku je 1 – 5 bodů (max. 100 bodů)

I. Projektování - volba výtvarného úkolu a jeho didaktické zpracování

1. Originalita nápadu při výběru výtvarného úkolu zadávaného dětem 2
2. Smysl zadaného úkolu, jeho „obhajitelnost“ jako prostředku osvojování učiva výtvarné výchovy a přínosu pro obecný rozvoj dítěte i jeho výtvarnou kultivaci 2 (vzdělání)
3. Modifikace výtvarného nápadu (úkolu) pro konkrétní věkovou skupinu (určitý typ postižení dítěte) 4
4. Soulad zadaného úkolu s námětem a dalšími realizačními výtvar. prostředky 2
5. Návaznost úkolu v tematické či metodické řadě při osvojování výtvarného učiva 1
6. Stanovení vhodných kritérií pro hodnocení výsledků, kterých děti hodině dosáhly 0

II. Realizace - posloupnost fází a kroků realizace výtvarného úkolu s dětmi

7. Navázání kontaktu s dětmi, tvoření stimulující sociální atmosféry ve třídě 5
8. Jasná formulace úkolu jako prostředku osvojování učiva výtvarné výchovy a ověření, zda děti úkol pochopily 3
9. Uplatnění výtvarného úkolu v návaznosti na úkoly předchozí, popř. příští; opakování, třídění a uspořádání předchozích výtvarných zkušeností dětí a jejich aktualizace 1
10. Účinné zprostředkování nových zkušeností 3
11. Zřetelné didaktické členění jednotlivých fází řešeného úkolu 2
12. Vytvoření dostatečného prostoru pro vlastní tvořivé přístupy dětí 2
13. Promyšlené a účinné organizační zajištění výtvarné činnosti dětí 4

III. Hodnotící (sebe) reflexe

14. Vlastní orientace učitele v oblasti výtvarných prostředků a činností 2
15. Vlastní orientace učitele v příslušné odborné terminologii, její funkční využívání při výuce 1
16. Náhled vyučující(ho) na dosažené výsledky z hlediska jejich výtvarné úrovně 1
17. Vlastní náhled vyučující(ho) na dosažené výsledky z hlediska jejich vzděl. „zisku“ 1
18. Náhled vyučující(ho) na vlastní činnost pedagogickou (příčiny úspěchu dětí při řešení výtvarného úkolu) 2
19. Poučitelnost učitele ze zdarů i chyb a schopnost hledat cesty ke zlepšení vlastní pedagogické činnosti ve Vv 2
20. Schopnost vysvětlovat své záměry a obhajovat zvolené způsoby jejich realizace 1

41 bodů

Instrukce : Bodový rozsah pro každou položku je 1 – 5 bodů (max. 100 bodů)

I. Projektování - volba výtvarného úkolu a jeho didaktické zpracování

1. Originalita nápadu při výběru výtvarného úkolu zadávaného dětem 2
2. Smysl zadaného úkolu, jeho „obhajitelnost“ jako prostředku osvojování učiva výtvarné výchovy a přínosu pro obecný rozvoj dítěte i jeho výtvarnou kultivaci 5
3. Modifikace výtvarného nápadu (úkolu) pro konkrétní věkovou skupinu (určitý typ postižení dítěte)..... 4
4. Soulad zadaného úkolu s námětem a dalšími realizačními výtvar. prostředky 3
5. Návaznost úkolu v tematické či metodické řadě při osvojování výtvarného učiva 3
6. Stanovení vhodných kritérií pro hodnocení výsledků, kterých děti hodině dosáhly 5

II. Realizace - posloupnost fází a kroků realizace výtvarného úkolu s dětmi

7. Navázání kontaktu s dětmi, tvoření stimulující sociální atmosféry ve třídě..... 5
8. Jasná formulace úkolu jako prostředku osvojování učiva výtvarné výchovy a ověření, zda děti úkol pochopily..... 5
9. Uplatnění výtvarného úkolu v návaznosti na úkoly předchozí, popř. příští; opakování, třídění a uspořádání předchozích výtvarných zkušeností dětí a jejich aktualizace 3
10. Účinné zprostředkování nových zkušeností..... 4
11. Zřetelné didaktické členění jednotlivých fází řešeného úkolu 3
12. Vytvoření dostatečného prostoru pro vlastní tvořivé přístupy dětí..... 5
13. Promyšlené a účinné organizační zajištění výtvarné činnosti dětí..... 5

III. Hodnotící (sebe) reflexe

14. Vlastní orientace učitele v oblasti výtvarných prostředků a činností 4
15. Vlastní orientace učitele v příslušné odborné terminologii, její funkční využívání při výuce..... 5
16. Náhled vyučující(ho) na dosažené výsledky z hlediska jejich výtvarné úrovně 5
17. Vlastní náhled vyučující(ho) na dosažené výsledky z hlediska jejich vzděl. „zisku“..... 5
18. Náhled vyučující(ho) na vlastní činnost pedagogickou (příčiny úspěchu dětí při řešení výtvarného úkolu 5
19. Poučitelnost učitele ze zdarů i chyb a schopnost hledat cesty ke zlepšení vlastní pedagogické činnosti ve Vv..... 5
20. Schopnost vysvětlovat své záměry a obhajovat zvolené způsoby jejich realizace... 5

87 b.

**Příloha č. 11: Záznam z jedné pozorované vyučovací jednotky
výtvarné výchovy**

Učitel, učitelská #

Vyučovací jednotka proběhla dne 15. listopadu 2005 ve třídě 4.B. Záznam byl proveden pouze v písemné formě. Zachytil promluvy učitelky k žákům (U) a zásadní výroky žáků (Ž).

U: „*My si dnes zkusíme techniku, už jsme to dělali,*“ ukazuje v knížce K. Cikánové.

U: „*Nakreslíme ornament na čtvrtku, potom ornament vybarvíme voskovými barvami, až všechny části vyplníme, přetřeme jakoby obloučky, jako do takových mřížek,*“ následně bere vlastní hotovou ukázkou, kde má připravenou linii a ukazuje ji dětem.

U: „*Nedělejte to moc u sebe, budete muset pak takhle druhou čáru. Tak začněte pracovat. Fando, to je málo, já být tebou, tak to ještě takhle zatočím,*“ ukazuje prstem na jeho práci.

U: „*Ukaž, ano, to je dobré.*“ Děti následně začínají spontánně ukazovat své práce a čekají na schválení:

Ž: „*Můžu to mít takhle? Mám to dobře?*“

U: „*Jo, to je dobrý, takhle to má vypadat. Teď uděláte tu silnici černě.*“

Ž: „*Můžeme srdíčko?*“

U: „*Ano.*“

Ž: „*Takhle?*“ ukazují děti.

Ž: „*Je to pěkný?*“

U: „*No je, je. Málo voskovek - je to moc černý, moc voskovek nechytne černá, musíte tak akorát... Adame, to je flák sem, flák tam, přetahovaný to máš...*“

U: „*Hlavně ať to stihnem za tu hodinu. Hele, to musíš natřít takhle!*“ předvádí žákovi překrývání voskovek na jeho práci.

U: „*Ivan to má moc pěkný, koukněte,*“ ukáže jeho práci ostatním.

U: „*Má cit pro barvy, má to pěkně sladěný.*“

U: „*Todle bude černý, to nám bude oddělovat to, jak budeš vyškrabávat ty místa.*“

Uschnutí prací kontroluje učitelka, po schválení mohou žáci pokračovat v práci.

U: „Takže Míša, vemte si na stole špejli a budete to vyškrabovat, to černé dostávat dolů. Jakoby ty barvy budou mít jiný ornament, nesmí se to opakovat.“

Ž: „No umělec ze mě nebude, to vim jistě, ale to se dědí...“

Ž: „Paní učitelko, takhle?“ ukazuje žák svou práci.

U: „No ještě by to chtělo, roztírej, roztírej. Celé natřít tuží, až vám vznikne takováhle černá přišemost...“

U: „Ivanko, přidej na tempu trošku, jo? To jsem zvědavá, jak to seškrábeš. Tam, kde vám vedla ta čára, tak ta je tmavá.“

Ž: „Mě to z toho slezlo.“

U: „Marku, puč mi to!“ nanáší tuš místo žáka.

U: „Petře, nedělej mi tam rybník,“ zasahuje štětcem do jeho práce.

U: „Svisle, vodorovně, aby se trochu narušila ta...“ není dopovězeno, co se má narušit.

U: „Kdo bude hotový, vezme si papír, potom si vyberu, oznámkuju. Máš hotovo? Máš podepsáno? Tak si to nech u sebe, pak napíšem do žákovský.“

U: „Ty jsi jak natěrač, ty cákáš kolem sebe, musíš po výkrese, ne po Dáše... Takže tady jsou uschlé výkresy.“

Ž: „Kam to máme dát?“

U: „Nikam! Dyť víš, jak to vybírám, se žákovskou najednou!“

Ž: „Já to dělám nůžkami.“

U: „No když ti to jde nůžkami, tak to nevadí, hlavně se nepichni, neřízni se.“

Zvonek ohlašuje konec vyučování. Vyučování pokračuje přes přestávku.

U: „Kdo je hotový, do žákovské si napište, pozor na stránku VV, to jsem zvědavá, kolik popletů to bude mít vepředu, napiš datum 15. 11 Vyškrabávání. Pak to vyberem a já vám to zapíšu do žákovský.“

Někteří žáci dokončují práci, jiní již stojí v řadě a čekají na známku do žákovské knížky. Práci po oznámkování odloží na hromádku na stupínku. Znamky se pohybují ve škále 1-3, žákovi je zapsána známka bez jakéhokoli vysvětlujícího komentáře.

**Příloha č. 12: Ukázka tématického plánu Modelového
vzdělávacího programu Tvořivá škola**

tematické plány pro 1. – 3. ročník

Učební plány pro 1. – 3. ročník

září – listopad

Výtvarná výchova 1.r.

Náměty z prázdnin.

Podle nakresleného obrázku vyprávíme.

Kreslení má prvoučný charakter, často ho využíváme ve spojení s jinými předměty.

Podzimní témata.

Říkanky spojené s výtvarným projevem.

Praktické seznamování žáků s různými výtvarnými technikami.

Obkreslení připravené šablony a dokreslení detailů

březen – květen

Výtvarná výchova 1.r.

Jarní náměty – (květiny, zvířata)

- prvoučné kreslení – hovoříme o tom, co kreslíme.

Jednoduché nákresy k tématům z prvouky.

Louka – květiny, ptáci.

Velikonoční náměty, dekorativní
Práce, kreslení velikonočních vajíček (různé techniky).

Tematické kreslení – zaměstnání
Rodičů, trávení volného času.

prosinec - únor

Výtvarná výchova 1.r.

Vánoční tematika.

Zimní náměty
(příroda, sporty).

Kresby pro výuku M:

- ve spojení s počtem věcí
- zboží k obchodování
- příprava kreslených slovních úloh

Kresby pro výuku Čj:

- ve spojení s významem slov
- kreslený příběh

Kresby pro výuku prvouky:

- ztvárňování jednotlivých témat
- různé techniky ve spojení s pracovními činnostmi

Rytmické střídání prvků.

červen

Výtvarná výchova 1.r.

Tematické kreslení:

Co si chci koupit.

Řemeslníci a jejich nářadí.

Naše činnosti ve volném čase.

Dopravní prostředky, bezpečnost
V dopravě.

září – listopad

Výtvarná výchova 2.r.

Pozorování přírody na podzim, činnosti lidí. Rozlišování tvarů a barev, harmonie barev.

Rozvíjení dětské představivosti a fantazie.

Využití přírodního materiálu k výtvarné činnosti, kombinování přírodních materiálů, frotáž.

Práce plošné i prostorové.

Dopravní prostředky.

Námětové malby a kresby (podzim, život dětí).

Malíři – ilustrátoři dětských knih (Čítanka 2), J. Lada, M. Aleš.

Výtvarné umění patří mezi kulturní bohatství národa.

březen – květen

Výtvarná výchova 2.r.

Pozorování tvarů a funkcí věcí..
Obrázky různých věcí z minulosti, představa o budoucnosti.

Kreslíme z paměti i podle názoru.
Kreslením se podporuje tvoření správných představ, zlepšuje se umísťování kresby na ploše.

Rytmické řešení plochy, návrhy vzorů látek.

Ilustrace v čítance, známí malíři.

Jarní motivy.

Pozorování na vycházkách, výtvarné vyjádření pozorování.

Kreslení podporuje výuku čtení, pomáhá vytváření konkrétní představy a to jak dějů, tak i slov.
Rozvíjí představivost i fantazii žáka.

prosinec - únor

Výtvarná výchova 2.r.

Můj domov.

Zajímavé stavby v místě bydliště-

Prostorové ztvárnění:

- skupinové práce
- přikreslování, dolepování

Zimní náměty.

Kresba zimní krajiny.

Výroba ozdob na stromek

z přírodních materiálů.

(Spojení s pracovními činnostmi)

Hračky a loutky v životě dětí.

Výtvarné vyprávění, popis děje kresbou.

Práce s barvou, kontrast, harmonie, využití vzniklých náhodností.

červen

Výtvarná výchova 2.r.

Tematické kreslení, využití pozorování přírody – témata z prvouky (např. voda, ryby, proměny přírody v létě aj.)

Přehledka prací za 2. školní rok, co se mi nejvíce líbí z mých prací.
Které práce bych dal na výstavu

Kreslení ve 2. r. by nemělo být předmětem odděleným od ostatní výuky. Je kreslením individuálním a projevovým. Jeho obsahem jsou náměty z prvouky, z žákova okolí a dětského života.

Kreslení je jednou z možností vyjadřování představ žáka.

září – listopad

Výtvarná výchova 3.r.

Všechna témata v prvouce a pracovních činnostech v tomto období jsou vhodná k propojování s výtvarnou výchovou podle námětů učitele.

Vhodné techniky, např.:

- modelování
- kašírování
- míchání barev...

březen – květen

Výtvarná výchova 3.r.

Návštěva výstavy.

Jarní květiny – sběr, pozorování, lisování, kresba.

Přírodní materiál – vyhledávání, třídění, frotáž, otisk, práce doplněné získaným materiálem.

prosinec - únor

Výtvarná výchova 3.r.

Obsahuje jak samostatná témata, tak témata přímo navazující na učivo v jiných vyučovacích předmětech.

Některé náměty:

Zimní sporty - vytrhávání postavy z papíru, koláž, vytrhávání částí těla z papíru, skládání.

Přírodnina, surovina, výrobek – skupinová práce, kombinace různých materiálů a technik.

Vesmír, Sluneční soustava – kresba, suché křídly aj.

červen

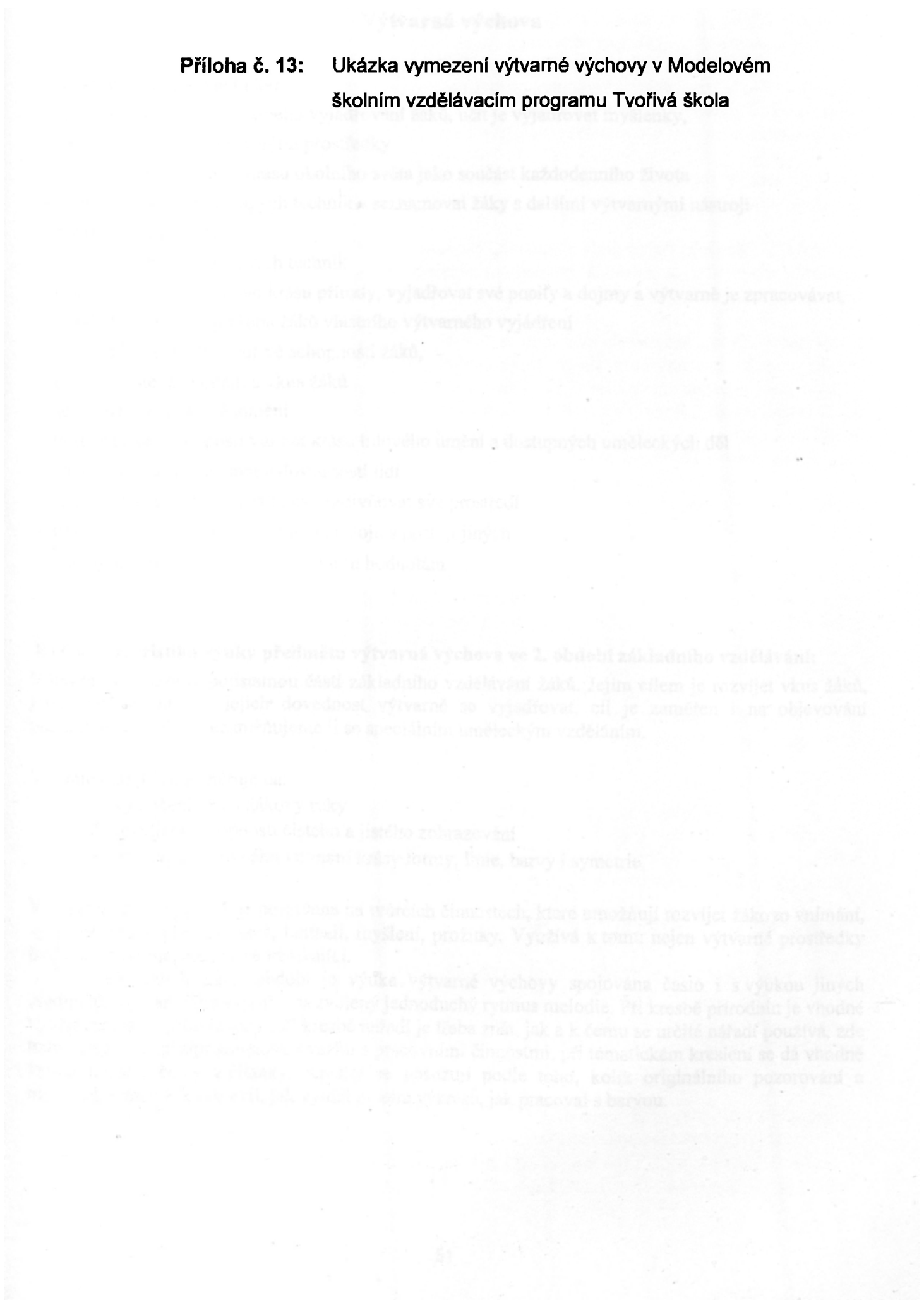
Výtvarná výchova 3.r.

Zdravý jídelníček – koláž, vystříhané obrázky z časopisů, letáků.

Jak se chováme v přírodě - tvorba vlastních značek, které vyjadřují, co kde smíme či nesmíme dělat (piktogramy).

Letní louka, les – velkoformátová skupinová práce.

Příloha č. 13: Ukázka vymezení výtvarné výchovy v Modelovém školním vzdělávacím programu Tvořivá škola

Výtvarná výchova

A) Výchovně vzdělávací cíle:

- rozvíjet schopnosti výtvarného vyjadřování žáků, učit je vyjadřovat myšlenky, představy a pocity výtvarnými prostředky
- umožnit žákům vnímat krásu okolního světa jako součást každodenního života
- rozšiřovat soubor užívaných technik a seznamovat žáky s dalšími výtvarnými nástroji a různými materiály
- rozšiřovat soubor užívaných technik
- rozvíjet schopnost vnímat krásu přírody, vyjadřovat své pocity a dojmy a výtvarně je zpracovávat
- rozvíjet přirozenou potřebu žáků vlastního výtvarného vyjádření
- rozvíjet individuálně tvořivé schopnosti žáků,
- pěstovat estetické cítění a vkus žáků
- sebepoznání, sebeuvědomění
- vést žáky ke schopnosti vnímat krásu lidového umění a dostupných uměleckých děl
- vážit si kulturních hodnot a dovedností lidí
- rozvíjet schopnost žáků esteticky ovlivňovat své prostředí
- umožňovat konfrontaci osobních postojů s postoji jiných
- rozvoj tolerance k lidem a duchovním hodnotám

B) Charakteristika výuky předmětu výtvarná výchova ve 2. období základního vzdělávání:

Výtvarná výchova je podstatnou částí základního vzdělávání žáků. Jejím cílem je rozvíjet vkus žáků, jejich cit pro umění, jejich dovednost výtvarně se vyjadřovat, cíl je zaměřen i na objevování talentovaných žáků. Nezaměňujeme ji se speciálním uměleckým vzděláním.

V tomto období se zaměřuje na:

1. vycvičení oka a žákovy ruky
2. rozvíjení schopnosti čistého a jistého zobrazování
3. pěstování správného vnímání krásy formy, linie, barvy i symetrie

Výuka výtvarné výchovy je postavena na tvůrčích činnostech, které umožňují rozvíjet žákovo vnímání, výtvarné cítění, představivost, fantazii, myšlení, prožitky. Využívá k tomu nejen výtvarné prostředky tradiční a ověřené, ale i nově vznikající.

Ve 2. vzdělávacím období je výuka výtvarné výchovy spojována často i s výukou jiných předmětů. Výtvarně lze vyjadřovat zvolený jednoduchý rytmus melodie. Při kresbě přírodnin je vhodné využít znalostí z přírodovědy, při kresbě náradí je třeba znát, jak a k čemu se určité náradí používá, zde tedy vytváříme mezipředmětovou vazbu s pracovními činnostmi, při tématickém kreslení se dá vhodně využít některé četby z čítanky. Kresby se posuzují podle toho, kolik originálního pozorování a myšlenek v nich žák projevil, jak využil plochu výkresu, jak pracoval s barvou.

V předcházejícím vzdělávacím období i v období předškolním byla výtvarná výchova dítěti především prostředkem k vyjadřování myšlenek. Ve 2. období se postupně tříbí smyslová vnímavost, uvědomělé pozorování a výtvarné vidění.

Žáci se naučí citlivěji vnímat tvary, barvy, struktury, vzájemné vztahy částí a celku, a tak se zabezpečuje nenásilný přechod od prvotních grafických forem k formám členitějším. Žáky je třeba postupně vést k větší samostatnosti při rozmístění kresby se zřetelem na námět, velikost a tvar plochy, pěstovat u nich smysl pro prostorovou dispozici.

Žáci zobrazují předměty tak, jak se jeví jejich oku. Pravidla perspektivy žáci vyvozují z pozorování, pod vedením učitele. Primární výuku pravidel perspektivy považujeme spíše za překážku.

Geometrických modelů se užívá jen k objasnění konstrukce skutečných předmětů. Při kreslení listů, ovoce a jiných předmětů žáky upozorňujeme na osovou souměrnost některých přírodnin. K dosažení dovednosti vyjádřit symetrii mohou přispět kresby předmětů prováděné např. pastelkami nebo vodovými barvami bez předběžných obrysů.

Barvu spojujeme s tvarem. Je dobře, aby si v 1. období žáci dostatečně pohráli s barvami a přirozenou cestou se seznámili se změnami, způsobenými jejich kombinacemi. Znovu žákům ukazujeme, od začátku do konce, techniku pokládání barev. Při vystihování určitého tónu např. u zelené barvy necháme žáky určitou dobu objevovat rozmanité zelené tóny vznikající mícháním žluté, modré a zelené barvy z palety, následovat musí hovor o tom, co objevili, co se komu podařilo. Předcházíme tak potížím vznikajícím při současném pozorování tvaru předmětu a jeho barvy. Žáci později snadno kombinují barvy a jejich mícháním tvoří složitější barevné tóny.

Při kreslení nástrojů vycházíme ze způsobu jejich užívání. To má nejen význam praktický (poznání funkce nástroje), ale i přímý a kladný vliv na výsledek kresby. Zná-li žáci funkci celého nástroje i jeho částí, snáze a přesněji porovnávají jejich velikost, tvar i poměrnost.

Pro vytváření vzorů je prospěšná mezipředmětová vazba s geometrií, využíváme dovednosti provádět náčrty základních geometrických obrazců. Geometrické obrazce mohou být základem mnoha opakujících se vzorků. Geometrické tvary jsou pro děti přístupné a snadno proveditelné. Později může následovat též stylizace a kombinace jednoduchých přírodních tvarů. Kombinací zvolených prvků se vyplňuje určitá plocha nebo se jich používá k dekoraci některého předmětu. Takové kreslení využívá mezipředmětových vztahů s hudební výchovou (rytmy, kontrasty, opakování, střídání).

Předkládání stylizovaných forem, kterých s úspěchem použili různí návrháři, vede žáky k tomu, že začnou stylizovat prvky přírodní. Při pozměňování toho, co poznali, mají dost možností, aby mohli uplatnit svou vynalézavost a fantazii.

Kreslení z paměti je cenné jak pro děti nejmladší, tak i pro starší žáky. Je dobře, když žáci 4. a 5. r. nejprve předložený předmět prostudují a nakreslí a potom jej zkusí nakreslit z paměti. Pokud žák ví, že bude kreslit z paměti, snaží se, aby si zapamatoval podobu předmětů. Zvyká si předměty pozorně pozorovat, a tak si postupně vytváří vnitřní zásobu obrazů, které mu poslouží jako předlohy ke kreslení. Žák se tak rovněž učí soustředit svoji pozornost.

Modelování je velmi vhodné pro mladší žáky, ale dobře ho v kombinaci s různými materiály příležitostně využíváme i v tomto vzdělávacím období.

Žáci jsou v rámci výtvarné výchovy také seznamováni s díly předních domácích i evropských umělců. Vhodné jsou návštěvy výstav takových děl, která jsou žáci schopni pochopit, a která je mohou mravně a citově obohatit. Žáky seznamujeme s díly různých oborů umění. Žáci se je učí chápat a rozumět jim. Výstavy prací žáků se dají uspořádat i ve vhodné školní místnosti. Dbáme, aby výtvarná díla žáků nebyla vystavována trvale a výstavy často obměňujeme.

Ve výtvarné výchově v tomto období často využíváme mezipředmětové vztahy ve spojení s literární výchovou, s výukou geometrie, s přírodovědou, vlastivědou i s přípravou některých žakovských pomůcek. Jedním z úkolů výtvarné výchovy je připravovat žáka na praktický život, ve kterém budou v mnoha oborech potřebovat něco skutečného zakreslit nebo načrtnout. K tomu ho vedou reálné kresby.

V tomto období využíváme každé vhodné příležitosti ke zušlechťování citů žáků, pěstujeme jejich smysl pro přírodní krásy, a to jak ve výtvarné výchově tak i v ostatních předmětech. Žáci jsou seznamováni s vhodnými díly různých oborů umění prostřednictvím obrazů a ilustrací, učí se je chápat a rozumět jim.

Žák bude po ukončení 1. stupně schopen výtvarného vyjádření takovým způsobem, který ho uspokojí. Dokáže při práci uplatňovat představivost i fantazii. Při kresbě bude chápat vzájemné souvislosti zobrazovaných předmětů, bude postupovat od celku k detailům. Dokáže se orientovat v malířských a kreslířských potřebách a bude je umět udržovat v pořádku. Po ukončení práce si dokáže uvést své pracovní místo do původního stavu. Výtvarná výchova na 1. stupni je základem k dalšímu rozvíjení estetického citění žáků na 2. stupni.

C) Obsah učiva výtvarné výchovy ve 2. vzdělávacím období:

I. Přehled tématických okruhů v daném období:

a) Rozvíjení smyslové citlivosti - výtvarné osvojování a vyjadřování skutečnosti

Výtvarné náměty v tomto okruhu vycházejí:

- z pozorování lidí a jejich projevů
- z přímých zážitků a zkušeností žáků
- z umělecky zpracovaných popisů skutečností (texty v čítance, dětské literatuře, vyprávění)
- z pozorování věcí (linie, tvar, materiál, povrch, barva, mat a lesk, vnímání světelných odstínů)
- z pozorování přírody (linie, barva, barevná proměnlivost, struktura, růst, překrývání, prolínání)

Rozvíjení smyslové citlivosti se tedy zaměřuje na prvky obrazného vyjádření, na uspořádání objektů do celků, odraz skutečnosti v lidském vědomí, působení uměleckých děl na žáky.

b) Uplatňování subjektivity - výtvarné vyjadřování osobních pocitů

Výtvarné náměty v tomto okruhu vycházejí z:

- nálad, emocí, představ, fantazie
- pozorování pohybů těla
- sledování projevu citových reakcí
- pocitů vyvolaných zrakovým vjemem (hračka, film, ilustrace, obraz, reklama, elektronický obraz aj.)
- pocitů vyvolaných uměleckým zážitkem (balet, hudba, obraz, četba)

V tomto tematickém okruhu se zaměřujeme na prostředky pro vyjádření osobních nálad, zkušeností a představ, různé typy vizuálně obrazných vyjádření a přístupy žáků k nim.

c) Ověřování komunikačních účinků - vysvětlování záměru vlastního výtvarného projevu

V tomto okruhu se zabýváme vysvětlováním výtvarných vyjádření samostatně vytvořených nebo jen pozorovaných. Individuální vysvětlování je třeba nechat probíhat ve skupinách nebo i v kolektivu třídy, aby mohli žáci svou interpretaci výtvarného díla porovnávat s interpretací ostatních členů skupiny.

II. Inspirační aktivity a záznamy:

a) Lidé v kulturách a historických epochách

Žáci:

- hledají souvislosti, odlišnosti, zajímavosti, uvědomují si jejich výtvarná hlediska a kvality proměn
- slovně charakterizují a hodnotí pohyby, doteky, gesta, oděv, hlasové projevy i projevy citových reakcí, inspiraci hledají v nejbližším okolí, ve výtvarném umění a v médiích

b) Živá a neživá příroda

Žáci:

- hledají podněty pro svou výtvarnou tvorbu v reálném prostředí (domov, třída, zahrada, les atd.)
- pozornost soustředí na estetickou dimenzi projevů života organismů - bujení, růst, vrstvení, překrývání, prolínání, rozpad, členění, pohyb, vzájemné vztahy, povrch (lesk, mat), strukturu a barvu
- soustředí se přitom na časovou posloupnost proměn a na jejich jemné, světelné, tvarové, barevné a lineární nuance
- vytváří si představy o pokračování neuzavřených přírodních dějů, porovnávají jejich možné variace a varianty

c) Umění

Žáci:

- vyhledávají a srovnávají různé způsoby uměleckého vyjádření na příkladech konkrétních výtvarných děl současnosti i minulosti
- hledají styčné body výtvarného umění s dalšími druhy a projevy umění - kniha, písmo, literatura, film, hudba, divadlo, architektura
- v okolí školy, v obci nebo v regionu vyhledávají užité umění a architekturu
- učí se hodnotit v prostředí školy např. design (nábytek, osvětlovací tělesa, výzdobu, nářadí) nebo architekturu (stavební prvky budovy, detaily technických konstrukcí, materiál aj.)

d) Od inspirace k záznamu

Žáci:

- tvoří záznamy pozorování, vytvářejí sbírky, přehledy, sborníky výtvarného umění
- při využívání technických prostředků (kopírka, fotoaparát, internet aj) se soustředí na výtvarnou kvalitu záznamu
- zaznamenávají a dokumentují své činnosti, třídí si obrazové materiály většinou tak, jak se sami rozhodnou
- učí se pracovat s učebnicemi výtvarné výchovy, encyklopediemi, slovníky, časopisy, katalogy, filmovými dokumenty aj.
- navštěvují sbírky, výstavy, galerie a muzea ve svém okolí
- realizují výtvarné projekty
- připravují výtvarnou výzdobu třídy, školní slavnosti
- podílejí se na zlepšení prostředí školy
- dokumentují život školy

III. Učivo - návrh námětů:

Výtvarné náměty volí učitel tak, aby vycházely z přímých zážitků a zkušeností žáků. Využívá náměty související s učivem přírodovědy a vlastivědy, pozorování na vycházkách, prožitků z výstav, koncertů, četby, ze sportovních akcí aj. Příklady námětů k výtvarnému zpracování:

- výtvarné vyjádření věcí, pozorování barev, hmatové vnímání tvarů a materiálů, objevování přirozených vlastností a funkcí předmětů, vyjádření základních tvarových znaků, řešení barevných vztahů zobrazeného předmětu a prostředí - to vytváří schopnost žáků výstižněji se výtvarně vyjádřit
- malby vycházející z pozorované skutečnosti i z představ
- objevování a výtvarné sledování barevné proměnlivosti přírody, vystižení barev přírody - podzimu, zimy, jara, léta, rozkvetlých stromů a keřů, zrajícího ovoce, květinových záhonů, kytic aj.
- vyhledávání a objevování tvarově a barevně zajímavých přírodnin žáky, pozorování případných souměrností přírodnin (motýli, brouci, některé listy i plody)

- odlišování výtvorů přírody od lidských výtvorů, žáci jsou přitom vedeni k zaujímání svých vlastních estetických postojů
- sochařství a příroda - rozlišování tvarů přírodních a tvarů opracovaných člověkem, vyhledávání a pozorování soch v okolí (socha, sousoší, bysta, reliéf)
- vyjádření linie růstu při kresbě a malbě rostlin
- dotváření přírodnin na základě fantazie
- využívání výtvarného výrazu linie vytvořené různými nástroji v různých materiálech, uplatňování kontrastů tvarů a barev
- proměny a projevy energie v přírodě - zobrazování bouře, mlhy, mraků, blesků, sopek aj.
- rozmanitosti přírody - půda a život v ní, drahokamy, krápníkové jeskyně, zimní útvary aj.
- zpřesňování výtvarného vyjádření proporcí lidské postavy a hlavy
- zobrazování lidské postavy v pohybu
- různé textilní materiály (plátno, vlna, hedvábí), oděvní tvorba, móda současnosti, módní přehlídka pro určité příležitosti a pro všední den
- výtvarné ztvárňování pohádkových bytostí, využívání barevné i tvarové nadsázky
- řešení úkolů dekorativního charakteru v ploše, řazení prvků v tvarové i barevné kompozici, symetrická i asymetrická řešení
- využívání psaných, kreslených, stříhaných a vytrhávaných písmen jako dekorativního prvku, návrhy plakátů na školní akce
- pozorování estetické úrovně předmětů denní potřeby, vlastní návrhy a modely takových věcí
- vyhledávání zajímavých prvků architektury ve svém prostředí a v okolí školy
- zobrazování tvarů různými technikami prostorově, poznávání a vytváření reliéfů
- pozorování a výroba (i ve spojení s pracovními činnostmi) dekorativních věcí ke zkrášlení domácího i školního prostředí
- pozorování výtvarné úpravy dětských knih a učebnic, rozlišování kreseb významných ilustrátorů dětských knih, výstava oblíbených dětských ilustrátorů
- ilustrace svých prvních knih (listů portfolia), vytvářených při výuce českého jazyka, přírodovědy aj.
- poznávání různých způsobů malířského vyjadřování - figura, portrét, krajina, zátiší na příkladech konkrétních výtvarných děl
- zaměření se na krásy přírody a na vztah k životnímu prostředí (ve spojení s přírodovědou)
- tématické kresby k významným událostem ve školním roce

Učitel volí náměty výtvarných prací podle svého uvážení a v návaznosti na činnostní styl výuky a učební požadavky daného ročníku a to nejen ve výtvarné výchově. Úkolem učitele je vyvolávat podněty, určovat témata a náměty, žáky motivovat, volit vhodné inspirace. Do vlastní výtvarné činnosti žáků zasahuje učitel radami, které se týkají použitého materiálu a způsobu práce s ním, kreslířských nástrojů a praktického zacházení s nimi. Při výuce se využívá četby, přírodovědného a vlastivědného učiva i dění ve škole a v obci. Příklady námětů nejsou pro učitele závazné. Výtvarné techniky volí učitelé podle svého uvážení tak, aby se rozšiřoval jejich okruh, aby byly pro děti zajímavé a přiměřeně rozvíjely dětskou tvořivost a představivost.

Úspěch práce žáků závisí do značné míry na tom, jak pozorovanou skutečnost v průběhu výuky dokážeme žákům přiblížit, jak dovedeme ukázat tvar jako výsledek přírodních zákonitostí i jak dovedeme výuku výtvarné výchovy organicky spojovat s ostatními vyučovacími předměty, např. se čtením nebo vyprávěním o květinách v přírodovědě.

Čítanky, připravené k činnostnímu učení, jsou doplněny ilustracemi tak, abychom mohli žáky postupně seznamovat s významnými ilustrátory dětských knih. Každý učitel výtvarné výchovy má možnost těchto materiálů průběžně využívat. V čítankách je ilustracím věnována značná pozornost, nejvýznamnější ilustrátoři se vyskytují opakovaně, učitel proto může nechat žáky ilustrace pozorovat a

poznávat charakteristické rysy malířské techniky jednotlivých výtvarníků. Na základě těchto činností se mohou žáci naučit dobře poznávat ilustrátory: J. Ladu, J. Trnku, M. Alše, O. Sekoru, J. Čapka, A. Borna, H. Zmatlíkovou, Z. Buriana, J. Kalouska, J. Nepraktu.

D) Očekávané výstupy na konci 2. období základního vzdělávání

Žák:

- při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření, porovnává je na základě vztahů (světlostní poměry, barevné kontrasty, proporční vztahy aj.)
- užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v plošném vyjádření linie a barevné plochy, v objemovém vyjádření modelování a skulpturní postup, v prostorovém vyjádření uspořádání prvků ve vztahu k vlastnímu tělu i jako nezávislý model
- při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na ztvárnění nejbližších sociálních vztahů a rozvoj komunikace.
- nalézá vhodné prostředky pro vizuálně obrazná vyjádření vzniklá na základě vztahu zrakového vnímání k vnímání dalšími smysly, uplatňuje je v plošné, objemové i prostorové tvorbě
- osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření, pro vyjádření nových i neobvyklých pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky (včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění)
- porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace
- nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil

Výtvarná výchova

A) Výchovně vzdělávací cíle:

- probouzet a rozvíjet schopnosti výtvarného vyjadřování žáků
- rozvíjet tvořivé schopnosti žáků, pěstovat jejich estetické cítění a vkus
- vytvářet základní pracovní návyky pro výtvarnou činnost žáků
- vytvářet kladný citový vztah k výtvarnému umění
- seznamovat žáky s výtvarnými nástroji, materiály a technikami
- učit žáky pozorovat a vnímat krásu přírody, hovořit o svých pocitech a dojmech, pokusit se je výtvarně vyjadřovat
- dát dítěti možnost osobitého výtvarného vyjádření určitého prožitku nebo představy neovlivněného vnuceným výtvarným vzorem
- četbou, vyprávěním příběhem, hudbou, dramatickým dílem podněcovat a rozvíjet výtvarné představy žáků, dát možnost výtvarným projevům v různých technikách
- výtvarně experimentovat, objevovat tvary věcí kolem nás, hra s linií s využitím různých plastických materiálů
- výtvarně zobrazovat tvary předmětů na základě her s nimi
- kreslením, malováním a modelováním rozvíjet tvarovou, barevnou i prostorovou představivost a jemnou motoriku
- pozorovat a porovnávat jednoduché předměty, hledat jejich jednotlivé kvality – barevnost, pojmenovávat vlastnosti, tvary, hledat a odlišovat struktury
- dbát na rovnoměrnost a vyváženost smyslových, citových a rozumových přístupů a jejich propojování s důrazem na rozvoj fantazie a svobodného subjektivního vyjadřování
- učit se prezentovat svůj výtvarný projev a naslouchat sdělení druhých
- využívat zkušeností žáků, učit je respektovat vzájemné odlišnosti ve výtvarném vyjadřování
- dovedností získaných při výtvarných činnostech využívat při výuce prvouky, matematiky, českého jazyka i psaní a naopak
- seznamovat žáky s ilustracemi v dětských knihách, poznávat nejznámější malíře – ilustrátory, mezipředmětové vztahy se čtením a literární výchovou
 - podílet se na výzdobě třídy, školy; učit se prezentovat své práce
 - příležitostně navštěvovat výstavy dětských výtvarných prací a výstavy výtvarných umělců v regionu

B) Charakteristika výuky:

Výtvarná výchova jako předmět je součástí procesu rozvoje estetických vztahů žáků ke skutečnosti a k umění. Výuka výtvarné výchovy vychází především z citového vztahu žáků k zobrazované skutečnosti. Výtvarné činnosti rozvíjejí tvořivost, fantazii, estetické cítění, podněcují a uspokojují potřeby žáků vyjadřovat se k různým tématům, situacím, prožitkům. Pro výtvarnou činnost v tomto období je nepostradatelné příznivé a klidné prostředí zbavené strachu ze známky nebo výsměchu druhých.

Děti se snaží výtvarně vyjadřovat své představy výtvarnými prostředky již od útlého věku. Výtvarný projev předškolního věku je především rázu schematického. Děti svým kresbám rozumí, dospělí většinou nedovedou do jejich světa vstupovat. Není však vhodné myšlenkový svět dětí narušovat předkreslováním a vedením k napodobování. Je naopak potřebné dát dítěti svobodu a do jeho kreseb nezasahovat.

V 1. – 3. ročníku převládá spontánnost, bezprostřednost výtvarného projevu dítěte. Dítě kreslí rádo z paměti, předloham se vyhýbá. Jeho představy ho těší a snaží se je ztvárnit. Vhodná motivace, která předchází výtvarné tvorbě, podněcuje uvolnění dětské fantazie. Děti potom často tvoří s velkým zaujetím a prožívají velkou radost z toho, co vytvořily. Jejich práce jsou plné volnosti, naivnosti a psychologických záhad.

Úlohou učitele je posilovat sebevědomí žáků, využívat jejich fantazii, rozvíjet ji, podporovat jejich vlastní výtvarné vyjadřování, podněcovat zájem o výtvarnou práci vhodnou motivací. V tomto období je vhodné, když mezi metody a formy práce zařazuje učitel co nejvíce různé hravé činnosti a experimentování. Výtvarná výchova dává žákům možnost se individuálně svou výtvarnou činností projevit, sami mohou různými výtvarnými prostředky ztvárnit své vidění světa. Je dobře, když svůj výtvarný projev mají žáci možnost obhájit, vysvětlit spolužákům a vyslechnout jejich názory. Často právě vzájemné hovory žáků o svých výtvorech mohou měnit jejich pohled na svět nebo určitou věc. Zde má učitel příležitost jemně usměrňovat a postupně působit na vytváření výtvarného vkusu žáků.

Tato výchova prolíná celým obdobím. Jeví se jako vedení žáka:

- k svobodnému výtvarnému vyjádření
- k uvědomování si krásy tvarů, barev a barevných kombinací, struktur
- k postupné schopnosti samostatné volby výtvarné techniky (technologie), ke správnému zacházení s výtvarnými nástroji, barvami apod.
- k účasti na utváření prostředí, ve kterém žijeme, učíme se

Ve všech formách výtvarného projevu (v kresbě, malbě, grafice, modelování, prostorovém vytváření, v kombinovaných technikách ...) se projevuje dětská osobnost dítěte, jeho citění a chápání světa kolem sebe. Téměř všechny námětové okruhy výtvarné výchovy obsahují základní vztahy k životu, prostředí a lidem, a proto souvisí blízce s výukou prvouky a vztahem žáků k životnímu prostředí. Učitelům se přímo nabízí možnost k mezipředmětovým vztahům a využití výtvarných činností žáků v různých malých projektech. Velmi vhodné je uplatňovat ve výuce náměty z žákova okolí, z dětského života z prostředí obce i školy.

Při výtvarné tvorbě plné her, fantazie, spontánnosti, experimentů s technikami i materiály by nemělo v tomto období chybět ani výtvarné zpracování určitého konkrétního tématu (kresbou, malbou), které v některých pojetích pohledu na výtvarnou výchovu v tomto školním věku bývá poněkud zatlačováno do pozadí pro svou údajnou nevhodnost, obtížnost či přílišnou konkrétnost. Ale i tato oblast má v tomto období své místo a opodstatnění.

Takové výtvarné práce mohou být dvojího druhu:

- na základě vlastní představy dítěte
- podle skutečnosti

Kresba z představy má zpočátku ilustrativní charakter, vypráví o bezprostředních zážitcích a zkušenostech žáků a o jeho citovém životě. Motivací k těmto kresbám může být prožitek z her, ze čteného textu, z osobního prožitku, z vycházky apod.

Kresba podle skutečnosti vyjadřuje obvykle první dojem žáka z pozorování. Každý sleduje zpočátku něco jiného, někoho zaujme barva, jiného zaujmou detaily, někdo dovede zachytit linie

pozorovaných věcí, někdo zase zachytí jejich funkci. Žák se postupně učí výtvarně uvažovat, pozorně vnímat skutečnost a výtvarně vystihnout její podobu. Proto již v tomto období můžeme začít i s kreslením věcí podle skutečnosti. Žáci samozřejmě nedokáží hned dokonale zachytit pozorovanou skutečnost. Spokojujeme se proto zejména s vystižením toho charakteru předmětu, který pozorujeme. Tyto kresby velmi vhodně využíváme nejen při výuce prvouky, ale i v hodinách matematiky, čtení a psaní. Mnohý žák se v mladším školním věku snáze vyjadřuje kresbou než slovy. Kresbou může např. snadno vyjadřovat porozumění čtené větě nebo čtenému příběhu, porozumění funkci pozorované věci (např. mlýnek, struhadlo). Tím výtvarná výchova přesahuje rámec předmětu jako takového.

K vytváření hlubšího vztahu k výtvarnému umění využíváme návštěvy výstav obrazů, loutek a maňásků, hraček, pohlednic aj., besedujeme nad knihami a jejich ilustracemi.

K vycházkám v průběhu roku je vhodné přidávat prvky výtvarné výchovy, neboť při nich s žáky můžeme pozorovat např. výstavbu obce, významné stavby obce, stavební sloh, ve kterém jsou domy postaveny, úpravu domů a jejich okolí, získáváme spoustu námětů, zajímavostí, postřehů, nasbíráme materiály pro další práci.

Na vytváření žákovského výtvarného vkusu a jeho vztahu k výtvarnému umění a výtvarným hodnotám má také vliv prostředí (rodina, škola, obec, její okolí), kde děti žijí. Nemalý vliv má i rozvoj techniky – fotografie, televize, video, počítače, které zprostředkovávají dětem spoustu podnětů, zážitků (pozitivních, ale v mnoha případech i negativních). Pak je třeba také taková témata do hodin výtvarné výchovy zařazovat a pomoci tak dětem přemíru podnětů zpracovávat, uvědomovat si jejich hodnotu, zaujímat k nim nějaké postoje, vnímat pozitivní i negativní.

Některé činnosti mohou dětem ukázat, jak lze tuto moderní techniku vhodně využít (počítačová grafika, internet, televizní motivační či vzdělávací pořady, reklama, plakáty, kreslená animace, loutky ...).

Učitel, který dovede dětskou duši naladit k výtvarnému projevu, bývá často odměněn bohatstvím dětských nápadů.

Pro výuku výtvarné výchovy je třeba mít dostatečné množství pomůcek a poučit žáky, jak se s nimi zachází. Kromě základních pomůcek pro výtvarné činnosti, které má každý žák svoje vlastní, je třeba mít soubor pomůcek ve třídě pro specifické a složitější výtvarné techniky. Výtvarná výchova nevede samoúčelně jen k osvojování výtvarných technik. Prostřednictvím výtvarných činností pomáhá k výchově citlivého člověka, který si všímá okolního světa a jeho projevů.

C) Obsah učiva Výtvarné výchovy v jednotlivých ročnících:

Přehled tematických okruhů v daném období:

a) objevování světa přírody v jednotlivých i v širších souvislostech

- pozorování přírody (přírodniny, rostliny, zvířata)
- chápání přírody ve smyslu prostředí života (krajina jako prostředí pro rostliny, zvířata, lidi);
- tvář krajiny v různých souvislostech (barevnost krajiny a její proměny v průběhu roku, využití žákovských zkušeností)
- vztah k přírodě (estetické oceňování krásy přírody)
- příroda a běh času (roční období, počasí)

b) poznávání a prožívání světa dítěte

- pocitování domova jako životní jistoty (dítě v domácím prostředí, domácí práce, hry)
- poznávání školy – nové životní prostředí (třída, škola, spolužáci)
- styk se světem mimo školu (ulice, cesta do školy, sport, hry, výlety, hřiště, přátelé)

c) *svět, který děti pozorují, který pocít'ují a kterému naslouchají*

- setkávání s prostými životními zkušenostmi (u lékaře, na poště, na nádraží, v obchodě aj.)
- poslouchání a vyprávění (pohádky, písničky, říkadla, zážitky)
- významná sváteční setkávání (rodinné oslavy, Vánoce, Velikonoce)
- vnímání smyslových vjemů a jejich výtvarný záznam (přepis pocitů z dotýkání, přepis zvuků aj.)

d) *svět dětské fantazie – výtvarná hra a experiment*

e) *svět, který dítě obklopuje, ovlivňuje ho (věda a technika, výstavy, architektura, besedy, ...)*

Náměty pro práci v 1. ročníku

- námětové kreslení na základě vlastních prožitků dětí
- poznávání základních barev a jejich různé užívání
- kresby podnícené vyprávěním, četbou, vhodnou motivací ilustrující fantazii dítěte – kreslení podle představ
- kresby a modely přírodnin vztahující se k učivu prvouky, zobrazují vše, co dětem poskytuje příroda – kreslení podle skutečnosti, jehož hlavním účelem je vystižení tvaru a barvy
- výtvarné dotváření přírodnin na základě představ dítěte
- vytváření prostorových fantazií seskupováním a kombinováním přírodních i umělých materiálů, včetně materiálů netradičních
- hry s barvou, poznávání vlastností barev, výtvarné využití vzniklých náhodností, které vzbuzují v dětech rozličné představy
- hra s linií, vedení linie v různých materiálech
- jednoduché dekorativní kreslení, otisky přírodních prvků na papír a do plastických materiálů
- plastická a prostorová tvorba – spontánní hry s různými tvárnými materiály
- prostorové hry se stavebnicovými prvky
- jednoduché prvky moderní techniky ve výtvarné tvorbě
- seznamování se s významnými osobnostmi výtvarného umění jako např. Josef Lada

Náměty pro práci ve 2. – 3. ročníku

- námětové kreslení na základě vlastního prožitku, rozvoj dětské představivosti a fantazie
- dětský příběh vyjádřený kresbou
- pozorování přírodnin, rozlišování tvarů, barvy, struktury, jejich kombinace a výtvarné dotváření
- využití barev základních i barev vzniklých mícháním, tvoření souladu dvou barev
- pozorování tvarů užitkových předmětů a pokusy o výtvarné ztvárnění jejich obrysové linie

- pozorování tvarů a poznávání funkcí různých předmětů, které člověk používá k práci, grafický záznam pohybu a zobrazení předmětu
- rytmické řešení plochy s využitím různých prvků a střídání barev – jak se dá návrhů využít
- členění plochy s použitím libovolných geometrických prvků, barevná kompozice – náměty pro využití návrhu
- jednoduché náčrty, plány, modely podle fantazie a skutečnosti
- hračky v životě dětí, výtvarný návrh hračky, pokus o jeho výrobu
- prostorová tvorba – formování, deformování materiálů, pokus o plastické komponování;
- prostorové činnosti s dostupnými stavebními prvky (papírové krabičky)
- kombinace prvků moderní techniky, návrhy, plány, ...
- seznamování se s významnými osobnostmi výtvarného umění jako např. Josef Lada, Ondřej Sekora, Helena Zmatlíková, Adolf Born,...

Typy, druhy a formy činnosti ve výtvarné výchově, výtvarné techniky:

- experimentování s barvami (míchání, zapouštění, překrývání)
- využívání různých materiálů (přírodních, umělých, vč. odpadových), poznávání jejich vlastností, zpracování různými technikami
- vyhledávání výrazných a zajímavých linií, tvarů, barev, struktur, jejich zaznamenávání (kresba, malba, otisk, frotáž, ...)
- výtvarné vyjádření zážitků, emocí, smyslových vjemů, myšlenek, událostí, pohybu (malba, kresba, linie, tvar, ...)
- experimentování s běžnými i netradičními nástroji a materiály (štětec, dřívko, rudka, uhel, tužka, fixa, ruka, prsty, provázek, papír, kůra, textilie, kůže, kovy, plasty, ...)
- výtvarné vnímání věcí, užitečných předmětů z hlediska funkce, tvaru, dekoru, ... (kresba, vytrhávání z papíru, koláž, ...)
- vytváření jednoduchých náčrtů, plánů, modelů
- využívání různých materiálů k výtvarnému prostorovému zpracování (modelína, modurit, sádra, papír, přírodniny, plasty, textil, kůže – mísení, hnětení, lití, lepení, stříhání navlékání)
- seznamování s jednoduchými grafickými technikami (otisk, frotáž, papírořez, tisk z koláže, kombinace technik)
- individuální i skupinová práce různými technikami s velkými formáty (balicí papír, velké formáty čtvrtky, chodník, ...)
- práce na třídních projektech, návrhy, formy zpracování, volba techniky
- výtvarně dramatické a komunikační hry (sochy, maňásci, ...)
- dotváření prostředí, ve kterém žijeme výtvarnými pracemi
- vycházky s výtvarnými náměty, pozorováním (sběr materiálů, pozorování věcí, prvky staveb, práce v terénu, ...), návštěvy výstav, muzeí

Praktické dovednosti:

Žáci v průběhu 1. období:

- pracují s barvou různé konzistence, rozeznávají studené a teplé barvy, osvojují si dovednost míchat základní barvy
- poznávají různé materiály (přírodní i umělé) seznamují se s různými způsoby jejich zpracování (různými technikami), osvojují si dovednosti práce s různými nástroji
- rozvíjejí schopnost výtvarně vnímat věci, užitékové předměty z hlediska funkce, tvaru, dekoru, pohybu apod.
- komponují jednoduché tvary, vnímají neuspořádání či záměrné rozmíst'ování či řazení
- poznávají možnosti námětového plošného i lineárního vyjádření, pokoušejí se volně pracovat s linkou, tvarem, obrysem
- pokouší se dotvářet výtvarné práce písemným projevem
- experimentují s různými materiály k vytváření prostorových prací
- poznávají prostředí školy, okolí obce, sledují detaily staveb, předmětů
- postupně si osvojují schopnost vyjádřit se o své práci, zdůvodnit, hodnotit, vyjádřit se také o práci jiných, vést dialog o výtvarné práci, být tolerantní
- podílejí se na dotváření prostředí, ve kterém žijí, které je obklopuje, vystavují své práce, připravují výtvarnou výzdobu prostředí třídy, školy
- spolupracují na třídních projektech
- poznávají výtvarná vyjádření významných malířů (zejména ilustrátorů dětských knih, regionálních umělců), aj. výtvarných umělců
- docházejí k poznání, že výtvarné umění patří ke kulturnímu bohatství národa

D) Očekávané výstupy na konci 1. období:

Žák:

- rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary, objemy, barvy, objekty); porovnává je a třídí na základě odlišností vycházejících z jeho zkušeností, vjemů, zážitků a představ
- v tvorbě projevuje své vlastní životní zkušenosti; uplatňuje při tom v plošném i prostorovém uspořádání line, tvary, objemy, barvy, objekty a další prvky a jejich kombinace
- vyjadřuje rozdíly při vnímání události různými smysly a pro jejich vizuálně obrazné vyjádření volí vhodné prostředky
- interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření; odlišné interpretace porovnává se svojí dosavadní zkušeností
- na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil